

EL MIRALL

núm. 73

500 ptes

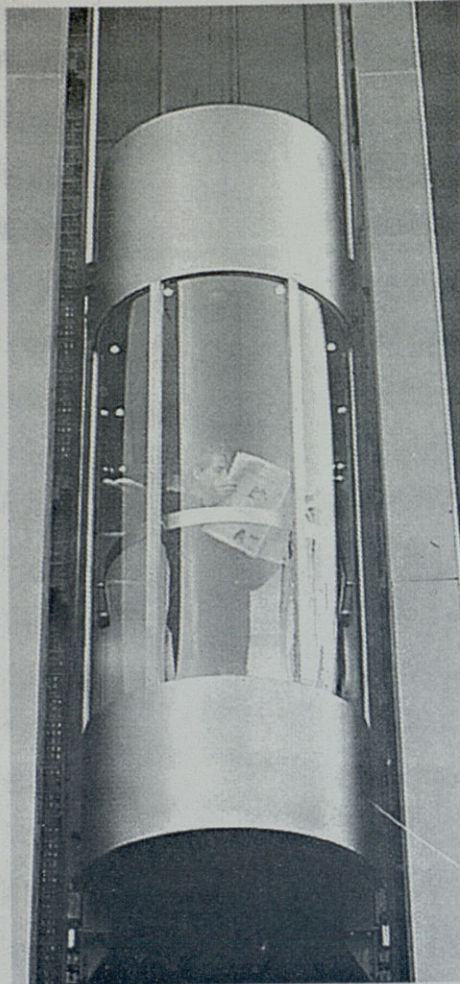
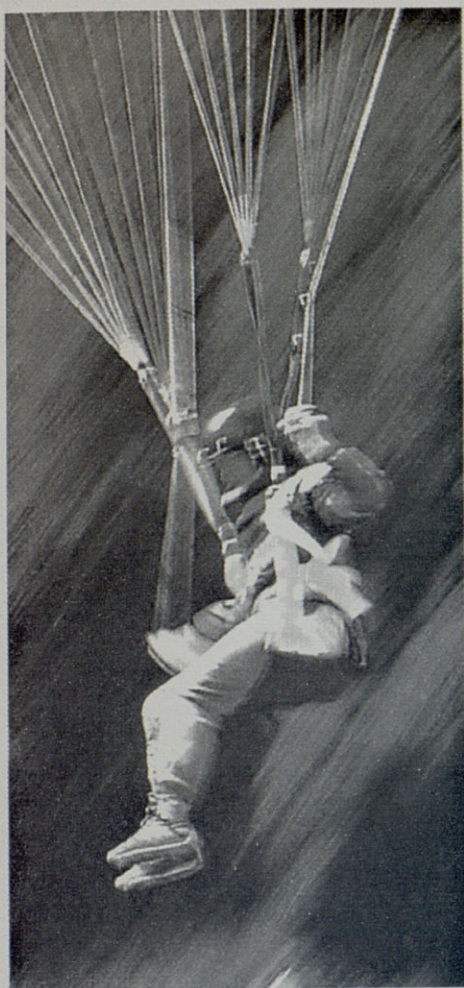

El coneixement del català a Palma

J.Nadal / M. V. Sebastian / J. Veny / J. M. Llompart

Per un debat sobre l'aigua

Elegir bé és important...

El seu interès
amb total
seguretat

PRÉSTEC

HIPOTECARI
"SA NOSTRA"

En confiança, si necessita una casa; si necessita un Préstec Hipotecari a baix interès i llarg termini de devolució, vingui a "SA NOSTRA". Tenim resposta per a totes les necessitats. Préstecs que s'adaptin a cadascú. Préstecs amb els que podrà realitzar, sens dubte, una de les compres més importants de la seva vida.

Préstec
Hipotecari "SA NOSTRA".

TAN BO
COM EL QUE MÉS.
... I A CASA.

Informi-se'n a qualsevol de les nostres oficines.

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS

Solucions per a tots.

EL MIRALL

**Revista mensual - 500 ptes.
Maig/juny - 1995 - núm. 73
ANY IX**

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR
C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
Telèfons: (971) 72 32 99 - 71 48 57
Telefax: (971) 71 93 85

Publica:

Associació EL MIRALL

C/ Impremta, 1 - 07001 Palma

Producció, Administració i Publicitat:

Informació i Correspondència:

C/ Impremta, 1 Pral. 2ª Tel. 72 59 37

07001 Palma (Mallorca)

Apartat de Correus 179

07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ Montcada, 20 (Palau Dalmases)

08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ Moratín, 15

46001 València

Director:

Gaspar Valero i Martí

Subdirector:

Pere Estelrich i Massutí

Secretari de Redacció:

Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:

Macià Blázquez i Salom

Francesca Bosch i Capó

Rosa Mª Calafat i Vila

Antoni Ginard i Bujosa

David Ginard i Féron

Antoni Marimon i Riutort

Antelm Pujol i Fulgencio

Andreu Ramis i Puiggrós

Pere Rosselló i Bover

Publicitat:

Santi Adrover i López

**Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels autors.**

Coberta: Retrat de la nina Catalina Soler, obra de Miquel V. Sebastian (oli sobre fusta, 92x73 cm).

Fotos:

EL MIRALL

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear s.a.

Impressió i Coberta:

Xisco Arts Gràfiques

C/ Baix Riera, 1-A, Palma - Tel. 24 03 86

Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

INFORMACIÓ FRÀGIL

4

Televisió, premsa i política

JAUME MARCH BISBAL

SOCIOLINGÜÍSTICA

6

La distribució del coneixement
del català a Palma

ANTONI IGNASI ALOMAR

MODEL DE PROFESSOR

13

Homenatge a Joan Veny

JOAN MIRALLES I MONSERRAT

LES DARRERIES DEL VUITCENTS

16

L'infantament de l'Edip de les
modernitats

JORDI CASASSAS YMBERT

ENTREVISTA

22

Miquel V. Sebastian, entre la pintura
i el mestratge

JOSEP M. MAGRINYÀ I BRULL

UN RECURS LIMITAT, FRÀGIL I ESCÀS

36

Per un debat sobre el problema
de l'aigua

A. GINARD / D. PERELLÓ / A. RODRÍGUEZ

EN MEMÒRIA

41

Joan Crexell, historiador, escriptor,
articulista

JAUME BARÓ I QUERALT

ENTREVISTA

42

Darrera conversa amb Joan Nadal i
Bujosa. La guerra civil i l'exili

DAVID GINARD I FERON

ATENCIÓ A LA MÚSICA SIMFÒNICA A LES BALEARS

46

Fundació Pública de les Balears
per a la Música

C. B.

SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LUL·LIANA

48

III Congrés «El nostre patrimoni
cultural»

GABRIEL ENSENYAT I PUJOL

A TRENC D'ALBA

49

Missenyora

FRANCESCA BOCH I CAPÓ

AGNÈS ENAMORADA

50

Josep M. Llompart, els altres amors

ANTÒNIA VICENÇ

REFLEXIONS IMPERTINENTS

53

Tecnocràcia, felanitxerisme i d'altres
berbes

LLORENÇ VALVERDE

57

Normàndia

ANTONI MARIMON

ANTROPOLOGIA

58

Les lloses, un sistema de caça
tradicional a Mallorca

A. ORDINAS / G. ORDINAS / A. REYNÉS

61

Als amics que foren

Guillem d'Efak / Ovidi Monllor

LA PAU DE SUÏSSA

62

Morges: vora el llac Léman
i el Mont-Blanc

JOAN BARCELÓ I COLL

LLIBRES

66

Universitat de les
Illes Balears
Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem d'Efak
de Colònia

Cala Murada (fragment, oli sobre tela, 50x61 cm), obra de Miquel V. Sebastian.

DISSENYAR UNA SOCIETAT

26

Una nació s'ha de construir des de la
il·lusió i l'esperança

M. B.

EDUCACIÓ EN EL LLEURE

28

Una aproximació a l'expandiment de
l'escoltisme mallorquí (1956-1993)

MATEU CERDÀ I MARTÍN

DISCOGRAFIA

32

Discografia

SANTI ADROVER

ECONOMIA SÒLIDA, EQUILIBRADA, DIVERSIFICADA

33

Entrevista amb Pere Sampol i Mas

E. M.

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

510289156X

Televisió, premsa i política

JAUME MARCH I BISBAL

Afirmar que estam plenament integrats dins la societat de la imatge en la qual la televisió esdevé la reina dels mitjans informatius, no és cap novetat. Emperò, i malgrat els cada cop més coneguts estudis sobre l'impacte social de la televisió, assenyalar els efectes polítics d'aquest imperi comunicatiu audiovisual sí que pot ser interessant, tot i que només sigui a nivell de recordatori.

La majoria de la gent actualment s'informa per mitjà dels telenoticiaris, mentre que cada vegada es redueix més la lectura de la premsa. Cercar la notícia al diari implica un esforç de voluntat del lector major que el que fa el televident, passiu, davant la pantalla. La televisió és el canal amb què la societat construeix l'actualitat i en fa la lectura. Aquest fet provoca que el llenguatge televisiu tenguí una importància rellevant per a l'anàlisi política. Dit d'una altra manera: la informació televisiva té uns efectes polítics extraordinàriament significatius.

En primer terme, la televisió es caracteritza per la brevetat amb què dona les informacions, normalment dos o tres minuts per esdeveniment sobresortint. D'altra banda, la successió d'informacions és molt ràpida, hi ha molt poc temps entre una informació i l'altra, les notícies quasi se superposen i no es percep, pràcticament, la separació de les *seccions* (política nacional, internacional, economia, esports, cultura, temps, espectacles, etc.).

Totes aquestes característiques de l'estructura d'un telenoticiari difi-

La majoria de la gent actualment s'informa per mitjà dels telenoticiaris, mentre que cada vegada es redueix més la lectura de la premsa.

culten que l'espectador pugui reflexionar sobre els fets que li són relatats i que en pugui aprofundir les causes i conseqüències. La manca de reflexió és precisament la gran diferència que hi ha entre la Tv i la premsa puix que aquesta permet el coneixement més reposat i aclaridor de la notícia i, per tant, afavoreix la reflexió. D'aquí se'n deriva l'interès del poder polític per a potenciar la

cultura audiovisual. Les campanyes a favor de la lectura, tot i que es fan, obeeixen més a un ritual per legitimar la pròpia política cultural, que es mou a altres nivells, i de forma subliminal a la vista de la població en general.

La desidealització, tan pròpia d'aquest final de segle, té molt a veure amb l'imperi de la Tv i de forma global amb el *modus vivendi* de la societat postmoderna. Es tracta d'una societat on les presses, la frivolitat i el guany immediat són els elements més significatius. La construcció i valoració de les notícies apareixen relacionades amb aquests trets de la vida postmoderna. La notícia és volàtil, té un valor temporal curt (un dia, en el cas de la premsa; unes hores, en el cas de la Tv, i pràcticament uns minuts, en la ràdio). La caducitat de la notícia -el que interessa avui ja no interessa demà- provoca que sigui difícil seguir el fil estructural dels esdeveniments, circumstància que a la vegada impossibilita, en la majoria dels casos, l'anàlisi o reflexió sobre els fets que afecten el ciutadà sense temps per païr la informació i situar la seva transcendència.

Si la Tv afavoreix aquesta informació fràgil, és a la premsa que li pertoca deturar-se en l'anàlisi dels esdeveniments, almanco a fer intel·ligibles els mecanismes estructuradors del fet diferenciat. Els darrers anys, la premsa escrita ha situat el seu centre d'interès en les dades, els comentaris dels protagonistes de l'esdeveniment, però ha

anat deixant de banda els valors analítics i crítics que són aspectes que han quedat reservats a les seccions d'opinió, poc seguides per la generalitat dels lectors, i presentades de manera poc atractiva per part dels mitjans informatius en un clar intent d'evidenciar la diferenciació entre l'opinió (subjectivitat) i la informació (objectivitat); tanmateix un recurs insidiós, perquè és prou conegut el fet que cap informació no és purament objectiva. Si aquesta és la realitat, seria bo que els diaris començassin a plantejar-se la recuperació de l'estil del reportatge analític dels esdeveniments per al seguiment de l'actualitat més viva.

De totes maneres, la premsa és un instrument cultural que s'ha de potenciar perquè permet el contacte reposat amb els esdeveniments i, per tant, més procliu a la reflexió i, doncs, a la crítica de la realitat política. La democràcia plena, avui tan reivindicada, necessita de la complicitat dels mitjans escrits per mantenir viva la flama de la informació. Es tracta d'evitar la paralització de la crítica social al poder, una paralització que és la que potencia la passivitat engolidora que generen la Tv actual i els futurs mitjans audiovisuals que ja estan a punt d'implantar-se. □

Jaume March i Bisbal és historiador i periodista.

EL TEMPS DE L'ESPAI

Cada vegada més enllà, més lluny del planeta base.

I sempre i cadascú amb un rellotge Omega:

l'Omega Speedmaster Professional.

L'únic cronògraf homologat per la NASA

per a tripulacions en missió a l'espai.

En efecte, a mesura que més

s'avança en l'espai, més

el temps és Omega.

Hi ha una sèrie especial, numerada i limitada mundialment a 2.500 Speedmaster Professional, per a commemorar el 25è Aniversari de l'arribada de l'home a la lluna, amb una llegenda al·lusiva a l'esdeveniment gravada en cada caixa.

Swiss made since 1848.

Relojería Española

FUNDADA EN 1885

C/ COLON, 12 - TELS. 72 15 63 - 72 43 44
07001 PALMA DE MALLORCA

Ω
OMEGA

The sign of excellence

Bibliografia

DD.AA.: Prensa: materiales para un debate, *Letra*, núm.35, 1994. Pàgs.48/70. Especialment Santamaría, Cristina i Marinas, José Miguel: La aldea trivial. Pérez Tornero, José Manuel: 'Periodismo vacío, democracias banales.'

La distribució del coneixement del català a Palma

ANTONI IGNASI ALOMAR

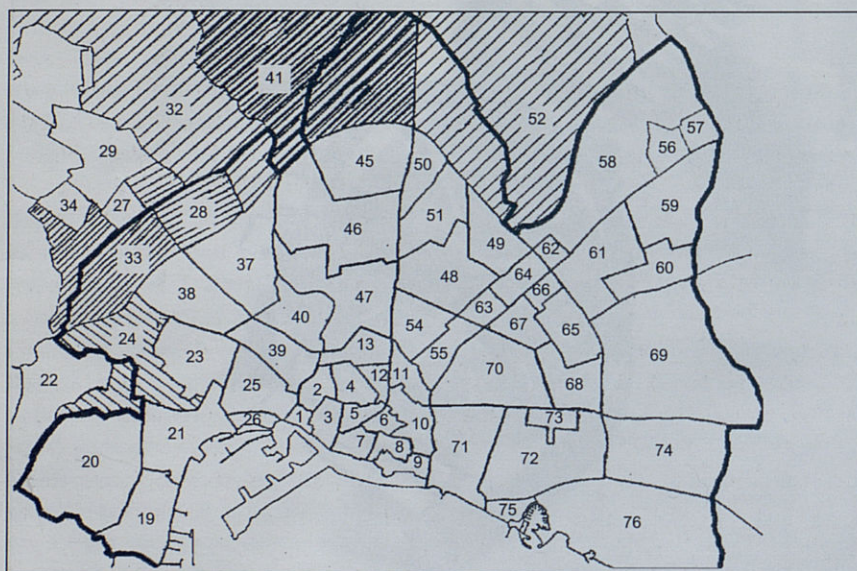
Entre les dades del cens de població de 1991 referides al coneixement de la llengua catalana són especialment importants les de Palma, com a principal població de

Mallorca. Aquestes dades, s'haurien de completar amb dades sobre la seva distribució per grups socioeconòmics i per d'edat. Aquestes darreres dades, que existeixen s'hau-

rien d'encreuar, però, amb les referides a la competència lingüística.

La importància del conjunt d'aquestes xifres és gran perquè ens forneix informació indispensable a l'hora de saber quina política lingüística cal aplicar a cada àrea, segons la distribució del coneixement del català. Aquesta informació ens permet conèixer quins són els nuclis que s'han de convertir en dinamitzadors de la normalització, o que ja ho són, i on cal reforçar la presència del català associant-lo a una millora de les prestacions socials, de la presència del català en l'ensenyament, etc.

Tractarem primer de la distribució dels immigrants i, després, de la comunitat lingüística catalanoparlant. Veurem la relació que hi ha entre la distribució dels catalanoparlants i la dels immigrants més integrats lingüísticament mitjançant la comparació de la seva distribució geogràfica. Tot seguit, parlarem dels aspectes negatius que constitueixen les zones on la integració dels immigrants ha esdevingut més problemàtica, a través de l'anàlisi, en primer lloc, d'una dada simptomàtica que consisteix en l'existència a determinats barris més que no en altres de persones que, tot i que són nades a les Balears, no entenen el català, i, després, la distribució geogràfica dels immigrants que tampoc no l'entenen. Finalment veurem la distribució de la població alfabetitzada en català.

Divisió de l'entitat de població Palma per zones estadístiques. Les zones ratllades no s'inclouen en aquesta investigació (excepte la núm.24) perquè el nombre d'habitants que hi tenen dins l'entitat Palma és mínim o inexistent.

Situació de les zones estadístiques:

01. Puig de Sant Pere	02. Jaume III	03. La Llotja-Born
04. Sant Jaume	05. Sant Nicolau	06. Cort
07. La Seu	08. Monti-Sion	09. Sa Calatrava
10. El Sindicat	11. El Mercat	12. La Missió
13. Pl. dels Patins	19. El Terreno	20. Bellver
21. Son Armadans	23. Son Espanyolet	24. Son Dureta
25. Santa Catalina	26. Es Jonquet	37. Son Cotoner
38. Son Dameto	39. Camp d'en Serralta	40. Es Fortí
45. Cas Capiscó	46. Camp Redó	47. Bons Aires
48. Plaça de Toros	49. Son Oliva	50. Amanecer
51. S'Olivera	54. Arxiduc	55. Marquès de la Font Santa
56. Son Rul·lan	57. Verge de Lluc	58. Son Cladera
59. Es Vivero	60. Es Rafal Nou	61. Es Rafal Vell
62. Son Fortesa (nord)	63. Hostalets	64. Son Forteza (sud)
65. Son Gotleu	66. Can Capes	67. Son Canals
68. La Soledat (nord)	69. Estadi Balear	70. Pere Garau
71. Foners	72. Polígon de Llevant	73. La Soledat (sud)
74. Son Malferit	75. Can Pere Antoni	76. El Molinar

Distribució de la immigració

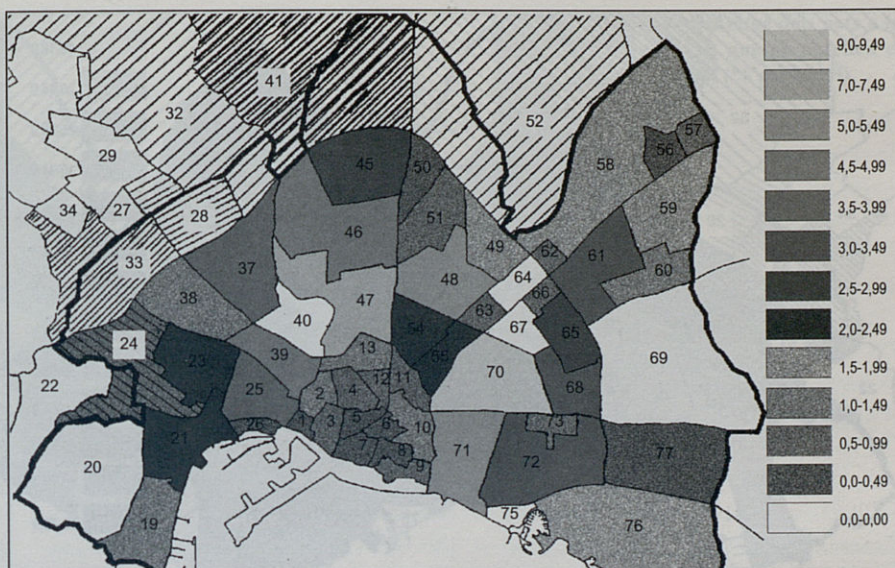
Els barris de Palma on la proporció d'immigrants representa menys del 30% de la seva població es poden classificar, topogràficament, en primer lloc, en barris urbanitzats modernament, ocupant els darrers espais que quedaven dins les murades, o reformats de forma important també modernament dins el perímetre de la ciutat vella. Es tracta de les zones estadístiques anomenades Berenguer de Palou (27,3%) i Jaume III (28,87%), però on, en conjunt, només es concentra el 2,5% de la població de la ciutat.

El barri amb menys immigrants de tots, és el d'Amanecer (24,5%, dels quals el 80,2% parlen saben el català), però el barri tan sols suposa el 0,14% de la població de Palma.

A continuació tenim dins la ciutat antiga, les zones no degradades, que han conservat més la població autòctona; es tracta dels barris de la Seu (26,74%), Monti-Sion (28,5%) i del Mercat (el Mercat Vell) (29,3%). Ara bé, aquestes zones tenen poc pes demogràfic, ja que tan sols hi ha l'1,37% de la població de Palma.

Finalment trobam la zona de la primera Eixample: Arxiduc Lluís Salvador (28,56%), on hi ha el 2,3% de la població ciutadana. A les zones del costat, continuació de l'Eixample, la proporció dels immigrants ja és més alta: a la de Marquès de la Fontassa assoleix el 30,1%. A Pere Garau, que ve tot seguit, el 31,59%. Un cas semblant, perquè s'urbanitzà fa més temps, és el de Son Espanyolet, on la immigració representa el 34,3%. Cal destacar que Pere Garau és la zona estadística més poblada de la capital, ja que s'hi troba el 9'4% de la població.

L'àrea de «fora porta» immediata a les Avingudes, a ponent (Santa Catalina, el Camp d'en Serralta, el Fortí, Bons Aires), es caracteritza perquè els immigrants hi suposen d'un 35% a un 39,9%

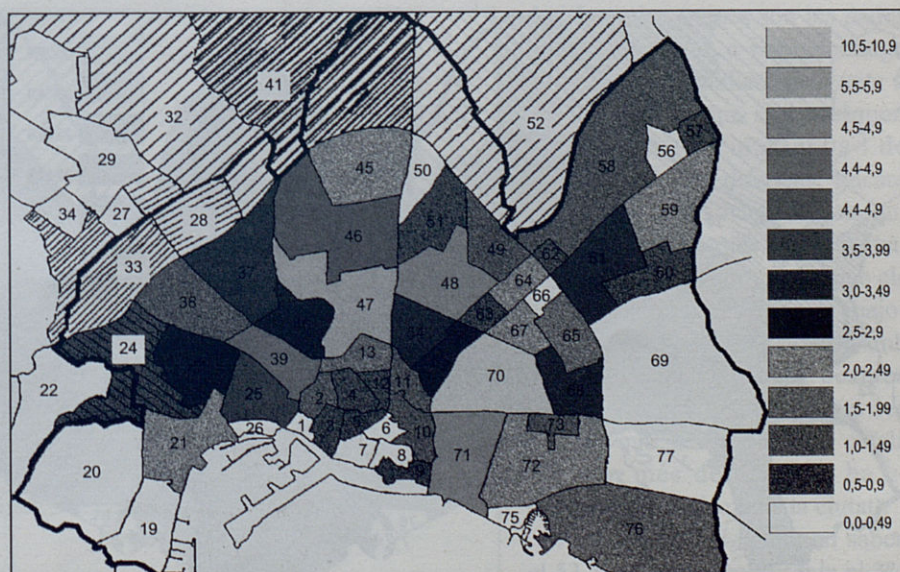
Distribució de la població de Palma per barris. (Percentatge.)

de la població a cada zona, com a l'altre extrem, la zona modernament urbanitzada de Foners (37,7%) i, a la perifèria, el Molinar (un dels barris de la primera eixample fora murada, actualment de població molt envellida) i Son Malferit. En aquest conjunt de zones trobam alguns dels barris amb més pes demogràfic dins Palma: Bons Aires (7,3%), Plaça de Toros (5,1%), Foners (5%) (en total, aquesta àrea suposa el 35,6% de la població de Palma).

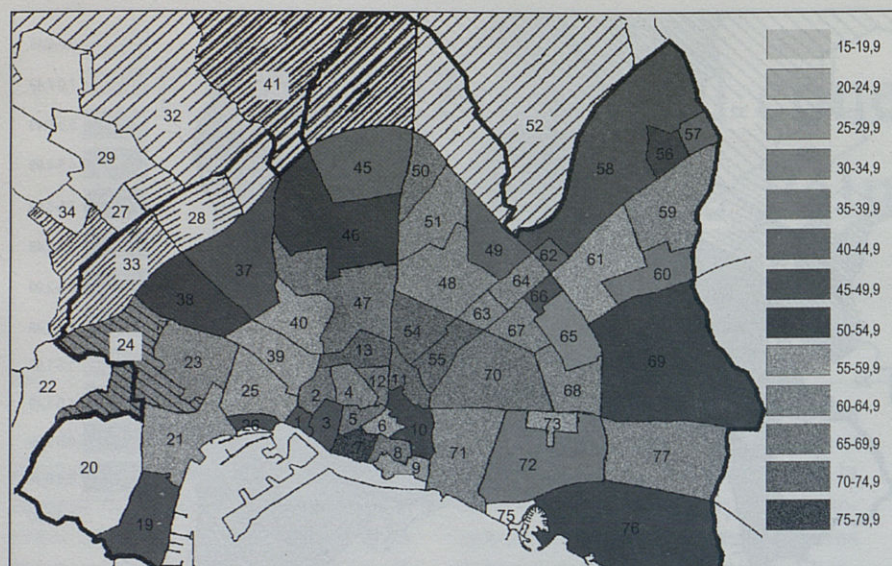
Aquesta densitat d'immigració

és la mateixa que trobam als barris de la ciutat antiga de Sant Nicolau i Cort, que representen el 0,88% de Palma.

En una altra secció d'arc, ja a la perifèria del nucli de la ciutat, a ponent, trobam que la immigració representa del 40 al 44,9% de la seva població (Son Cotoner, Son Dameto, el Camp Redó i, a llevant, Son Cladera i, la zona més modernament urbanitzada, el Polígon de Llevant. En aquestes zones trobam el 14,3% de Palma i en destaca el Camp Redó amb el 4,5% de la població de la ciu-

Distribució per barris dels catalanoparlants de Palma. (Percentatge.)

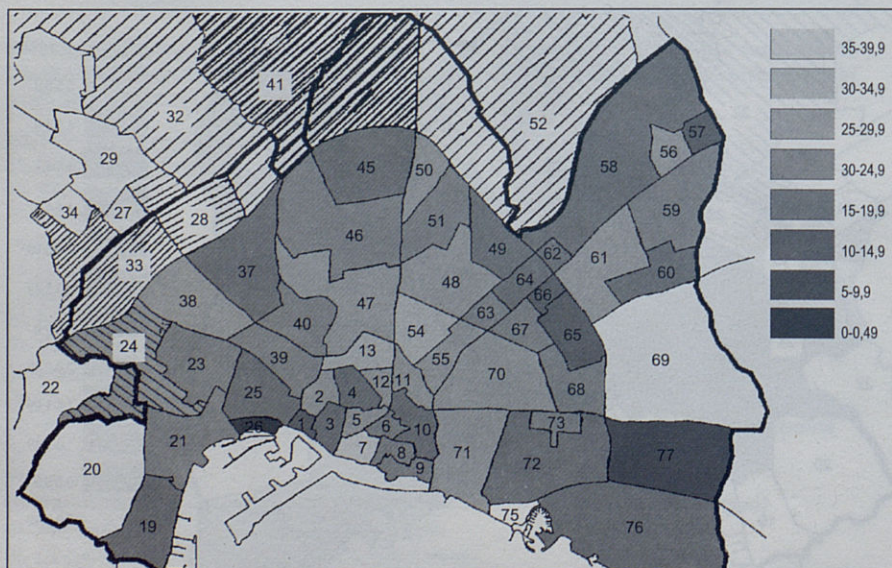
Percentatge de població que parla català a cada barri.

tat, Son Cotoner, amb el 3,89%, i el Polígon de Llevant, amb el 3%.

Curiosament, a les zones del Jonquet, Puig de Sant Pere, la Llotja-Born, Sant Jaume, el Sindicat i la Calatrava, a la zona antiga i propera a ella, trobam també d'un 25 a un 29,9% d'immigrants a cadascuna, que pesen, però, poc dins el conjunt de la ciutat (3,6%). Entre aquests barris crida l'atenció el de Sant Jaume amb una taxa molt alta de catalanoparlants (60,6%); el cas contrari extrem és el de la Llotja-el

Born, amb tan sols un 29,6%. A la resta, oscil·len entre el 56,4% de la Calatrava i el 46,9% del Puig de Sant Pere, mentre que al Sindicat els catalanoparlants són el 50,1% i al Jonquet, el 49%.

Tot seguit destaquen per la densitat d'immigració quatre barriades esparses però amb una mica menys pes demogràfic que les anteriors (en conjunt, el 8,3% de Palma): Son Armadans, Cas Capiscot, Son Oliva i el Rafal Nou, en el segment de 45-49,9% d'immigrants al barri.

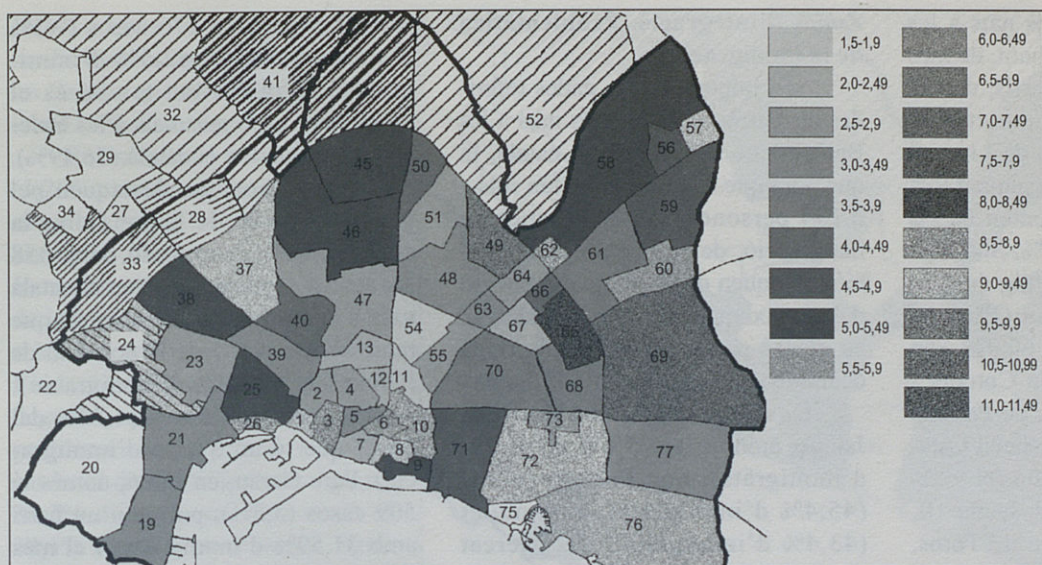
Percentatge de població que sap escriure en català a cada barri.

Finalment, les dues úniques zones on la meitat o més de la població és immigrada són el Terreno (51,5%), zona tradicionalment residencial amb una proporció de població estrangera important, i Son Gotleu (52,5%), el primer gran barri d'immigració, les quals representen el 3,82% de la població de la ciutat. Aquesta densitat fa que trobem a Son Gotleu només un 56,49% dels nats a les Illes que hi visquin que parlin el català; en canvi, al Terreno, un 78,8%.

Distribució de la població catalanoparlant

Pel que fa a la distribució dels catalanoparlants en conjunt, ve a ser el negatiu de la dels immigrants (per les mancances de la integració d'aquests). A la zona urbanitzada darrerament dins la ciutat i a l'Eixample del seu costat, és on (a continuació de la Seu, que ha rebut poca immigració), es troben en una proporció més alta els catalanoparlants (70-74,9% al barri), juntament amb les dues zones més poblades de Palma (Pere Garau i Bons Aires) i, dins el casc antic, Jaume III, Montisio i Sant Nicolau (a pesar de l'alta proporció d'immigrants en aquesta darrera àrea: 37,89%) on els catalanoparlants van del 65% al 69%. El conjunt d'aquestes àrees on els catalanoparlants són del 70% al 65% representa el 25,6% de la població de Palma.

Envoltant aquesta zona, a llevant, trobam la que ve tot seguit en proporció de catalanoparlants (60-64,9%): la Plaça de Toros, els Hostalets, Son Canals, Son Fortesa (sud) i l'Olivera, la Soledat (nord), Foners, el Polígon de Llevant, i, a la perifèria, Son Malferit i el Vivero, a llevant, i, Son Espanyolet i Son Dureta, a ponent. Aquesta àrea concentra el 26% de la població ciutadana i en destaquen pel seu pes demogràfic les de Foners (5% de Palma), i la Soledat (nord) i el Polígon de Lle-

vant (cadascuna amb el 3%).

Els barris on els catalanoparlants són del 55% al 59,9% de la població es troben a la perifèria juntament amb aquells on representen menys de la meitat del barri, amb l'excepció de Santa Catalina, el Camp d'en Serralta, el Fortí, que són a ponent del nucli antic, i, a la perifèria, Son Armadans, la Soledat (sud) i el Rafal Vell (amb barris molt poblats, com Santa Catalina, amb el 3,68% de la població de Palma, i el Rafal Vell, amb el 3,2%).

Les zones on els catalanoparlants són del 50% al 54,9% llevat de la del Sindicat, que és al nucli antic,

es troben totes a la perifèria: Son Dameto, el Camp Redó, Son Rul·lan i el Molinar (els dos primers molt poblats, amb el 4,7% i el 4,5% de Palma, respectivament). Aquesta àrea representa el 12,5% de la població de la ciutat.

Els catalanoparlants són del 45% al 49,9% a zones com el Terreno (residencial turística), el Jonquet, el Puig de Sant Pere i la Llotja-el Born (antigues, degradades, i amb poc pes demogràfic) i la nova i populosa de Son Cotoner (3,89% de la població de Palma), a més de Can Capes. En conjunt, el 6,48% de Palma.

Els catalanoparlants són del 40%

al 44,9% a zones també perifèriques de la ciutat: Cas Capiscol (2,7% de Palma), Son Oliva, Son Fortesa (nord) i Verge de Lluc. En total, el 5,29% de Palma.

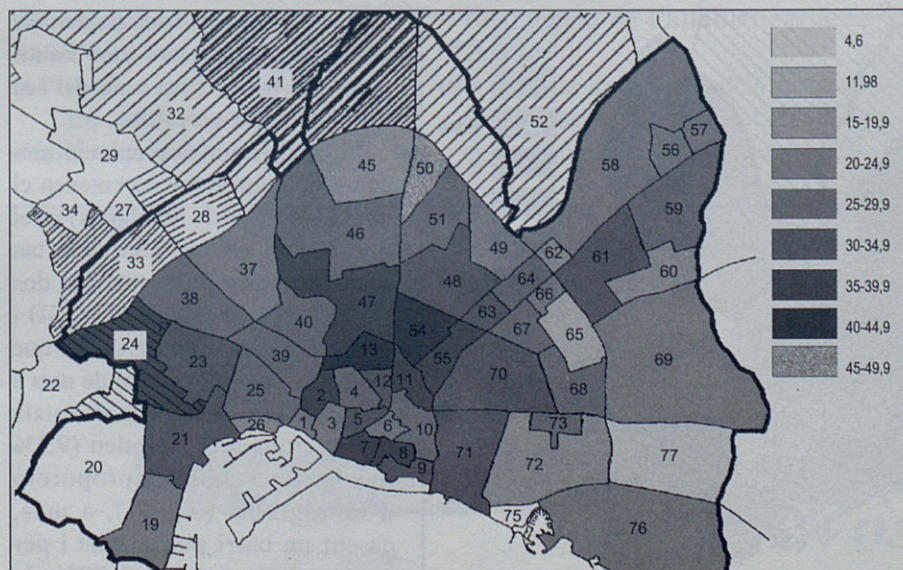
Saben parlar català d'un 35% a un 39,9% tan sols, al Polígon de Llevant (molt poblat: 3% de Palma) i el Rafal Nou. En conjunt, el 4,36% de la ciutat.

La zona amb una proporció més baixa de catalanoparlants és la poblada de Son Gotleu: 2,79% de Palma i un 34,38% de catalanoparlants.

Integració en la comunitat dels nats a les Balears

Després de veure aquestes dades, interessa quines són les dades que es refereixen a l'aprenentatge de la llengua catalana pels nats a les Balears, ja que s'hi inclouen els fills i néts d'immigrants i de parels de llengües diferents. Encara que hi ha alguns barris on els qui no en saben són més de la meitat, prenent els nats aquí trobam que els qui no en saben ja no són la majoria enlloc. Al conjunt de barris amb més població de Palma destaca l'alta proporció dels nats a les Balears que saben parlar en català (on són més del 75% hi ha el 61,8% de la població de la ciutat).

Al Polígon de Llevant en saben el 53,3% (el barri representa el 3% de la població de Palma). En el

Percentatge de població no nada a les Illes Balears que parla català al barri.

grup de 55 a 59,9% dels nats a les Illes que en sàpiguem trobam, de més a menys, els següents barris, encara que alguns no tinguin importància demogràficament: Verge de Lluc, el Rafal Nou i Son Gotleu (sumant tota la seva població representen el 5% de Palma). De 60 a 64,9%: Son Cladera, la Llotja-Born, el Puig de Sant Pere, Cas Capiscol i Son Oliva (el 7% de la ciutat). De 65 a 69,9%, Son Dameto, el Sindicat, Son Cotoner i el Camp Redó (el 12,2% de Palma). De 70 a 74,9%: el Fortí, Santa Catalina, el Molinar i la Missió (el 9,8% de la ciutat). De 75 a 79,9: Jaume III, Foners, el Terreno, Plaça de Toros, la Soledat (nord), Son Armadans, el Rafal, el Camp d'en Serralta, el Vivero, etc. (el 33,5% de la capital). Del 80 al 84,9%: la resta de barris del casc antic llevat de la Seu, Bons Aires, Son Espanyol, Pere Garau, etc. (el 22,2% de la capital). Finalment, dins el grup de 85 a 89,9% de nats a les Balears que parlen català al barri trobam de major a menor: la Seu (88,5%), Berenguer de Palou (86,9%), Arxiduc (86,83%) i Marquès de la Font Santa (85%) (en total, aquests barris representen el 6,1% de la població de la ciutat).

Zones d'integració. Problemàtica de la immigració

Són importants les dades referides als barris on hi ha més nats a les Balears que no entenen el català, ja que, tot i que es refereixen tan sols a 6.134 persones, mostren zones de marginació, de deficient escolarització (manquen dades sobre distribució del coneixement per barris i edat) o, en menys proporció, de rebuig de la denominació «català» per a l'idioma.

Destaquen la zona de Sant Jaume, amb un 11,25% (i un 41,5% d'immigrants); Son Fortesa (nord) (45,4% d'immigrants), el Jonquet (43,4% d'immigrants), i el Mercat Vell (amb un sorprenentment baix 29,3% d'immigrants) d'un 10,7 a un 10,9% que no entenen el català nats a les Illes.

En el cas del Mercat Vell hem de suposar que tenim un grup autòcton que ha deixat de transmetre l'idioma propi als fills o que rebutja la denominació «català» de l'enquesta (en tot cas, el fenomen té poc pes puix que afecta 25 persones).

Al Polígon de Llevant hi ha un altre contingent destacable de persones nades aquí que no entenen el català (373, el 9,7% d'un barri amb un 43,8% d'immigrants) ni el parlen (53,3% dels nats a les Illes, el barri amb una proporció més alta). A Son

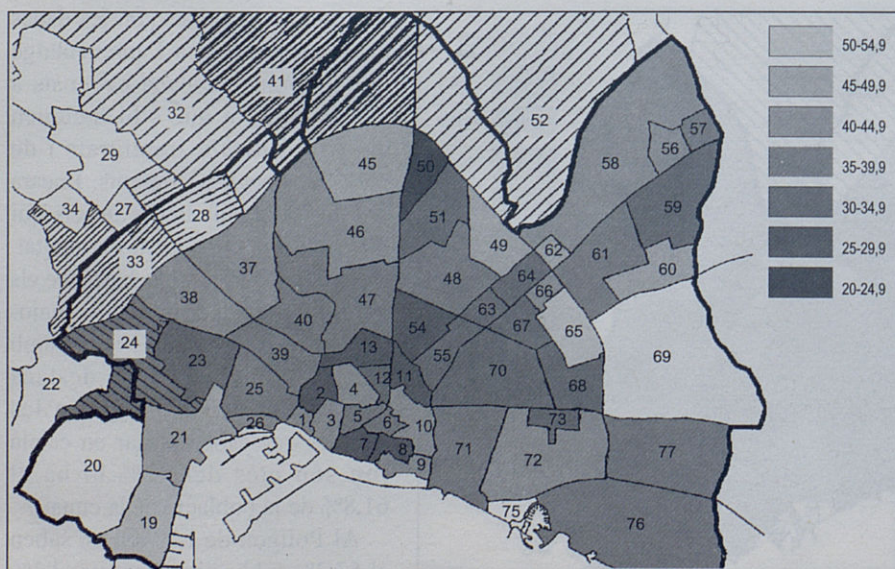
Gotleu en trobam 276 casos (9,3% d'un barri amb el 52,5% d'immigrants). Són Gotleu també és el segon barri amb més nats a les Balears que no parlen el català (56,49%). Els altres casos que destaquen pel pes demogràfic de la zona dins la ciutat són el Camp Redó, amb 358 casos (5,4% que no entenen el català nats a les Balears, a una zona que representa el 4,5% de la població de Palma i té un 40% d'immigració); Foners, amb 358 casos (4,77% del barri, que té un 37,7% d'immigració). Pere Garau, en canvi, només té 509 casos (3,5%), pocs, en un barri amb 31,59% d'immigrants i el més poblat de la ciutat.

A més del Mercat Vell, sorprenen per la baixa proporció d'immigrants, Jaume III (46 casos, el 5,7% de la zona), relacionable amb l'ús de la llengua castellana com a senyal d'alt estatus socioeconòmic; la Seu (però només 8 casos, el 2,28%), Amanecer (10 casos, el 4,1%), Monti-Sion (33 casos, el 2,2%) i Berenguer de Palou (49 casos, el 2,2%).

No nats a les Balears que no entenen el català

Les dades referides als immigrants establerts a Palma que encara no entenen el català s'haurien de completar amb el coneixement de l'any de la seva arribada (relacionat també en alguns casos amb l'antiguitat del barri), i per tant, del seu temps d'estada a les Illes.

El barri amb una proporció més alta d'immigrants que no entenen el català (44,2% dels immigrants) és el del Jonquet, però aquesta dada tan sols representa 96 casos. Els dos següents són Son Gotleu (39,2%) i la Llotja-el Born (36,3%), fet que concorda amb la quantitat de nats a les Illes que no entenen el català que es troba a Son Gotleu (9,3% del barri) i amb la proporció d'immigrants (52,5%), a més, essent un barri poc extens i per contra molt poblat (2,79% de Palma) hi ha d'haver poca relació

Percentatge de no nats a les Illes Balears que al barri no entenen el català.

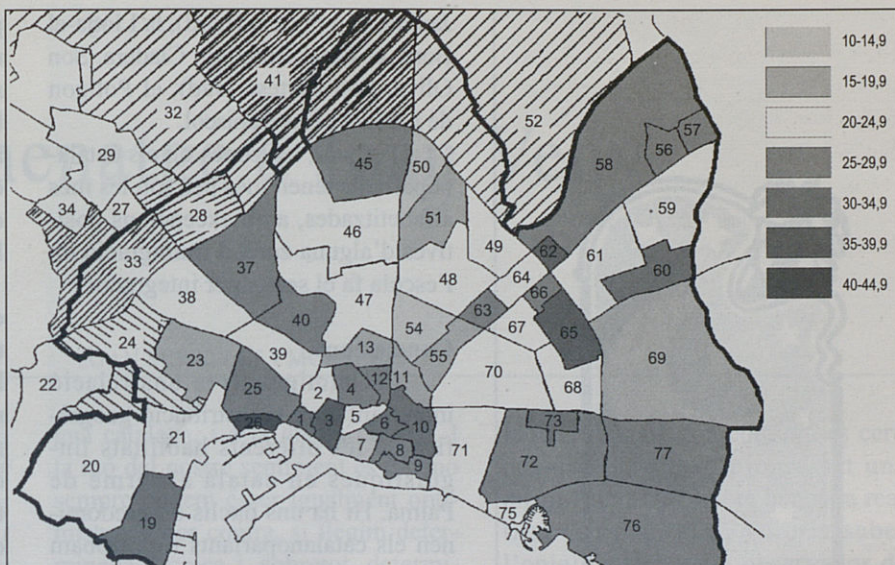
amb l'exterior. A la Llotja-el Born també trobam un 11,2% de nats a les Balears que no entenen el català i un 42,4% d'immigrats.

Pel seu pes dins la ciutat (1,28%) també destaca negativament el Sindicat: 34,89% dels immigrants no entenen el català, els immigrants hi representen el 44% de la població i un 10,9% dels nats a les Balears no entenen el català. Evidentment es tracta d'un barri degradat amb població amb greus problemes d'integració. Un altre cas és el del barri de Cort, amb un 38,2% d'immigrats, dels quals el 34,4% no entenen el català. Amb una proporció inferior d'immigració (34,19%), a la Soledat (sud) hi ha gairebé el mateix percentatge d'immigrats que no entenen el català (30,1%) que al Terreno, que té un 51,5% d'immigrats, dels quals el 30,5% no entenen el català.

En el grup del 25% al 29,9% dels immigrants que no entenen el català tenim els següents barris importants demogràficament, per ordre descendent (un 2% o més de la població de Palma): Cas Capiscol, Son Cotoner, el Polígon de Llevant, el Fortí i Santa Catalina.

En el segment de 20% a 24,5%, destaquen pel seu pes demogràfic, per ordre descendent: Foners, Son Armadans, el Camp Redó, el Camp d'en Serralta, la Soledat (nord), el Rafal Vell, Pere Garau, Bons Aires i la Plaça de Toros.

En resum, com més alta és la densitat de catalanoparlants, més alta

Percentatge de població no neta a les Illes Balears al barri.

és la de no nats a les Balears que, si més no, entenen el català.

Destaquen pel grau d'integració dels immigrants, la Calatrava, amb el 42,59% d'immigrants, només el 26,5% dels quals no entenen el català; el Rafal Vell, amb el 39,5% d'immigrants, dels quals només no entenen el català el 20,48%; Son Oliva, amb el 47,1% d'immigrants, dels quals només el 23,79% no entenen el català; Son Armadans, amb el 45,2% d'immigrants, dels quals no entenen el català sols el 24,5%.

Distribució de l'alfabetització en català

En la distribució dels resultats de l'alfabetització en català, destaca el barri de la Seu, amb un 36,5%,

Berenguer de Palou (33,3%), Arxiduc (30,9%); Bons Aires (29,8%); Marquès de la Font Santa, Amanecer, Sant Nicolau (29%), Jaume III (27,67%), Son Dameto (26,78% i un 42,6% d'immigrats). Sorpren positivament el Rafal Vell (27,99%), amb un 39,5% d'immigrants. A barris poblats com Pere Garau tenim un 26,7%, a la Plaça de Toros, un 26,77%; a Foners, un 26,47%.

Destaquen negativament el barri de la Verge de Lluc (10,18%), Son Gotleu (11,19%) i alguns de marginació, com el Jonquet (2,4%) i el Puig de Sant Pere (12,3%). Els alfabetitzats no arriben al 20% de la població del barri, per ordre decreixent fins al 15%, a: Santa Catalina, Son Cotoner, el Terreno, el Molinar, el Sindicat, Sant

Optica Lux

MULTIOPTICAS

**50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI**

**50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI**

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

Jaume, Son Fortesa (nord), la Llotja-el Born, el Rafal Nou, Son Cladera, Son Oliva, Son Fortesa (sud), el Polígon de Llevant i Cas Capiscol.

Per tant, les zones on els catalanoparlants tenen més pes són les més alfabetitzades, amb excepcions positives d'alguna zona d'immigració on l'escola fa el seu paper integrador.

Conclusions

La immigració té una relació important amb la distribució geogràfica de les diferents habilitats lingüístiques en català al terme de Palma. Hi ha uns nuclis on predominen els catalanoparlants i on trobam el grau d'alfabetització més alt en català i la major integració dels immigrants, si més no expressada per la comprensió del català. També hi ha uns illots on la immigració ha estat més gran i on no hi ha gairebé contacte amb la llengua del país, alguns són zones socialment marginals, però no tots. Aquesta manca de contacte amb la població autòctona es veu agreujada per l'existència de normes d'ús lingüístic que exclouen de la comunicació personal en català els individus percebuts com a castellanoparlants, pel predomini dels mitjans de comunicació forasters i per la inexistència de polítiques d'integració eficaces basades en l'ensenyament i en el reforçament de la presència pública del català al món del consum, el lleure i el treball.

La distribució del coneixement en diferent grau del català segons el lloc de residència té relació amb el

procés d'urbanització de la ciutat moderna, fora de la ciutat antiga, delimitada per les Avingudes i, en els barris amb alta taxa d'immigració, amb la presència també de persones originàries de la resta de l'illa, encara que és corrent que s'empadronin a la localitat d'on procedeixen.

D'altra banda, la interpretació de totes aquestes dades s'ha de fer tenint en compte que la major part de l'illa ha esdevingut una gran àrea metropolitana, amb pobles-dormitoris i gran mobilitat de la població durant la jornada laboral, la concentració de la immigració en barris determinats es veu compensada per les relacions amb la majoria de la població catalanoparlant, tant de Palma com de la part forana.

Finalment, manquen dades per relacionar la distribució dels catalanoparlants per grups d'edat i barri de residència; per barri de residència i status econòmic; i dades sobre la distribució per barris i data d'arribada dels immigrants. Alguna d'aquestes mancances només pot ser suplida per coneixements empírics pel que fa a l'estatus econòmic de la població del barri (amb dades del mercat immobiliari, per exemple). □

**HEM DE SUPERAR
SEGLES D'INCOMUNICACIÓ.
LA LLENGUA DE LES BALEARS
S'HA DE SENTIR A CATALUNYA.
HI PODEU COL·LABORAR**

DICCIONARI C A T A L À P R À C T I C

APARTAT DE CORREUS 595
17080 - GIRONA

Homenatge a Joan Veny

JOAN MIRALLES I MONSERRAT

Dia 21 de juliol de 1994, a l'Escola Vella de Campos, va tenir lloc l'acte de Reconeixement de Mèrits en la persona de Joan Veny i Clar, il·lustre filòleg, «el summe sacerdot en el tema de l'estudi, minucios, dels diversos parlars, antics i moderns de la llengua catalana». Constituïen la mesa de l'acte (promogut per la delegació de l'OCB a la vila), ultra el propi homenatjat i els presidents de l'entitat i de la delegació organitzadora, el Dr. Antoni M. Badia i Margarit, president de la Secció Filològica de l'IEC i ex-rector de la Universitat de Barcelona, i el Dr. Joan Miralles i Monserrat, director del departament de Filologia Catalana de la UIB, que pronunciaren els parlaments adients a la figura i obra de Joan Veny. Reproduïm a continuació la intervenció del Dr. Joan Miralles, tan suggerent d'idees i rica de llenguatge com són habitualment els seus discursos.- E.M.

Senyores i senyors, amigues i amics.

En aquests dies de calor intensa, més que suficient, i quan de vegades la gent que ens dedicam a l'estudi i la defensa de la nostra llengua tenim una certa tendència a anar una mica coc-pius davant la situació sociolingüística actual, sempre ens produeixen una sensació agradable de conhort les iniciatives que tendeixen a agrair públicament, formalment i popularment l'esforç d'aquelles persones que tot al llarg de la seva vida s'han dedicat amb tota l'ànima a la nostra llengua, la llen-

gua catalana, i a la nostra cultura. I la raó del nostre sentiment és que no sempre podem ésser igualment optimistes, i, per contra, si llegim determinada premsa i, sobretot, determinats articles de la gent de sempre, sembla que hauríem de donar gràcies als déus, simplement, de subsistir.

Qualque optimista radical -que sempre n'hi ha- potser ens advertirà: «Sí, però ara ja no ens cremen a la plaça Gomila ni tan sols passam treballs ni sofrim tortures als subterranis de la Casa Negra de la Santa

Inquisició». Bé, ara com ara és cert, potser sí que hem progressat una mica. Tanmateix, sobre la nostra realitat sociocultural, voldria saber l'opinió de qualche observador de l'ONU o del tribunal europeu de drets humans -ja ho sabeu, d'aquells homes assenyats, civilitzats, savis, justs, del poema espriuà, de la gent del nord, que van com a més nets, etc.- davant alguna proposta que darrerament ha sortit a la premsa de suprimir qualsevol ajuda a una entitat com l'Obra Cultural Balear, que

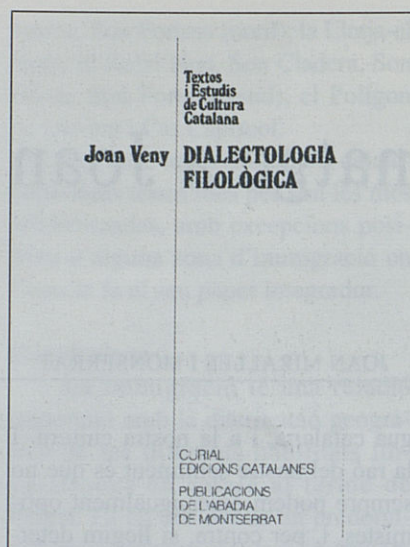
D'esquerre a dreta: Guillem Mas, president de la Delegació de Campos de l'OCB; Antoni M. Badia, president de la Secció Filològica de l'IEC; Joan Veny, el filòleg homenatjat; Joan Miralles, catedràtic de Llengua Catalana i Lingüística General; i Antoni Mir, president de l'OCB. (Fot. Damià Prohens)

tant ha fet per la nostra cultura, o davant les notícies que circulen adeïara sobre mallorquins i mallorquines, com vostès o com jo mateix, que han estat insultats pel fet d'utilitzar la seva llengua, l'única llengua pròpia de la nostra terra des del segle XIII, davant un funcionari que no funciona o davant qualche agent de l'ordre que no fa més que introduir desordre.

Però, tornem a rotllo, una vegada més la vila de Campos ha donat un exemple de fidelitat i de generositat. I per segona vegada, curiosament, ha elegit la mateixa persona, en Joan Veny. I això no pot ser casualitat. Qualque cosa deu tenir aquest home, profeta a la seva terra i que ja té plantificat el seu nom, ni més ni menys que en un centre d'ensenyament local, i ja el veis, valtequí, de cos present, més fresc que una cama-roja i xalest com un canari, i que per amor de Déu sigui.

Els organitzadors d'aquest acte m'han demanat que intervingués com a professor de català i com a director del departament de Filologia Catalana de la nostra Universitat, però també, supòs, que com a amic i col·lega d'en Joan. Per tot això, que em creguin que n'estic ben content i agraït. I aquests dies pensava com i quan el vaig conèixer, i la veritat és que no ho sé, exactament. Potser, però, va ser en les classes de lingüística romànica, a l'aula magna de la Universitat de Barcelona, devers l'any 1966. En record les lliçons sobre els fonaments fonològics de llengües romàniques com el francès i l'italià, amb la seva dicció ajustada, entre el seu mallorquí campaner i el català del continent. En record un professor Veny educat, amatent, savi, però, això sí, bastant empegueïdor, i és que en Joan és d'aquelles persones que encara tornen vermelles i que procuren no alçar la veu per no ofendre el germà proïsme i que no fan més mal que a allò que tenen dins el plat a l'hora de fer un bon cap de taula.

Hauré de fer menció, encara, al

«En matèria de dialectologia, en l'estudi dels dialectes catalans, en Joan Veny és la primera espasa, l'oracle definitiu, el president del tribunal suprem...»

seu guiatge a la meua tesi de llicenciatura sobre els malnoms de Montuïri, tesi que segons em digué va ser la primera que dirigí, si bé no la podia signar com a director de tesi pel fet de no ser encara catedràtic. Després, a partir del 1970, una vegada establert, jo, a Mallorca, com a professor de la UIB, hem tenguut d'altres contactes, i ara compartim ocupacions i preocupacions com a membres numeraris de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Quan venia de vacances a Campos procurava fer-li visita per comentar-li els projectes i, alhora, quan anava a Barcelona per demanar-li assessorament per a la meua tesi doctoral, no solament m'orientà tot quan pogué, sinó que, a més, em solia convidar a taula a casa seva, i per Déu que puc donar fe que, gràcies a la seva dona, n'Estrella, en Joan Veny ha estat ben nodrit i ben atès. Sí, record amb simpatia total aquells dinars plaents, aquells còctels de gambes, aquells arrossos de peix, aquells coverbos, acompanyat d'en Joan, n'Estrella i els Venyetons, que aleshores encara eren al·lotells, i és que n'Estrella no va de berbes, amb coses de menjua. I ara entenc per què en Joan té el seu primer article sobre

Los supervivientes románicos de TALENTUM «deseo», a la «Revue de Linguistique Romane» el 1975.

I segurament em recordaria d'altres detalls de la nostra coneixença. Per exemple, en una altra ocasió, a casa seva, a Campos, comentàvem una obra apareguda feia poc, d'un conegut personatge amb veleïtats d'historiador i de filòleg, que feia esment a l'origen d'alguns llinatges mallorquins amb unes propostes esbiaixades d'allò tan desbaratat. Davant la situació li vaig comentar si no aniria bé que hi diguéssim alguna cosa. En Joan, entre l'escepticisme i una certa timidesa, em digué que preferia deixar-ho anar. Jo no sé si aquella decisió va ser encertada o no, però sí que em va servir per donar-me'n compte que aquest no és un país normal, un país on els homes de cultura, els científics, la gent que dedica tota la seva vida a la tasca d'investigar un tema de la realitat com pot ser la llengua, es veu temptada, si més no, a callar davant les invectives, estirabots o, en suma, collonades de qualsevol quadrúpede de la ploma.

Dit això, segurament voldríeu saber quina és la valoració que faig d'en Joan Veny com a científic. El doctor Badia, un altre col·lega i amic, ja ho farà extensament. Només diré, en pocs mots, que en matèria de dialectologia, en l'estudi dels dialectes catalans, en Joan Veny és la primera espasa, l'oracle definitiu, el president del tribunal suprem, el summe sacerdot, en aquest tema de l'estudi científic, minucios, dels diversos parlars, antics i moderns de la llengua catalana. Per qualche cosa n'és catedràtic de la Universitat de Barcelona des del 1983, i el seu *curriculum vitae* n'és també un aval fefaent. Va estudiar la carrera de Filosofia i Lletres (Secció de Filologia Romànica) a Barcelona, acabà el 1954, amb la qualificació d'excel·lent i premi extraordinari, després amplià estudis a Lovaina i a Poitiers. Doctor, el 1956, amb una tesi sobre *Els paral·lelismes lèxics*

dels dialectes catalans, amb la més alta qualificació. La seva tasca docent és dilatadíssima, des del 1954 en què comença com a ajudant de classes pràctiques fins avui com a catedràtic, són quaranta anys de dedicació amb cos i ànima a la formació d'una partida de deixebles d'origen ben divers, i tots li devem bona part del que som. I la causa crec que no és solament d'ordre acadèmic, és que en Joan Veny, a més d'ésser un savi és una bellíssima persona, sensible i comprensiva, la qual cosa el fa un candidat ideal per a esdevenir el model de professor pacient, cordial i engrescador.

Els càrrecs que ha ocupat o ocupa són també diversos: vocal i vice-president de la Junta de Govern de l'AILLC, membre de la secció filològica de l'IEC i vice-president, etc. I, a part d'això, són nombroses les activitats docents en seminaris i cursos organitzats per universitats nacionals i estrangeres sobre temes de dialectologia catalana, lexicografia i semàntica, gramàtica històrica, història de la llengua i onomàstica. La participació activa en congressos i col·loquis com a ponent convidat és també destacable, des del primer Col·loqui sobre Lingüística Catalana a Estrasburg, del 1968, fins al VII Congrés Internacional de l'*Atlas Linguistique Roman*, a Santiago de Compostela del 1993, són trenta-vuit els congressos als quals ha assistit, si comptam, també aquells als quals ha anat com a simple assistent o com autor d'alguna comunicació.

I si hem de parlar de publicacions, la llista és llarga i sucosa, des del primer article ja citat fins a l'estat de la qüestió dels atlas lingüístics europeus, en col·laboració amb Lúcia Pons, publicat enguany a Madrid per la CSIC, són un total de cent els llibres i articles sobre temes de la seva especialitat, escrits amb el seu estil característic: profund coneixement de la matèria, bibliografia variada de suport, comparacions amb d'altres parlars romànics, referències de caire històric-etnogràfic i sem-

Els campaners no es perderen l'oportunitat d'assistir a l'acte de Reconeixement de Mèrits del seu conciutadà, Joan Veny, «que a més de savi és una bellíssima persona, i tots li devem bona part del que som». (Fot. Damià Prohens)

pre, sempre, amb la seva peculiar sensibilitat, i és que en Joan a més de científic té ànima d'artista. El nostre amic té, encara, d'altres facetes, la de prologuista, sobretot de treballs d'antics alumnes, la de ressenyador de treballs de recerca diversos i, principalment, la de director de tesis doctorals sobre temes de dialectologia i la de director o coordinador de treballs en equip a nivell nacional i internacional, d'entre els quals destaca l'*Atlas Lingüístic del Domini Català* que tots voldríem que arribàs a port com més prest millor.

Ara, quan ja han passat uns vint-i-cinc anys des que ens coneixem i quan ja compartim, com podeu veure, no solament afeccions i preocupacions comunes, sinó també un rodapeu capil·lar consemblant, he de manifestar-vos solemnement que si voleu seguir homenatjant Joan Veny, més enllà d'homenatges puntuals i formals, ho teniu bo de fer. La millor manera de fer-li cas, és, com va dir el poeta, seguir el seu camí: «siau qui sou», en poques paraules, conservar l'orgull de ser campaners i campaneres, de ser mallorquins i mallorquines, ciutadans d'un poble

que a pesar de les dificultats vol seguir en el futur pels camins del progrés i del benestar, però sense renunciar a les seves arrels i als senyals d'identitat, representats per una llengua que parlem des de 1229 i per la cultura que compartim amb d'altres terres del continent, amb Catalunya i el País Valencià i, no ho oblidem, per un patrimoni natural i arquitectònic, que hem de protegir, entre altres raons perquè en el futur la prosperitat de la nostra terra dependrà de les decisions que hàgim pres en aquesta matèria en el present.

I res més, enhorabona una vegada més als organitzadors de l'acte i a tot el poble en general -jo avui em sent campaner- i, naturalment, a l'homenatjat i a la seva família, i que sigui per a molts d'anys. Amèn. □

El món cultural català: L'infantament de l'Edip de les modernitats

JORDI CASASSAS YMBERT

En un principi fou l'Exposició del 1888. Els "adoquins" (les llambordes) van córrer rieres avall, des de la falda del Tibidabo que parcel·laven els Roman Macaya i el doctor Andreu cap a la connexió de la Rambla de Catalunya amb la informe plaça del mateix nom, fins a fer caminadora la connexió de les Rambles amb el Paral·lel, que amb el Teatre Talia dels anys noranta no tardaria a estrenar la seva vocació d'esbarjo popular. La ciutat fins i tot es veïà amb cor d'importar periodistes: Peris Mencheta cantarà desseguida les excel·lències i lleialtats a la Corona des de les planes del nou nat "El Noticiero Universal", carregant la nota quan compara l'originari negociet de Serrano de Casanova amb les Exposicions de Viena i de Filadelfia. La vella càrrega implusionista de la ciutat dels "Estats de Guerra" es dona per acabada; i la capital provinciana s'electrifica amb un culte a la idea metropolitana que culminarà amb les annexions dels pobles del Pla del 1897 i farà sommiar futurismes universalitzants a Gabriel Alomar el 1904. Per primer cop, Barcelona apareixerà orgullosa a les planes de la premsa espanyola, i fins i tot en alguna de regional francesa, que no sabrà si retocar o no els tòpics habituals que parlaven d'una Espanya islamitzant i de pandereta i tauromàquia, empolsegada sota el pes de la història.

Els arquitectes faran tot seguit acte de presència; són el grans autors de les modernitats metropolitanes, tot i que no se'ls reconeixerà aquesta

apoteosi modernista fins més endavant, quan els paleta-orfebres hagin decorat de manera suficient els carrers de l'Eixample. Domènech i Montaner cantarà entusiasmada les excel·lències de la col·laboració dels catalanistes de la Lliga de Catalunya (1887) amb l'arquitectura del conservadorisme urbà que refloten en Rius i Taulet i en Carles Pirozzini des d'un Ajuntament ple d'anacronismes i "enxufismes" de tota mena però disposat, finalment, a fer coses; l'autor del contradictori article "En busca d'una arquitectura nacional" (1878) fins i tot s'atrevirà a aixecar acte de defunció dels corrents almirallians, tan importants a la primeria dels anys vuitantes quan el Centre Català va arribar a atreure fins i tot alguns dels grans comerciants amb interessos a Cuba. Model de models, el peoner Elies Rogent culminarà l'obra amb un petit però "modern" programa de reconstruccions nacionals: trobarà en el bressol català de Santa Maria de Ripoll (les obres finalitzen el 1893) un símbol que permetia exorcitzar, per afegit, la revolta vuitcentista i qualsevol incendiarisme bullanguer que recordés la tensió social i el perill federal i internacionalista dels anys del Sexenni: Ripoll, juntament amb Poblet i Santes Creus, s'havia començat a destruir en les bullangues del 1835-36. L'Església seguia essent la institució fonamental; i després de pair la ressaca carlina (a Catalunya, la darrera guerra s'havia acabat entrat

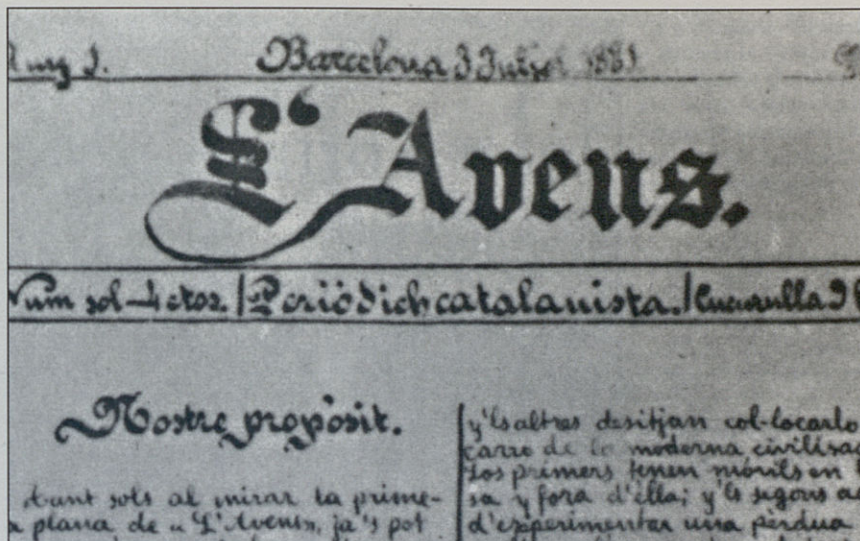
Monument a Rius i Taulet, a Barcelona. Batle de la ciutat durant l'Exposició de 1888, va propiciar l'arquitectura de conservadorisme urbà i va viure l'expansió del modernisme que dotà la ciutat d'importantes i singulars construccions.

l'any 1877) i la pressió de l'integritisme, va produir un nucli intervencionista que per la via del regionalisme catalanista i catòlic que representà Torras i Bages, va avançar les postures de neutralitat envers el món liberal i de bel·ligerant mobilització neotomista que Lleó XIII intentava imposar des de la política vaticana.

Barcelona semblà obrir-se als eclecticismes que caracteritzaven el

febrós i decadentista món urbà europeu de les darreries del segle. D'entre els vells doctrinarismes sorgien crítics literaris com Joan Sardà o Josep Yxart, els quals feien somiar a gent com la Pardo Bazán o el mateix Clarín que "Europa" era assolible. A la seva ombra, de les rebotigues i les petites fàbriques tèxtils els fills dels senyors Esteve van sortir desafiant al carrer. Des dels bancs de la Gran Via (grup teatral "Foc Nou") i des d'alguna tertúlia de regust stirnerià es posaran a les ordres d'en Jaume Brossa per matar els pares i les velles autarquies: els sacrificaran a la deessa modernitat que arriba entre boires noruegues amb tons anàrquico-nacionals. Entès així, el terme modernisme havia aparegut el 1884, però no es generalitzarà fins el 1892, des de les planes de "L'Avenç".

L'execució del vuit-cents era, però, extremadament difícil. Calia que deixés dempeus a la mare Catalunya per poder infantar la terra promesa del nou-cents, que d'aquesta manera començava a ensenyar la seva potència híbrida, feta de transformisme i de conservació. El vell matrimoni vuit-cents català seguia parlant de dificultats, tensions i limitacions de tota mena: la consolidació d'una societat concentrada (de masses), moderna i democratitzada no semblava propera ni fàcil d'arribar. La vida cultural barcelonina, després de l'Exposició Universal havia entrat en una notable decadència, i només en part va semblar que es revifava el 1892, amb motiu de la celebració del IV Centenari del Descobriment colomí. Tot i això, l'ambient general dels anys noranta no parlava de grans eufòries integradores, i el pessimisme social i antropofòrmic d'un Cesare Lombroso era llegit pels tècnics amb una atenció reveladora. El determinant eren els factors de desequilibri: la represa política electoral del republicanisme, amb records —injustificats— de la I República; la mobilització i reorganització obrera, que

El terme modernisme havia aparegut el 1884, però no es generalitzà fins el 1892, des de les planes de l'Avenç. (La il·lustració reproduïx la capçalera del primer número, 3 de juliol de 1881.)

des del 1890 comença a manifestar-se amb actes com la celebració del Primer de Maig; la tensió social pròpia de les ciutats que creixien deformes, amb seqüel·les com la pertorbació constant de l'ordre i la violència: la primera bomba de la "Barcelona, ciutat de les bombes" esclatarà el 1892; la contra-acció també violent de la patronal, o la crispació d'un món rural ja del tot dislocat per la fil·loxera. No sorprèn que Joan Maragall, amb el temps indiscutit "poeta nacional", confessés un canvi radical en la seva biografia amb motiu de la "bomba del Liceu" del 1893. Va ser tota la ciutat burgesa la que s'espantà i que no dubtà a castigar els joves "matadors" amb l'exemplaritat que envoltà l'escandalós procés de Montjuïc (1897). Es voldrà aconseguir i controlar tota la vida cultural i fins i tot determinar-li el gust i l'estètica. No oblidem que sota la protecció de Claudio López Bru, segon marquès de Comillas, i el "comissariat" de Torras i Bages, els germans Llimona el 1892 crearan el Cercle Artístic de Sant Lluc. Poc després, serà el gran poeta Mn. Cinto Verdaguer qui toparà amb aquesta gran força d'exclusió social-cultural en un escàndol que traduïa molt bé l'aire

que es respirava; una cosa semblant li succeiria al catedràtic de Ciències Naturals de la Universitat, Odon de Buen, qui va veure materialment segrestat el seu manual per causa de les implicacions darwinianes de la seva exposició.

Però, tot plegat, el mite freudià havia fet el seu camí. Pertot arreu sorgien joves intel·lectuals i professionals amb consciència que, enmig de les pobreses i les limitacions, donaven forma a un vertader renaixement nacional: és el que Domènec Martí i Julià situarà, per relació a la història del catalanisme vuitcentista, com el "penúltim període de la seva evolució" ("La Reneixensa", 1898). I no oblidem que aquest jove metge nacionalista que oficiava l'infantament de la modernitat del nou-cents, era metge psiquiatra. □

Jordi Casassas és catedràtic d'Història Contemporània a la universitat de Barcelona.

Joan Cortada i Mallorca

ALBERT GHANIME

El 19 de juliol de 1845 l'historiador i novel·lista Joan Cortada (1805-1868) s'embarcava al vapor "Mallorquín" rumb a Mallorca juntament amb el seu jove amic Antonio Reniu. No era la primera vegada que visitava l'illa. Durant la Guerra del Francès, la seva família s'hi havia refugiat fugint dels estralls del conflicte. Ara, les raons eren diferents, personals. Intentava trencar amb la rutina, fer quelcom de diferent per oblidar.

Cortada i Reniu van arribar el dia 20 i es van allotjar a la fonda "Tres Palomas". El poeta Joaquim Rubió i Ors, que es trobava a Mallorca, els va anar a buscar i els va acompanyar fins al 20 d'agost, quan va deixar-los per retornar a Barcelona. Cortada i Reniu s'hi van quedar fins al 10 de setembre.

Tots tres, gràcies a diferents cartes de presentació, van entrar en contacte amb importants persona-

Cortada tenia per costum escriure un diari durant els seus viatges. Al final de cada jornada i malgrat el cansament transformava en text els fets i les impressions del dia.

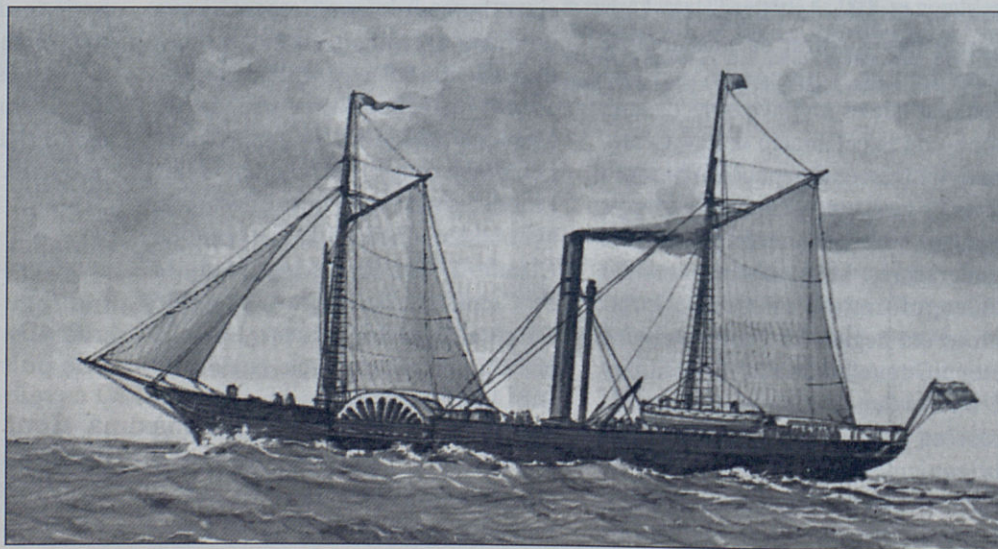
litats, especialment de l'aristocràcia (*Conde de Ayamans, vizconde de Conserans, marquès de la Bastida, conde de Montenegro, etc*) i del món cultural local (*José Ma Bover, Antonio Furió, etc.*), que els van

rebre com a veritables hostes d'honor, obrint-los les portes dels seus museus i col·leccions particulars, i acompanyant-los en visites culturals per tota la ciutat i l'illa.

Cortada tenia per costum escriure un diari durant els seus viatges. Al final de cada jornada i malgrat el cansament transformava en text els fets i les impressions del dia. Des de la sortida del port de Barcelona va començar a redactar el que publicaria amb el títol *Viatge a la isla de Mallorca en el estio de 1845*. El seu objectiu era escriure un: *itinerario para recorrer la isla, una noticia de las costumbres distintas de las del continente, y una exposición de las observaciones que naturalmente emanen de mi vista*. (2)

Cortada coneixia les diferents obres que s'havien publicat sobre l'illa i les respectava, però era un dels seus desitjos oferir amb el seu llibre *el reverso de otro libro escrito*

"El Mallorquín", primer vaixell mallorquí propulsat per vapor. El 19 de juliol de 1845 s'hi embarcava l'historiador i novel·lista Joan Cortada rumb a Mallorca.

por una pluma estrangera (sic) que en esa obra no estuvo bien templada! (3) Es referia a *Un hivern à Majorque* (1840) de George Sand. Considerava que en aquest llibre, l'autora francesa mal juzgó á la isla y á los mallorquines, sin haber visto á la una ni á los otros: libro que con razón tiene muy amostazados á los isleños. (4)

Segons Jordi Rubió i Balaguer, el dietari de Cortada ens dóna la mesura de la superficialitat del seu autor. Considera que descrivia el que veia però que mai va arribar a emocionar-se amb els contrastos de cultures ni amb la visió de la mar, i que el seu adéu a l'illa estava ple de llocs comuns i de reflexions polítiques trivials.(5)

"No permitáis que la política invada vuestros campos"

Les observacions de Jordi Rubió són correctes en els seus trets generals, però es fa necessària una reinterpretació del diari, sobretot pel que respecta a les valoracions polítiques, que si bé són generals, no pas trivials, obeeixen a una percepció personal dels canvis i divisions polítiques originades per la revolució liberal a Espanya.

La idea d'un aïllament no solament físic de l'illa és present a tota l'obra. Cortada retroba a Mallorca un desitjable model tradicional de convivència i adverteix sobre els perills d'una llibertat malentesa:

¡Felices vosotros, sencillos isleños, que conservais las venerandas costumbres de vuestros abuelos! No permitais que la política invada vuestros campos, no tomeis un periódico en la mano, ignorad siempre esos apodos que dividen á los españoles en fracciones enemigas, abominad de esa cacareada libertad que se hace servir para esclavizar á todos y solapar el desenfreno de pocos (...)(6)

El seu discurs és clarament anti-revolucionari, però no tradicionalista, sap que aquells costums purs que retroba a Mallorca *recuerdan*

Ca n'Aiamans.- Gràcies a diferents cartes de presentació, Cortada i els seus amics van entrar en contacte amb importants personalitats de l'aristocràcia de Mallorca.

una época de ventura que sobre nosotros pasó acaso para no volver nunca. (7) Les seves paraules posen de manifest un cansament vital provocat per la lluita i les divisions polítiques de la Península, i la seva por per les conseqüències últimes de la revolució; per això idealitza la tranquil·litat illenca:

Aquí no se ven esos motines populares que amenazan disolver la sociedad, ni esos hombres estraños que en las ciudades de la Península recorren las calles en esos dias funestos, y que cual los demonios de la revolución desaparecen en el acto de restablecerse el orden. (...) La tranquilidad está aquí tan arraigada que ni aun el desorden desaparece. La tea y el puñal no amenazan á nadie y las cuestiones políticas no se covierten en la cuestion material de si lo tuyo ha de ser mio.(8)

Malgrat tot, sap que les divisions ideològiques també han arribat a l'illa. Destaca la divisió entre moderats i progressistes al petit poble de Binissalem. És per això que el considera el més desgraciat de l'illa, insistint que les divisions i enfrontaments eren estèrils perquè

ells no podien canviar les coses.(9)

Per altra banda, denunciava la manca d'un govern que realment governés, perquè:

desdichadamente hace ya un largo período de años que los gobiernos de España por lo común no tanto piensan en gobernar, com en ser gobierno.(10)

Resulta clar que no li agradaven els enfrontaments derivats de la divisió política ni la política entesa com a ambició personal. Demanava un govern que anteposés els interessos generals sobre els particulars de partit. Per a ell, el benestar general i la concòrdia nacional estaven per sobre de tot. La seva postura era la del consens, la del pacte, la de la conjunció entre tradició i modernització, en definitiva, la de la moderació del progrés a partir de la consolidació de la pau i la garantia de la propietat. En aquest sentit, Mallorca era un anacronisme en un temps de convulsions político-socials, és per això mateix que era conscient que Palma era una capital europea, però no era una ciutat europea del segle XIX.(11)

"Omnibus grande".- Cortada recomanava camins, transports i fondes per convertir Mallorca en un centre d'atracció d'estrangers.

"Mallorca está en borrador"

Cortada assenyalava la riquesa natural de Mallorca en els cultius tradicionals i l'endarreriment en els d'horta. Així mateix destacava la precarietat i estancament de la indústria i del comerç. Considerava que era tasca d'un bon economista i d'un home d'estat establir els mitjans per recuperar el comerç, tradicional i antiga font de riquesa de l'illa.(12)

L'atonía general de l'ambient mallorquí la concretava en els comentaris sobre el despoblament, la lentitud i la poca disposició al treball dels illencs, deguda, segons ell, a una determinista fertilitat natural del país. L'apatia i la manca d'infraestructures eren les característiques que més destacava, juntament amb el silenci, la monotonía, la febre terçana i la calor. Antonio Reniu va arribar a exclamar: *Mallorca está en borrador*.(13) Per solucionar-ho, Cortada recomanava camins, transports i fondes per convertir l'illa en un centre d'atracció d'estrangers, veritable font de riquesa, deia, per al país:

Abrid caminos, mallorquines, abrid posadas; vuestra isla será entonces visitada, porque en verdad lo merece; y no olvidéis que en Francia, en Suiza y en Bélgica la mucha concurrencia de extranjeros es una verdadera riqueza. (14)

La idea d'un aïllament no
solament físic de l'illa és
present a tota l'obra.

Cortada troba a Mallorca
un desitjable model
tradicional de convivència.

referències històriques, sobretot medievals, però Cortada dedicà una atenció especial a les col·leccions numismàtiques que va poder contemplar a casa dels col·leccionistes locals. La seva afició pel col·leccionisme era notòria i el portà a justificar, en una llarga digressió, la importància de la numismàtica com a font per a la història. També destacava la riquesa arqueològica de l'illa i especulava, amb seny i sense pretensions d'erudició, sobre l'origen remot dels monuments de la cultura ciclòpia tot basant-se en lectures especialitzades.

El paradís perdut

El seu llibre no és poètic ni emocionant, tampoc exhaustiu ni pretencios. L'escrivia pensant en un tipus de lector. D'aquí els comentaris polítics en la línia moralitzant dels articles que va publicar al "Diario de Barcelona" amb el pseudònim d'*Aben-Abulema* (1838-1841). És per això també que no hi trobem reflexions íntimes, personals. Es tracta, de fet, d'una guia per viatjar feta a partir d'un viatge on es destaquen les coses que al viatger li agraden. No han d'estranyar, doncs, les pàgines dedicades a la numismàtica i a l'arqueologia, ni les referències històriques ni tampoc els quadres de costums populars.

L'obra, malgrat totes les seves limitacions, és una bona font per

Riquesa cultural i arqueològica

Cortada, Rubió i Reniu van seguir un ampli pla de visites a monuments arquitectònics, coves naturals, museus i col·leccions particulars de pintures, monedes i escultures. També van visitar l'Hospital de Mallorca, l'orfenat, l'Escola Normal, la Casa de Misericòrdia, etc. A més a més van assistir a diverses representacions d'òpera, a lluites de gossos i braus i a balls populars. De tot això va deixar constància Cortada. Com també ho va fer de les fondes, de les quals solament salvava la Tres Palomas, assenyalant mil i una mancances de les altres.

Els comentaris sobre els monuments estan plens de reflexions i

La imatge molt divulgada de l'Ajuntament de Palma que apareix al *Die Balearen*.- El que més destacava Cortada era la manca d'infraestructures i significava el silenci, la monotonia, la febre terçana i la calor.

conèixer alguns aspectes de l'illa al 1845, almenys ens ofereix la particular visió d'un barceloní que no s'estava de destacar els elements positius que veia en l'ordre tradicional que encara regnava a l'illa, però que trobava a faltar el ritme i les xemeneies de la industrial Barcelona. Malgrat el seu enyor estratègic d'un passat idealitzat,

d'ordre i respecte, que es presentava congelat en el present mallorquí, era conscient de l'imparable ritme del progrés. El seu ideal era amansir el progrés, fer-lo controlable tot recorrent a una tradició no involucionista sinó enriquidora, que subministrés elements positius al present modernitzador. Des d'aquest punt de vista, és comprensible que

destaqués el respecte a les tradicions que trobava a l'illa i que, al mateix temps, és lamentés del seu endarreriment econòmic i infraestructural. En definitiva, el seu pensament no era anti-industrialista sinó anti-revolucionari, amb el benentès que tothom havia d'ocupar el seu lloc i treballar pel bon funcionament del conjunt de la societat. El seu va ser un viatge a un paradís perdut, irònicament ple d'incomoditats. □

Albert Ghanime és doctor en Història.

Notes:

1 Cortada, Joan, *Viaje a la isla de Mallorca en el estío de 1845*. Barcelona, Imprenta de A. Brusi, 1845.

2 Cortada, Juan, Op. cit., p. 13

3 "Diario de Barcelona", 7 de novembre de 1845, núm. 311 i 4305

4 Cortada, Juan, Op. cit., p. 122

5 Rubió i Balaguer, Jordi, *Història de la literatura catalana*, III Obres de Jordi Rubió i Balaguer, V.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, p. 405.

6 Cortada, Juan, Op. cit., p. 30.

7 "Diario de Barcelona", 7 de novembre de 1845, núm. 311, p. 4305.

8 Cortada, Juan, Op. cit., p. 22.

9 Cortada, Juan, Op. cit., p. 152.

10 Cortada, Juan, Op. cit., p. 128.

11 Cortada, Juan, Op. cit., p. 40.

12 Cortada, Juan, Op. cit., p. 224.

13 Cortada, Juan, Op. cit., p. 130.

14 Cortada, Juan, Op. cit., p. 112.

TROBADA AMB LA CIÈNCIA 95 A LA VAL D'ARAN

CIRIT

Primer torn. Del 2 al 8 de juliol

TC-1. ERA QUERIMÒNIA: Història i institucions d'Aran. TC-2. ARQUIVOLTES: Patrimoni artístic. TC-3. «LA PETITA SUÏSSA»: Transformacions socials i econòmiques. TC-4. VESSANT NORD:

Meteorologia/Climatologia. TC-5. ENÇÒ DES ARANESI: Antropologia/formes de vida rural.

Segon torn. Del 9 al 15 de juliol

TC-6. BREMBA-TE'N: Llengua aranese. TC-7. AIGUA RENTADA: Ecologia. TC-8. ISARD O CABIROL?: Fauna. TC-10. FIGURES AL CEL: Astronomia.

Tercer torn. Del 16 al 22 de juliol

TC-11. UN MÓN PER FER: Ordenació del territori. TC-12. RIU COMPARTIT: Anàlisi química. TC-13. CIRCS DE GLAÇ. Glaceres. TC-14. CAP A L'ATLÀNTIC: Rius. TC-15. AVETS I LANDES: Botànica.

Com cada any, podeu demanar la informació a l'Obra Cultural Balear. Tel. 72 32 99.

Miquel V. Sebastian, entre la pintura i el mestratge

JOSEP M. MAGRINYÀ BRULL

- Fa temps que ens coneixem: sempre recordaré la primera vegada que va venir a la redacció d'aquesta casa. Vostè volia saber si ens aniria bé de publicar una entrevista que havia fet al pintor manacorí Llorenç Burgos. Això succeïa el 1988 i de llavors ençà la col·laboració de vostè ha estat constant, gairebé sempre per posar de manifest la importància de l'activitat artística que hi ha a la part forana de Mallorca.

- És que consider que una persona que es dedica a l'ensenyament, ha d'escriure, ha d'opinar, ha d'expressar les seves idees a la premsa o a qualche revista, perquè trob que és una funció que va molt lligada a la d'ensenyar; i ho ha de fer també un professor de plàstica o de dibuix i no tan sols un de literatura. D'altra banda, els artistes que viuen fora de Palma tenen més dificultats per fer-se conèixer i l'objectiu principal del meu treball era -i és- publicitar-los.

- Vostè és catedràtic de dibuix a l'institut de Felanitx.

- Em conten que als tres anys ja feia retrats a la gent de la família i record que als deu, quan vaig començar el batxillerat d'aquell temps, ja sabia que volia ser professor de dibuix. Quan són petits, tots els al·lots dibuixen i són artistes, però quan arriben devers els catorze anys la majoria es bloquegen i n'hi ha

Miquel V. Sebastian. Autoretrat. (Oli sobre fusta, 40 x 26 cm.): "Tot el que sé ho he après d'altres, i no només de professors sinó també de companys."

pocs que continuen. Jo som un dels que varen continuar.

- La seva formació és més acadèmica que autodidacta?

- Vaig estudiar a l'escola de Belles Arts de Barcelona; tot el que sé ho he après d'altres, i no només de professors sinó també de companys. Sí, en efecte, de vegades els professors ensenyen poc, per manca

d'interès o per massa feina. Una part molt important de la formació artística prové dels mateixos companys, d'aprendre què fan i com ho fan. Tenc molt bon record d'un professor que va influir moltíssim en mi, Antoni Lucas, que era catedràtic de dibuix de l'institut de Felanitx. La meua admiració, el seu prestigi, va ser el que em va fer dir allò als deu anys, i com més gran torn més veig el bon professor que era. Crec que la feina que va fer i la imprompta que va deixar, Felanitx no l'ha sabuda agrair. Ell va impulsar molts joves a estudiar enginyeria, arquitectura, belles arts...

- Una vegada guanyada la càtedra, va exercir ja a Felanitx?

- No, me'n vaig haver d'anar a un poble d'Alacant, Almoradí, i em va anar molt bé. Tot el professorat no érem més de vint, com una família, i això em va permetre entrar a l'ensenyança d'una manera amable, sense les tensions

d'un centre amb molt d'alumnat.

- Per les seves col·laboracions a EL MIRALL, he observat que els temes d'arquitectura li són preferentment plaents.

- L'arquitectura és l'art total, perquè l'espai, el volum i l'estructura es poden lligar amb la pintura, l'escultura i qualsevol element decoratiu, com va succeir en les catedrals

gòtiques, que són un resum de totes les arts. Una cosa semblant ha succeït amb el modernisme. Mentre preparava les oposicions vaig fer feina a un estudi d'arquitectura i potser per això l'arquitectura m'atreu tant.

- *Ja que ha sortit la paraula modernisme, les manifestacions abstractes actuals deixaran una petjada tan significativa com el modernisme?*

- Crec que es tracta de coses diferents, perquè el modernisme era molt decoratiu i l'art abstracte té una preocupació distinta, es fixa més en els materials, la textura de l'obra, el sentiment que produeix a l'espectador, no és decoratiu i crec que no se'l pot aplicar com a complement de l'arquitectura, com els mobles i les vidrieres modernistes. Actualment els pintors avantguardistes més coneguts són figuratius, com el famós felanitxer Miquel Barceló, i potser aquests sí que podrien deixar una petjada significativa.

- *Antonio López, minuciós i detallista, quin encaix té en l'avangarda actual?*

- López és un dels meus directors espirituals! No són manifestacions tan allunyades, perquè crec que sovint la gent no entén Antonio López. Li agrada perquè veu una imatge realista, però si començam a gratar en les formes i els colors, és un pintor molt abstracte que, malgrat li diguin el Velázquez del segle XX, té molt a veure amb en Miquel Barceló i gent com ell. Potser l'únic que els separa és que Barceló, interessat perquè el traç sigui fresc i espontani, tarda poc a fer els quadres, tot al contrari d'Antonio López que necessita un any o més per a fer-ne un. Hi ha una pel·lícula, «El sol del membrillo», pedant i pesadíssima, a l'estil de «A Bigger Splash» sobre David Hockney o «Superstar» sobre Andy Warhol, mescla de documental i reality-show, en què Víctor Erice empra dues hores per explicar com Antonio López ha de pintar un quadre, i acaba

El torrent de cala Murada. (Oli sobre fusta, 92 x 73 cm.): "Hi ha unes lleis permanents: el quadre ha de tenir ritme, contrast de color, equilibri, ha d'estar entonat o desentonat també algunes vegades."

quasi sense haver-lo començat.

- *Parli'ns de l'obra de vostè.*

- A mi m'agrada molt el retrat. Som un retratista. Un retrat no sols és una imatge que s'ha de semblar a la persona sinó que també ha de contenir els tòpics del retrat psicològic, que és important i que m'agrada aconseguir, però em sembla que el més important és que el quadre es mentengui per ell mateix i que agradi a qualcú que no conegui gens la persona retratada, que l'obra agradi a tothom per ella mateixa, com a obra d'art autònoma. Perquè un retratista no ha de pintar per al retratat sinó que ha de fer una obra que estigui bé de composició, igual que si fes un paisatge, una obra abstracta o una composició inventada. Hi ha unes lleis permanents: el quadre ha de tenir ritme, contrast de color, equilibri, ha d'estar entonat -o desentonat també algunes vegades-.

- *En les seves col·laboracions, he vist que li agrada la investigació històrica, tant dels personatges que presenta com de les obres.*

- Quan faig una entrevista o quan tract l'obra d'un pintor, vull esser didàctic, clar. Si parl d'una església pretenc que el lector no quedi embullat, que sàpiga com és interiorment i exteriorment. I quan faig una entrevista m'agrada que la gent conegui la persona, com si explicàs una lliçó als meus alumnes. Potser és deformació professional, però vull que se sàpiga on va néixer, què fa, qui és, què hi ha darrera la seva producció...

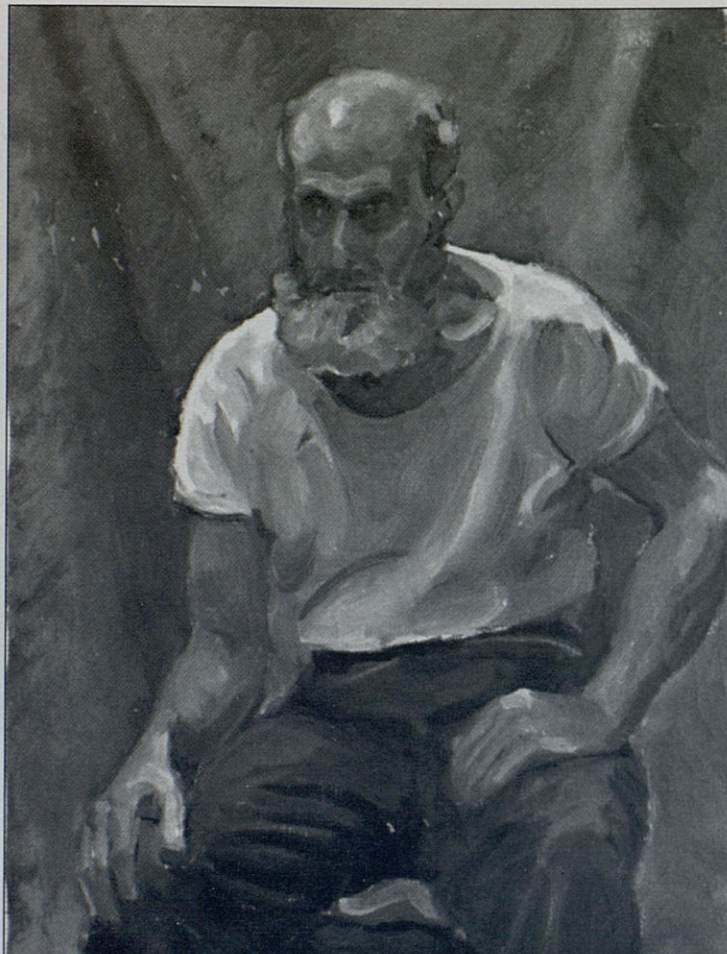
- *Bé, la pregunta ara és obligada: on va néixer vostè?*

- Vaig néixer a Felanitx, terra de pintors, on la gent, des de fa molt de temps, s'ha preocupat per anar a veure exposicions i escoltar concerts. Als anys 50, Felanitx era un poble cult, amb inquietuds en part fomentades pel desaparegut Centre d'Art i Cultura, aglutinador de la vida social i cultural felanitxera.

- *El seu nom complet és Miquel-Vicenç Sebastian i Llambias. Llambias deu ser el llinatge felanitxer.*

- Idò, no. Els meus padrins ma-

Model. (Oli sobre tela, 92 x 73 cm.): "Un retratista no ha de pintar per al retratat sinó que ha de fer una obra que estigui bé de composició, igual que si fes un paisatge, una obra abstracta o una composició inventada."

terns vénen de Palma i van posar una capelleria a Felanitx, i per part del llinatge Sebastian som descendent d'aragonesos, de Terol. El meu padrí patern era metge i s'establí a València, va ser el meu pare que va anar a viure a Felanitx i s'hi va casar.

- *Vostè és més felanitxer per convicció que per ascendència.*

- Sí, en efecte. Vaig exercir dos anys a l'institut Ramon Llull de Palma i m'hauria pogut quedar a viure a Ciutat, però vaig preferir tornar a Felanitx.

- *Com veu la integració dels immigrants?*

- Els immigrants s'han d'integrar, ja ho crec! L'altre dia vaig dir a la meva germana arran d'una cosa que vaig sentir per l'informatiu baleàr de televisió: és possible que a Mallorca parli castellà tanta gent? És que a Felanitx mateix se sent parlar molt el castellà i a mi em fa molta pena, no que es parli el castellà que

és una llengua que m'agrada molt, sinó que hagi reulat tant el mallorquí. Quan nosaltres érem petits el parlava tothom. Això és a causa de la manca d'integració de les darreres onades immigratòries.

- *La docència a l'institut és en castellà?*

- No, a Felanitx, tot i els molts fills d'immigrants que hi ha, es fa gairebé tot en català. Jo fa vint anys que don classe, sempre ho he fet en català i no he tengut mai cap problema.

- *Ensenyar l'assignatura de dibuix deu ser una cosa molt creativa, em sembla.*

- Va molt condicionada a la programació que tenim, si bé ara amb la reforma els instituts disposaran de més autonomia. A COU el programa és de dibuix tècnic, però en altres cursos és més creatiu, disseny i activitats artístiques. M'agrada molt el dibuix tècnic, l'arquitectura, i es nota en la meua docència.

Intent adaptar el programa a fi que els alumnes coneguin i respectin el nostre patrimoni cultural dintre el qual són molt importants els monuments arquitectònics. Estudiem els de la comarca, en feim els plànols i a escala els reproduïm en una maqueta de fusta. És una manera d'aprendre història, geografia, matemàtiques, geometria, escultura i arquitectura a més de dibuix. Ja ho he dit, l'arquitectura és un compendi de les arts i permet implicar l'alumnat en la funció que té el dibuix en tota manifestació artística, una funció creativa i d'expressió d'idees.

- *Tenc la impressió que els seus alumnes s'ho passen molt bé.*

- Els ho hauríem de demanar a ells... Jo n'estic content. Supos que uns millor que uns altres. De totes maneres això ho faig quan l'assignatura és optativa i els alumnes ja saben de què va la cosa. Quan és obligatòria ens hem d'ajustar al programa i procurar que tinguin coneixements tècnics de les diferents arts: aquarel·la, llapis, tèmpera, pintura mural, etc.

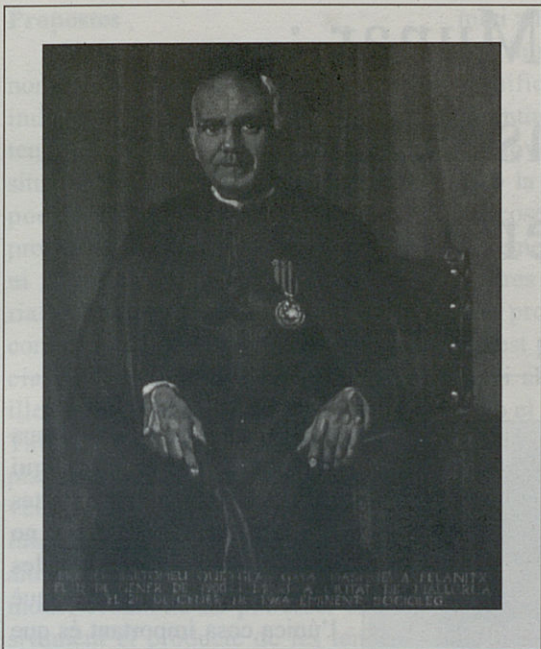
També fem sortides a Palma per visitar museus (Fundació Miró, Fundació La Caixa...). Llavors l'alumnat ha de fer un treball sobre el que ha vist.

- *Crec també que li agrada fer la feina que fa.*

- Això sí, m'agrada molt.

- *Si el deixassin triar, què escolliria: la crítica d'art o la docència?*

- Una cosa no es pot destriar de l'altra. Com deia abans, un professor ha d'escriure articles d'opinió i ha de manifestar-se críticament sempre que calgui. Escriure és fins i tot una auto-motivació i una manera d'aprendre coses noves. Fer una entrevista em proporciona molts coneixements que després podré transmetre als meus alumnes. I amb el que acab de dir vull aclarir que jo no som una persona polifacètica, que és una cosa que no m'agrada gens; no m'agradaria que s'entengués que vull ser un escriptor, perquè no ho som. Si

Mossèn Bartomeu Quetglas, fill il·lustre de Felanitx. (Oli sobre tela.)

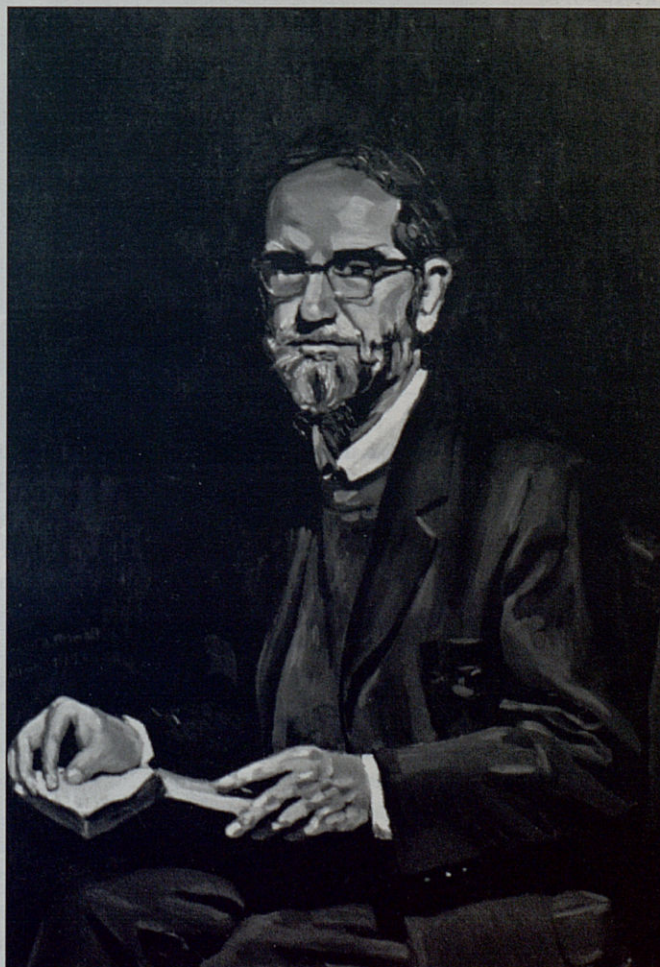

Cova. (Oli sobre fusta, 50 x 61 cm.)

escric és perquè ho consider un complement de la meua tasca d'ensenyant. Em consider un pintor i voldria que se'm conegués per això. M'agraden els colors, les formes... i si escric ho faig sobre aquestes coses.

- No li escauria esser un home del Renaixement, arquitecte, escultor, pintor, músic, escriptor, tot alhora?

- M'hauria costat molt comportar-me com un artista d'aquella època. No, decididament no. Probablement hauria estat el mateix que ara, un professor. He anat a Itàlia tres vegades i cada vegada que surt d'aquells museus tan extraordinaris, sofresc una crisi d'identitat, sofresc un trauma. Aquella gent del Renaixement sabia molt de tot, va ser un període excepcional on es manifestà com en cap altre la integració de les arts i l'arquitectura. Però a mi que em deixin ser el professor de dibuix que som a l'institut de Felanitx. □

Retrat del professor Josep A. Grimalt. (Oli sobre tela, 100 x 81 cm.): "Un retrat no sols és una imatge que s'ha de semblar a la persona sinó que també ha de contenir els tòpics del retrat psicològic, que és important i que m'agrada aconseguir, però em sembla que el més important és que el quadre es mantengui per ell mateix."

Maria Antònia Munar :

“Una nació s’ha de construir des de la il·lusió i l’esperança”

M. B.

Nacionalisme i partits polítics

El nacionalisme, parteix del dret de tota comunitat a autogovernar el seu destí, a construir el seu futur, i a partir d’ací és una eina d’anàlisi que avalua els recursos, les energies i les focs de què hom disposa per a construir un país. El nacionalisme no és una utopia. És economia aplicada. Això som, això volem ser. A partir de la consciència d’identitat com a poble sense cap mena de sentiment de superioritat, ni d’inferioritat, simplement sabem qui som, amb quina energia comptam, de quins recursos podem diposar. El nacionalisme afronta la tasca de mantenir la història, fent que el poble, democràticament, dirigeixi i protagonitzi la construcció d’una nació moderna, autènticament arrelada en els orígens, i oberta a les noves tècniques i als nous aspectes definidors d’una societat de benestar. El paper del nacionalisme és servir de revulsu, convertir-se en el mirall en el qual la vida real del país s’hi vegi reflectida. En aquest àmbit, al nacionalisme li escau una funció essencial, que és retornar a la vida pública i a la política com a sistema de gestió dels afers públics, el sentiment de la seva pròpia dignitat. La proximitat força el coneixement. Una nació s’ha de construir des de la il·lusió i l’esperança, amb la participació de

Maria Antònia Munar, presidenta d’Unió Mallorca i cap de llista per a les eleccions al Parlament de les Illes Balears.

tots, mai des de la por, o l’evidència que les idees polítiques només són un pretext per servir-se’n al marge dels interessos generals. Per això el nacionalisme ha de fer un esforç permanent d’acceptació de propostes que ajudin l’enfortiment del sentiment i la personalitat nacional, eliminant tota disputa o desqualificació de o amb aquelles persones o grups socials, interns o externs a la vida política en sentit estRICTE, que alimenten sentiments encaminats a la definició del projecte nacional. L’esperit d’entesa ha de predominar damunt qualsevol altra consideració.

El seu paper és dissenyar una societat on tohom hi tenguí cabuda, que no sia de dretes ni d’esquerres, on a ningú no se li demani quines són les seves idees personals perquè l’única cosa important és que aquestes idees provinguin del sentiment que són part de la riquesa i del pluralisme del propi país.

El paper d’Unió Mallorca

És importantíssim perquè és el catalitzador de tots aquests sentiments i el centre cap on convergeixen grups, idees i persones que invoquen un sol nom: el de la nostra nació en la seva reivindicació d’un lloc en l’espai europeu. UM és el centre a l’entorn del qual s’han d’aglutinar totes les forces actives de Mallorca perquè el nostre és un projecte insularista, perquè l’insularisme és un dels nostres signes definitoris per la senzilla raó que som un poble illenc. Unió Mallorca no té un discurs que es pugui considerar coincident amb el dels altres partits polítics. N’hi ha prou a repassar el panorama polític per veure que aquest posicionament davant Europa des de la realitat insular, erigint-nos en defensa d’una economia i un model de vida, catalitzant la força del progrés i de la competitivitat i sense oblidar la fidelitat als orígens, no és la forma que fins ara s’han presentat les propostes dels distints grups polítics.

Propostes

Volem ser un país complet i normal. Per tant, amb l'excepció de la indústria pesada, per a la qual no tenim recursos naturals ni la nostra situació geogràfica és l'adequada, no podem renunciar a una presència protagonista en cap sector econòmic ni financer. Tenim un espai territorial petit però que és immens si es compara amb la capacitat de presència en el món exterior que altres illes- com Singapur, Honk-Kong, Taiwan- han sabut utilitzar com a plataforma per a l'exportació de serveis, la radicació de societats, els intercanvis i els serveis financers i altres activitats del mateix ordre. El model econòmic no pot ésser exclusivament el producte de les tendències naturals del mercat. El mercat, per ell tot sol, conduiria a l'obtenció de beneficis a curt termini, deixant de banda les necessitats a llarg termini de la societat. Per tant qualsevol mesura de govern ha de saber combinar les perspectives a curt ter-

mini amb el model econòmic global. Cal introduir, per tant, sistemes de planificació i una coordinació dels incentius de tot ordre a l'establiment de noves activitats. Hem d'acabar amb la política de tapar forats quan les coses s'esbucquen i la ruïna ja no té remei. És obvi que una part dels nostres sectors econòmics necessiten una profunda reconversió i que en aquest procés, moltes empreses patiran i altres hauran de desaparèixer. Però el lideratge del procés de reconversió correspon a la societat sencera i no és un problema exclusiu dels afectats que en resulten en cada cas concret. Postulam una autonomia que en comptes de semblar un cotxe apaga focs obri la sendera i encapçali les iniciatives que han d'assentar les bases d'un model econòmic integrat.

Entenem que aquest model econòmic està lluny de qualsevol plantejament extremista. Ni la nostàlgia del món rural perdut ni el sacrifici de tots els sectors a l'economia turística. Al contrari, hem de pensar que el

turisme pot continuar essent per molts d'anys el motor de dinamització del sistema, i per tant cal protegir-lo de sotracs i del perill de degradació, i cal completar-lo amb un adequat increment de tota casta de serveis econòmics i financers, deixant un lloc rendible per a l'agricultura i la ramaderia d'alta qualificació i per a les activitats industrials d'alta tecnologia. Activitats industrials i de serveis que aprofitant les actuals infraestructures turístiques, des de l'aeroport al darrer comerç, des de les carreteres a l'electrificació puguin fer rendible aquestes activitats deixant entrar les noves generacions així com les inversions estrangeres en aquests sectors. És un camí que Unió Mallorquina ha començat a demostrar que és possible, és un camí que el govern d'aquesta comunitat hauria de tenir com una de les seves prioritats, no només damunt el paper sinó destinant dels seus pressuposts els recursos necessaris per dur-les a terme. □

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

VENDA DE PIANOS VERTICALS I DE COA

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BÖSENDORFER • C. BECHSTEIN • FEURICH • FÖRSTER
GAVEAU • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH • KEMBLE
KINGSBURG • OTTO-BACH • PETROF • PFEIFFER • PLEYEL • RAMEAU
RÖNISCH • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SÖHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda. Més de 50 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS
(CLAVICEMBALLS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELECTRICS • ACCESSORIS • TRANSPORTS

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Born de Llibres
Barcelona	Signe	Palma	Embat
Ciutadella	Llibreria Pau	Palma	Jaume de Montsó
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Llibres Mallorca
Inca	Casa Pedrós	Palma	Quart Creixent
Palma	Alcaide	Palma	Selecta
Palma	Aloma	Palmanyola	Papereria Clips
Palma	Balmes	València	Tres i Quatre

I als principals quioscos de Palma.

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a.....
Adreça.....
C/..... Núm..... Pis.....
Codi Postal..... Població.....
Telèfon.....

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 3.000 ptes. de quota anual.
Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària / d'estalvi que indic a continuació a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa.....
Agència/Oficina.....
Cte./Lta. núm.....

Signatura

Una aproximació a l'expandiment de l'escoltisme mallorquí (1956-1993)

MATEU CERDÀ I MARTÍN

Introducció

L'escoltisme, com a moviment educatiu en el temps de lleure, va ésser fundat a Anglaterra l'any 1907 per sir Robert Baden-Powell, prestigiós militar en les campanyes colonials britàniques. Podríem dir que tota la pedagogia de l'animació juvenil i infantil en el temps lliure s'ha emmarcat, històricament, en la llarga experiència acumulada per l'escoltisme de llavors ençà.

Per la seva gran difusió i incidència educativa, és un dels principals moviments juvenils precedents de la pedagogia de l'oci. Segons PUIG I TRILLA (1985:59-60), «L'escoltisme ha estat indubtablement el moviment juvenil i infantil que més s'ha popularitzat arreu del

món. Moltes de les iniciatives d'educació en el temps lliure, s'han anat nodrint de tècniques, experiències i persones provinents de l'escoltisme». Avui el moviment scout abraça 150 països i compta, entre escoltes i responsables, amb més de 16 milions d'afiliats.(1)

A Espanya hi ha quatre associacions scouts, no reconegudes mundialment; les altres ho són mitjançant federacions. Així el Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca (MEGM) per mitjà del Moviment Scout Catòlic (MSC) i Escoltes de Mallorca (EM) a través d'Escoltes Catalans (EC), pertanyen a la Federació Espanyola d'Escoltisme i Guiatge que és reconeguda pel Moviment Scout Mundial (WOSM).

Anàlisi de l'expandiment

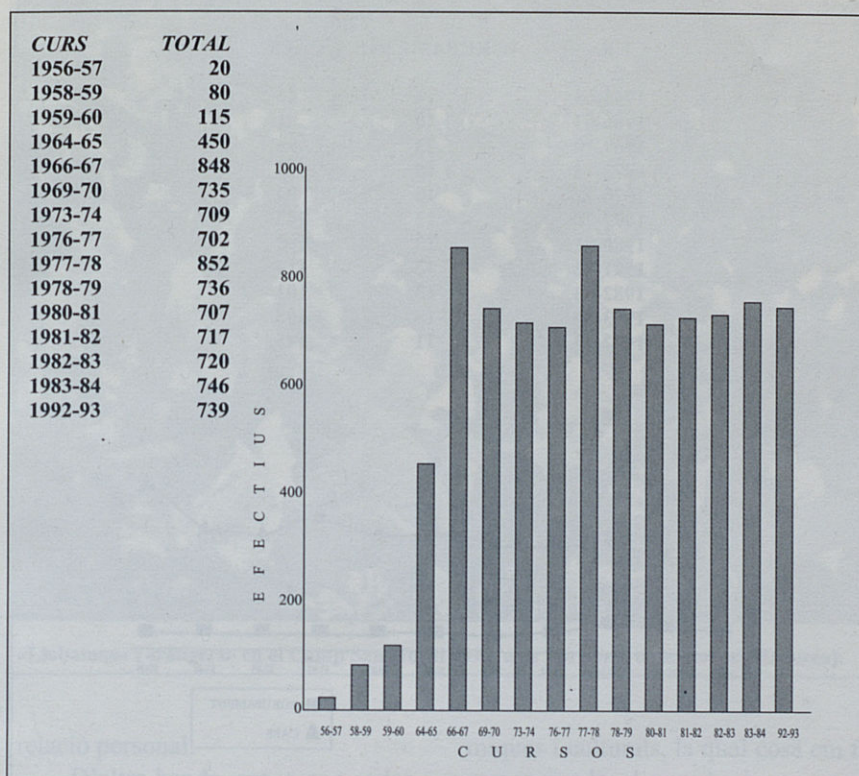
L'origen de l'escoltisme a Mallorca coincideix gairebé amb la fundació del moviment a Anglaterra i, amb diverses orientacions i alguna interrupció, es mantingué fins el 1936.(2) Aquesta època constitueix la primera etapa de l'escoltisme a Mallorca. Nosaltres analitzarem la segona etapa, és a dir, la represa escolta impulsada pel català Eladi Homs Zimmer i la seva esposa Maria Ferret Español,(3) juntament amb un grup de persones del seu entorn, com Francesc de B. Moll, Josep M. Palau i Camps, Josep Forteza-Rei i Mn. Josep Capó i Juan que, d'alguna manera, facilitaren la seva tasca.

La nova etapa s'inicià l'estiu de 1956 amb la formació de dues patrulles integrades per uns 10 al·lots, que constituïren la primera Secció de l'«Agrupament Ramon Llull». I en el curs 1958-59 els 'agrupaments' ja són sis,(4) un dels quals, el «Reina Constança de Mallorca», és femení. En total prop d'un centenar d'infants i adolescents, masculins i femenins, integren les unitats dels agrupaments.

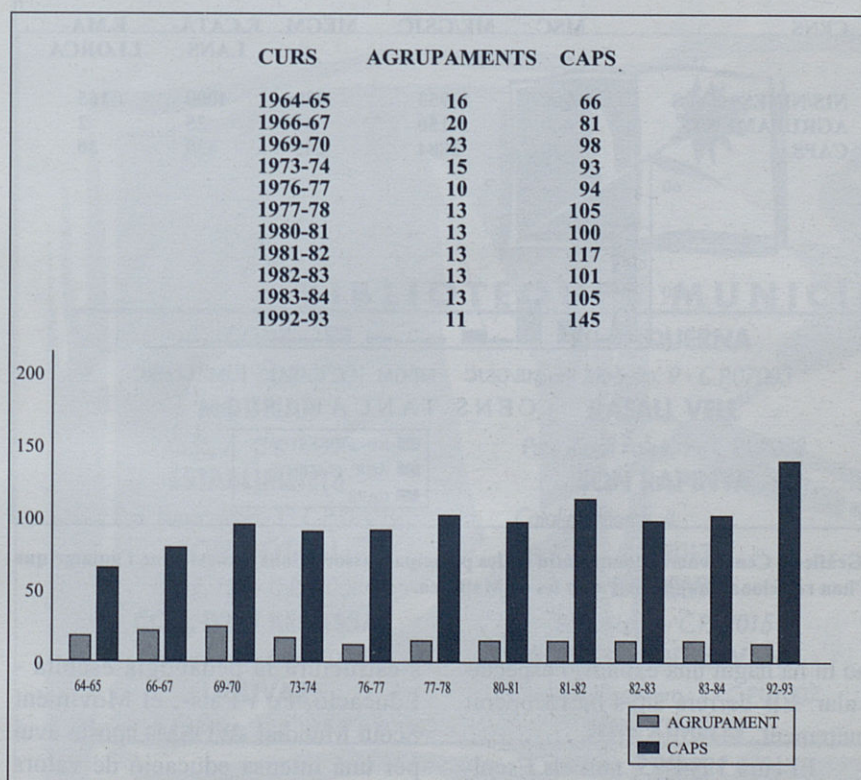
A partir del curs 1959-60 ja es pot començar a parlar d'expansió, sense oblidar que l'escoltisme no és un moviment massiu, atès que requereix la presència de responsables o caps educadors formats adequadament i que el sentit pedagògic de la seva metodologia activa pren l'estructura de petites unitats. Va ésser en aquest curs que l'escoltisme arribà a la part forana de Mallorca i el primer lloc on s'inicià fou a Manacor.

Eladi Homs i Maria Ferret en una entrevista amb l'autor d'aquest article.

(Gràfic-1) Evolució del creixement del Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca (MEGM) de 1956-57 a 1992-93.

(Gràfic-2) Cens d'agrupaments i de caps del MEGM. Malgrat la pèrdua considerable d'agrupaments, el nombre de caps segueix una línia ascendent. Aquesta aparent incongruència s'explica perquè en esdevenir mixt el moviment molts noms d'agrupaments femenins desapareixen i prenen el del masculí, generalment el més antic.

Així com en la primera etapa (1907-1936) la part forana va ser la gran protagonista, en aquesta segona l'escoltisme només ha tengut continuïtat a Palma i en dos o tres poblacions, singularment a Sóller.

El gràfic núm.1 mostra l'augment espectacular del curs 1966-67 amb 848 escoltes /guies i 20 agrupaments. Coincideix amb la constitució del Moviment Scout Catòlic -MSC-(5) en l'àmbit de tot el territori espanyol i en el gran creixement del moviment a tot l'Estat. D'acord amb els historiadors catalans BALCELLS i SAMPER (1993:206), «Al començament de la dècada dels 60, la imatge social de l'escoltisme continuava essent excel·lent i els valors de l'educació per l'acció de la pedagogia activa i de la confiança en l'adolescent, eren compartits per cercles cada vegada més extensos de la societat».

A Mallorca, l'Oficina Diocesana d'Informació i Coordinació d'Escoltisme (ODICE) havia començat la seva tasca organitzativa. Eladi Homs n'havia estat nomenat el director i Mn. Joan Trias el consiliari.(6)

Cal esmentar que a partir de la creació del primer agrupament d'al·lotes (1958), el moviment femení sota el nom de «Guiatge de Mallorca» constituï la seva pròpia organització, totalment independent del masculí que funcionava amb el nom de «Moviment Escolta de Mallorca». No fou fins el 1972 que els agrupaments començaren a ésser mixtos i fins el 1977 que els dos moviments es constituïren en un de sol, el Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca -MEGM-.

A partir del curs 1969-70 es produeix una estabilitat en el nombre d'escoltes i guies (al voltant dels 700), amb excepció del curs 1977-78 que registra una xifra alta de 852 efectius.

El 1975 té lloc una escissió. Les causes s'han d'anar a cercar en el moment conjuntural que vivia Espanya: el general Franco agonitzava, les inquietuds socials i polítiques es feren presents dins el teixit asso-

ciatiu del país, l'esperit de llibertat personal i col·lectiva era a l'ordre del dia... En aquesta conjuntura, dins el moviment escolta es trobaren enfrontades les qüestions de mètode i de zel religiós. El resultat fou una nova associació: el «Moviment Escolta de Mallorca», amb estatuts laics.

En el gràfic-2, referit al MEGM, si comparam el nombre de caps, podem veure que des del curs 1969-70 fins el de 1983-84 es manté una constant de prop de 100 caps masculins i femenins, cosa que suposa un nombre d'adults bastant considerable en les tasques educatives de l'escoltisme i el guiatge.

De la relació entre el gràfic-1 (d'escoltes i guies) i els 2 i 3 (de caps), podem treure les següents proporcions:

En el curs 1964-65 hi ha un cap per cada 6'8 al·lot/al·lota, el 1976-77 n'hi ha un per cada 7'4, i en el curs 1992-93 hi ha un cap per cada 5 al·lot/al·lota.

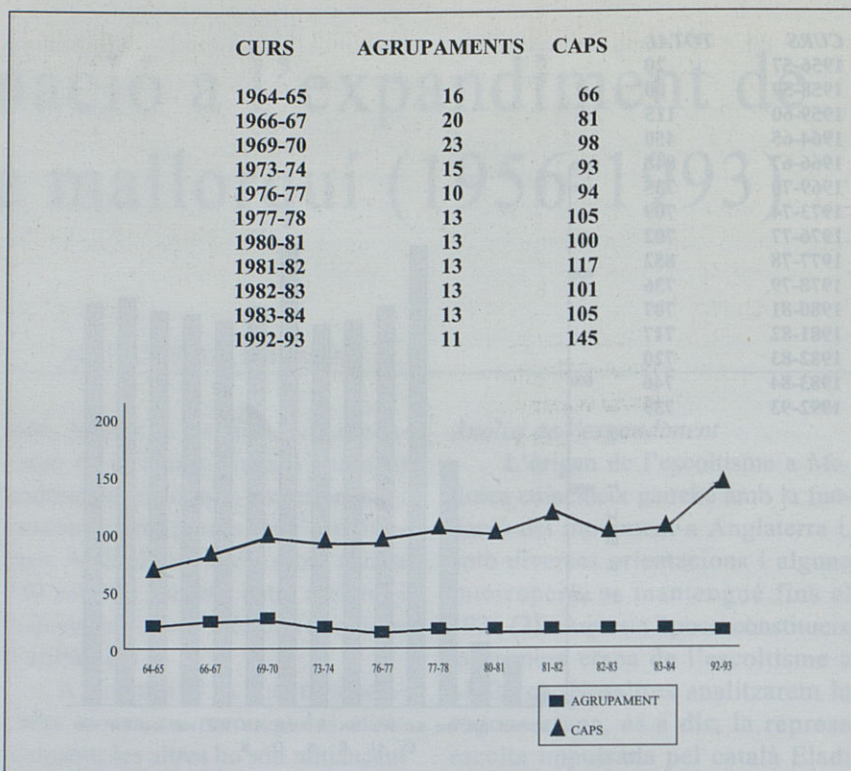
Per altra part, si comparam les xifres entre els gràfics 1 i 2 ens adonarem que durant un quart de segle l'escoltisme mallorquí ha mantengut un cert estancament.

Si haguéssim d'analitzar la comparació per sexes, podríem dir que en els seus inicis la proporció al·lot/al·lota era d'un 2/1, i en el curs 1992-93 d'un 45% d'al·lots i un 55% d'al·lotes, és a dir els integrants femenins són ara en major nombre que els masculins, i el mateix passa amb els caps.

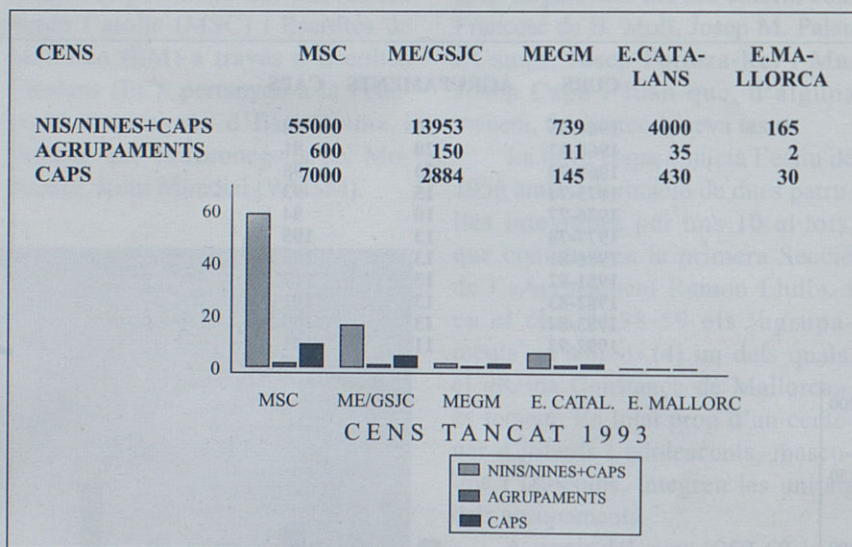
Mitjançant el gràfic-4 podem comparar els efectius de les associacions MSC (Moviment Scout Catòlic -federació d'associacions catòliques d'escoltisme d'Espanya-), ME/GSJC (Minyons Escoltes/Guies Sant Jordi de Catalunya), MEGM (Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca), EC (Escoltes Catalans -laics-) i EM (Escoltes de Mallorca -laics-).(7)

Conclusió

L'escoltisme ha tengut un creixement gradual, amb una certa estabilització i uns anys d'estancament;

(Gràfic-3) Una altra expressió gràfica del cens d'agrupaments i caps del MEGM.

(Gràfic-4) Cens general comparatiu de les principals associacions d'escoltisme i guiatge que s'han relacionat majorment amb les de Mallorca.

no hi ha hagut una expansió espectacular. Els darrers anys ha recuperat increment.

El curs 1994-95, tant els Escoltes de Mallorca com l'Escoltisme i Guiatge de Mallorca presenten una etapa d'evolució. A part dels tres eixos tradicionals damunt els quals

s'estructura la pedagogia escolta -Educació, Fe i País-, el Moviment Scout Mundial -WOSM- aposta avui per una intensa educació de valors de gran incidència social que fan mirar l'horitzó amb fermesa, com són el medi ambient i la integració, entesa en el concepte global de la

«Llobatons» i «ràngers» en el Camp Sant Jordi 1993, a sa Torrentera, Sencelles (Mallorca).

relació personal.

D'altra banda, sense que cadascú perdi la pròpia identitat, actualment el món camina cap a les federacions i unions de polítiques econò-

miques i culturals, la qual cosa em fa creure que les discrepàncies que produïren l'escissió de 1975, ara, transcorreguts vint anys, tot l'escoltisme mallorquí hauria de considerar-les

superades i acudir a una reflexió que permeti ampliar el camp educacional per a una tasca conjunta. □

NOTES:

(1) Font: Bureau Mondial du Scoutisme (Ginebra, Suïssa).

(2) Els antecedents de l'escoltisme mallorquí abans de 1936 són els següents: 1908: Batallons Infants del Patronat Obrer, fundat pel jesuïta P. Guillem Vives (1866-1935); 1913: Exploradors Mallorquins, sota el pontificat del bisbe Campins (1859-1915); 1915: els Trescadors, organitzats també pel P. Guillem Vives; 1931: Al-lots de Muntanya, que va establir a Palma Josep Forteza-Rei (Palma, 2-6-1912); 1933: Exploradors de la Congregació Mariana, de Felanitx.

(3) Treballaren a l'escoltisme mallorquí fins el 1969, any en què retornaren a Barcelona. Tots dos són membres d'honor del MSC pel MEGM (Brna. 29-6-86), presidents honorífics de la Fundació Maria Ferret (Lluc, 19-12-93), i na Maria Ferret ha estat proposada a l'Ajuntament de Palma per donar nom a un carrer; un agrupament escolta de Palma duu el nom «Eladi Homs».

(4) Entre aquests sis agrupaments hi incloem el radicant al Col·legi dels PP. Teatins de Palma «Amor Divino», amb més de 20 al·lots, que havia organitzat el P. Vicent Miró independentment i amb desconeixement del que al mateix temps Eladi Homs estructurava als Caputxins, el «Ramon Llull».

(5) Segons consta a l'acta de la reunió celebrada a Madrid el 20-2-1966, Eladi Homs hi assistí en nom de la Delegació Diocesana de Mallorca i fou nomenat Tresorer del primer Consell del MSC.

(6) Informació de Mn. Josep Estelrich i Costa, ex-consiliari d'Acció Catòlica.

(7) Les dades de tots els quadres estadístics procedeixen dels arxius del MEGM, EM i Magrinyà-Bosch.

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1 - C.P. 07001

MOLINAR

Xadó, 7 - C.P. 07008

ESTABLIMENTS

Pça. Inmaculada, 3 - C.P. 07010

SON GOTLEU

Regal, 105 - C.P. 07008

COLL D'EN REBASSA

Albuera, 1 - C.P. 07007

L'OLIVAR

Mercat de L'Olivar, 104-105 C.P. 07002

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9 - C.P. 07003

RAFALL VELL

Pere Ripoll Palou, 9 - C.P. 07008

SON RAPINYA

Catalina March, 4 A - C.P. 07013

GENOVA

Barranco, 2 - C.P. 07015

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3 - C.P. 07007

SON XIMELIS

Cap Blanc, 15 - C.P. 07013

SANT JORDI

Bauçà, 31 - C.P. 071999

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, 2 - C.P. 07009

S'ARENAL

Pça. Rul. Ian Garcies, 5 - C.P. 07600

Sta. CATALINA

Fàbrica, 34 - C.P. 07013

SON FORTEZA

St. Isidre Llauredor, 25 - C.P. 07005

EL TERRENO

Nuvol, 1 - C.P. 07015

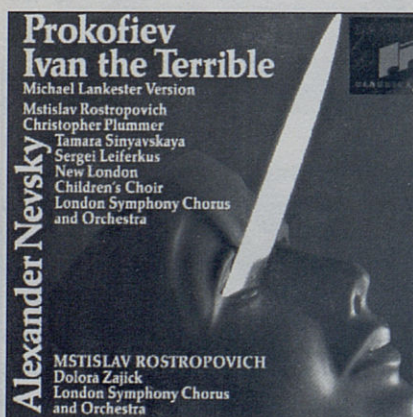
Ajuntament de Palma

COORDINACIÓ BBIBLIOTEQUES DE BARRIADA DE L'AJUNTAMENT DE PALMA: C/ ALMUDAINA, 7-A C.P. 07001 TEL: 71 87 95

Maria Callas. Àries d'òpera

Un CD representatiu del que va ser la carrera de la soprano grega. Caracteritzada pel seu estil dramàtic, des del debut a l'Escala de Milà l'any 1950, va destacar per una gran personalitat vocal i teatral, influenciant les cantants de la seva generació. Destaquen les versions d'«Aida» i «Norma» amb Mario del Monaco. Una veu encaixada perfectament en aquests personatges i en altres com Violeta (a la «Traviata» de Verdi), Medea (Cherubini) o Elvira (Bellini). Tal com s'ha dit, ben representatiu, aquest CD recopilatori no té desperdici. (EMI. Clàssica, òpera.)

Prokofiev. Ivan el Terrible / Alexander Nevsky. M. Rostropovich

Prokofiev va ser un compositor bastant melòdic i la seva música és fàcil a l'oïda, d'un estil romàntic, amb harmonies i ritmes molt vius. Aquest CD doble, presenta: l'*Oratori Op.116 «Ivan el Terrible»*, amb Christopher Plummer com a narrador, Tamara Sinyavskaya (mezzosoprano) i Sergei Leiferkus (baríton); i la *Cantata Op.78 «Alexander Nevsky»*, una obra coral base de la pel·lícula èpica de S. Eisenstein, amb Dolara Zajick (mezzosoprano). En totes dues obres destaca la presència de Mstislav Rostropovich i la London Symphony Chorus and Orchestra. (SONY, Clàssica.)

Discografia

SANTI ADROVER

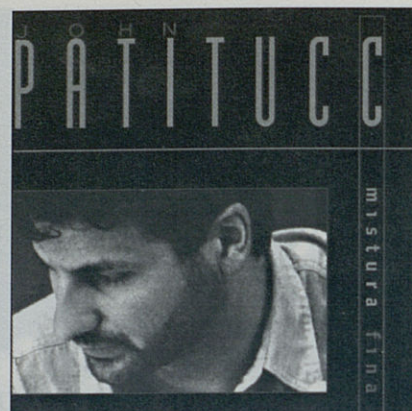

Manhattan Transfer. Tonin'

Darrer lliurament dels «vocalese» per excel·lència que tornen amb nostàlgia dels anys 60 revisitant temes d'aquella dècada. Ho fan ben acompanyats per prestigiosos «nostàlgics», com Felix Cavaliere, Smokey Robinson, Bette Midley, Phil Collins, James Taylor o Ben E. King. Un CD amb música plena de records, lleugera, fresca, sense estranyes pretensions però que convida, ara que ha arribat el bon temps. (ATLANTIC RECORDS.)

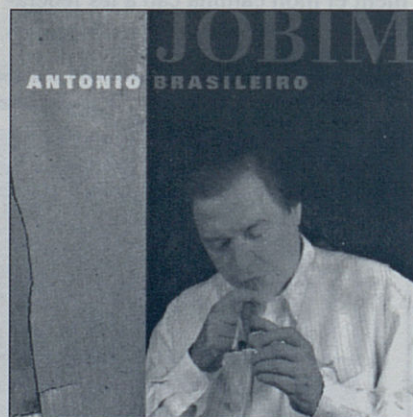
Amb el suport de

SURCOS
MÚSICA I REGALS
Alexandre Jaume, 8
Tel. (botiga) 72 46 46
07002 Palma de Mallorca

John Patitucci. Mistura fina

Patitucci és un contrabaixista de GRP que quan no fa jazz és un enamorat dels ritmes càlids i de la música brasilenya. En aquest CD l'acompanyen Joao Bosco, Ivan Lins, Dori Caymmi i alguns companys de segell discogràfic. Tot això en un treball que vol ser testimoni i reflex de l'agraïment d'aquest jove nordamericà a alguns dels grans músics brasilenys. (GRP. Música brasilenya.)

Jobim. Antonio Brasileiro

Un tribut a Antonio Carlos Jobim, recentment desaparegut. De la mà de la «família» Tom i Paulo -sobretot- arriba aquest recull de partitures i lletres del compositor i cantant brasileny. Hi col·laboren altres brasilenys universals i amics personals com Venicius de Moraes. En definitiva, una oportunitat de recordar per sempre Jobim i el seu peculiar estil de fer música. (SONY-CBS. Música brasilenya.)

Entrevista amb Pere Sampol i Mas,

candidat pel PSM-Nacionalistes de Mallorca a la presidència del Govern Balear

E.M.

Pere Sampol, enginyer tècnic, nascut a Montuïri fa 43 anys, casat i amb dos fills, és membre del PSM-Nacionalistes de Mallorca des de la seva fundació (1976) on sempre hi ha ocupat càrrecs de direcció. Ha estat regidor municipal del PSM-NM al seu poble de 1983 a 1993. Membre de l'Obra Cultural Balear i d'altres entitats cíviques, sempre s'ha destacat en el seu compromís amb la defensa de la nostra llengua i territori. Ha col·laborat com articulista a molts mitjans de comunicació de les Illes i és co-autor amb Sebastià Serra del llibre «En defensa d'aquest país» (1993).

Des de 1991 és el portaveu del Grup Parlamentari PSM i EEM al Parlament de les Illes Balears i del Grup de Consellers del PSM-NM al Consell Insular de Mallorca.

El Mirall: Aquesta pre-campanya l'heu encetada amb el lema «Bona Gent per Mallorca». Què preteneu dir amb això?

Pere Sampol: Aquesta expressió és el compromís del PSM-NM per a construir una opció de govern per a les Illes Balears amb persones honestes i capacitades. El «Bona Gent» resumeix la nostra concepció del que ha de ser la gestió pública. Cal fomentar i preservar de manera prioritària la honestedat, la transparència i l'eficàcia a les nostres institucions. És imprescindible eli-

Pere Sampol, portaveu del Grup Parlamentari PSM i EEM, núm. 1 en la llista del PSM-NM per a les immediates eleccions al Parlament de les Illes Balears.

minar qualsevol vestigi de corrupció, prepotència, abús de poder, tràfic d'influències, ús de les administracions en benefici propi, menyspreu a l'oposició i als col·lectius socials. Aquestes pràctiques malauradament s'han donat massa sovint en aquests darrers anys de govern conservador. La regeneració i democratització a l'administració autonòmica és del tot urgent.

E.M.: Quines són les propostes del PSM-NM per dur a terme aquesta regeneració de les institucions?

P.S.: Els nacionalistes propo-

sam una administració austera, eficaç i imparcial. Això es concretaria en la reducció d'alts càrrecs, d'empreses públiques innecessàries i de despeses supèrflues. Cal actuar amb decisió per a resoldre problemes a fi d'agilitzar els procediments. Casos com les expropiacions per l'autopista, pendents de pagament des de 1988, no són més que un exemple de l'actual desgavell. D'altra banda és necessari acabar amb l'enxufisme i respectar la igualtat d'oportunitats per a tothom. S'han donat massa adjudicacions directes. Les institucions balears són de tots els ciutadans d'aquestes Illes, no només del PP i dels seus amics i familiars.

E.M.: S'ha dit que si el PSM-NM presumeix de «Mans Netes» és perquè encara no ha «tocat poder».

P.S.: Miri, creure que tots els polítics són iguals és un greu error. Ha costat molta sang gaudir d'un sistema democràtic i és vital per la salut del nostre sistema de llibertats no generalitzar els problemes de corrupció que han protagonitzat tant el PP com el PSOE. Però no tothom és igual. El PSM-NM sí que ha «tocat poder», poder que ha posat al servei dels ciutadans, de tots els ciutadans. Les batlies de Campanet, Vilafranca, Santa Maria, Artà, Sóller... s'han revalidat en noves majories. La gestió dels nacionalistes sempre ha estat presidida per la transparència i la participació social. Un cas recent és l'experiència d'Antoni Sansó com a conseller de

Cultura del CIM. Mentre a la conselleria de Cultura del Govern Balear, gestionada pel PP, tenien 3 directors generals, un secretari general tècnic i 4 assessors, la conselleria de Cultura del CIM, on la gestió l'ha portat el PSM-NM, s'ha substituït l'estructura política per 4 caps de servei tots ells funcionaris. És un exemple molt significatiu dels dos models d'administració.

E.M.: *Precisament el pacte del PSM-NM amb el PSOE i UM al CIM ha estat molt qüestionat.*

P.S.: Primer de tot ha de quedar clar que no va existir mai cap acord de govern. El que vàrem acordar va ser la democratització de la institució. Treure el PP dels llocs de gestió era una prioritat per nosaltres. Precisament gràcies a aquests acords s'han pogut aconseguir fites històriques. Així, per posar alguns casos, s'ha aconseguit la paralització d'alguns camps de golf o dels apartaments de Ses Covetes, el salari social, una política cultural oberta, innovadora i progressista...

E.M.: *Senyor Sampol, quines serien les línies polítiques d'un govern balear gestionat pel PSM-NM?*

P.S.: Les que ens duguin a la construcció d'un futur per a les Illes Balears de benestar social, qualitat de vida, progrés econòmic, equilibri ecològic i plena recuperació de la nostra personalitat nacional. Volem un país millor per a tots els ciutadans a partir de l'exercici de la nostra sobirania.

E.M.: *Sovint es qualifica el PSM-NM de ser «el partit de la cultura i del català».*

P.S.: Bé, això té una explicació lògica. Des de sempre el PSM-NM ha estat el partit que tant al carrer com a les institucions ha mantingut de manera ferma i incansable, moltes vegades ben tots sols, la defensa de la nostra llengua i cultura, encara ara, marginada de massa àmbits. És obvi que, com a homes i dones compromesos amb aquesta terra, seguirem lluitant per retornar el català al

Els nacionalistes
proposam una
administració austera,
eficaç i imparcial.

lloc que li pertoca. Per això mateix ens hem oposat frontalment a «l'Ordre Rotger» per insuficient i involucionista. El nostre objectiu és la plena normalització de la llengua catalana a les Illes Balears, a tots els nivells i àmbits de la societat.

E.M.: *Quina és la proposta que té el PSM-NM per a l'economia balear?*

P.S.: Nosaltres aspiram a la consecució d'una política que serveixi per a la modernització del país, la creació d'unes estructures àgils i respectuoses amb l'entorn. El PSM-NM potenciarà un model econòmic equilibrat, on sense deixar de considerar preeminent el subsector turístic i els serveis que el complementen, pugni per consolidar una economia diversificada i més equilibrada. En aquest sentit és fonamental per nosaltres potenciar i enfortir la xarxa de petita i mitjana empresa com a primer element per establir un sistema econòmic sòlid, equilibrat, diversificat i arrelat al país. Un aspecte bàsic és la superació dels costos derivats de la insularitat i la consecució d'un esta-

Per nosaltres és precís
anar aconseguint una
demanda turística de
qualitat.

tut fiscal diferenciats tal com tenen la majoria d'illes de la Unió Europea.

E.M.: *Vostès parlen molt de defensar el petit comerç, no és així?*

P.S.: Per nosaltres aquest és un aspecte bàsic. La petita i mitjana empresa conformen l'estructura econòmica més característica, i alhora beneficiosa, del nostre país. Pel PSM-NM la defensa d'aquests sectors enfront l'excessiva proliferació de grans superfícies ha estat des de sempre una prioritat. Però és que al marge de motius econòmics de primer ordre, nosaltres creim que el petit comerciant contribueix a mantenir la cohesió social i la gent més arrelada als centres de les ciutats.

E.M.: *Com tractarà el PSM-NM el sector turístic?*

P.S.: És inqüestionable el fet que el turisme és la base de la nostra economia, ara bé, el que propiciarà el PSM-NM és una política turística capaç de conjugar el creixement econòmic amb l'equilibri territorial i ambiental. De fet, les noves propostes en matèria de turisme de la Unió Europea van adreçades en aquest sentit: un turisme fonamentat en una política de desenvolupament sostenible.

E.M.: *Així, vostès creuen que és possible conjugar turisme i medi ambient?*

P.S.: Sí, i tant que sí. El que passa és que cal ordenar l'oferta turística des d'una perspectiva de respecte i protecció al territori fet des de la independència de qualsevol grup econòmic o especulatiu. Vora la rehabilitació d'espais turístics saturats o, inclús ara ja, degradats, cal potenciar noves tipologies turístiques: verd, esportiu, cultural, agroturisme... Per nosaltres és precís anar aconseguint una demanda turística de qualitat. Ara bé, això suposa gaudir d'una molt bona oferta complementària, professionalitzada i diversificada. En aquest sentit són molt encoratjadors els esforços que des de la UIB s'estan fent en formació d'activitats turístiques.

E.M.: *La proposta política del*

PSM-NM és tan diferent de la resta de forces polítiques?

P.S.: Una cosa és clara: el PSM-NM ha estat sempre l'element mallorquí i nacionalitzador dins el mapa polític d'aquestes illes. Però és que a més hem d'insistir en el fet que actualment a Balears, al marge de propostes minoritàries, només hi ha dos projectes: el del PP i PSOE, per una banda, i el del PSM-NM per l'altra. I això no és cap exercici de demagògia, és la pura realitat. Vegem sinó com PP i PSOE repetidament coincideixen en temes com política urbanística, camps de golf, incineradora, model d'estat... El PSM-NM representa l'única alternativa real de canvi a les Illes Balears.

E.M.: *Senyor Sampol, quina explicació té vostè per a les previsions que donen al seu partit el creixement tan important que les enquestes els atorguen?*

P.S.: El PSM-NM està recollint els fruits d'una feina de 19 anys al carrer, a les institucions, en associacions... Són molts d'anys de compromís amb Mallorca i les Illes Balears. Jo crec que d'alguna manera el poble es va adonant quins han estat els homes i dones que han lluitat des de l'honradesa més absoluta per la nostra llengua, per la preservació del territori, per la defensa del petit comerç, per una política social més justa, etc. Però és que a més els altres dos partits grossos de Balears, PP i PSOE, estan absolutament desprestigiats per gravíssims casos de corrupció, tràfic d'influències... És normal que la gent cerqui propostes polítiques noves, fresques, capaces de generar il·lusió. També s'ha de dir que aquesta vegada hem fet un esforç organitzatiu importantíssim. Enguany presentem llistes del PSM-NM a 35 municipis mallorquins, i a altres 11 pobles més hi ha candidatures independents que compten amb el nostre suport.

E.M.: *Senyor Sampol, un desig per cloure aquesta conversa.*

P.S.: Bona gent per un bon govern a les Illes Balears. ☐

Un Classic Européen

MALLORCA

 Pianos Can Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

Per un debat sobre el problema de l'aigua

ANTONI GINARD BUJOSA / DAMIÀ PERELLÓ FIOI / ANTONIO RODRÍGUEZ PEREA

Una de les característiques de l'àrea mediterrània és la manca d'aigua, el dèficit hídric, que es manifesta sobretot durant l'estiu. Així, la dualitat limitació-utilització i la disponibilitat del recurs aigua és un problema de primera magnitud, especialment als espais insulars. A les Balears la insularitat, la limitació del territori i les característiques del medi físic condicionen el fet que l'aigua sigui un recurs unitari, limitat, fràgil i escàs, l'explotació del qual està marcada per uns límits molt estrets i unes disponibilitats reals determinades per la dependència directa d'una pluviometria reduïda i molt variable.

L'explotació i el consum d'aigua s'ha incrementat extraordinària-

ment com a conseqüència del procés de desenvolupament i de creixement econòmic i demogràfic experimentat els darrers trenta anys. L'augment de la demanda per a tots els usos ha provocat la sobreexplotació d'aqüífers, una situació que es resumeix en una creixent salinització de les aigües subterrànies sobretot a les àrees litorals i en un nivell d'extraccions totals que permet afirmar que s'està assolint o ultrapassant en algunes àrees el límit d'aprofitament dels recursos disponibles. Una situació que planteja un problema de difícil solució per al futur.

Als darrers anys la qüestió de l'abastament urbà de l'aigua s'ha convertit en un tema de permanent actualitat a gairebé tots els municipis

de Mallorca, encara que el pes específic de Palma i de la seva àrea urbana, que concentra més de la meitat de la població de l'illa, fa que la capital sigui la principal protagonista del debat. Cal recordar que l'abastament urbà no és el major consumidor d'aigua. Aquesta categoria correspon al regadiu. Actualment, el problema de l'aprofitament i del consum del recurs aigua és plantejat de manera errònia entre els volums destinats a l'agricultura i els destinats als usos urbans i turístics. L'abastament urbà constitueix l'aspecte que cara al futur serà prioritari -de fet, ja ho és- en relació a l'ús dels recursos hídrics del territori.

La complexa relació entre la ciutat i el territori, entre Palma i la resta de l'illa, a més dels problemes específicament tècnics, planteja problemes socials i polítics com a conseqüència d'una clara situació de domini (de la ciutat sobre el camp), i, per tant, de dependència (dels espais rurals front als espais urbans). En definitiva, actualment i per al futur, la qüestió de la utilització urbana de l'aigua esdevé fonamental. A més, emparada per la llei d'aigües de 1985 (en vigor des de l'1 de gener de 1986), la prioritat de l'ús del recurs aigua se centra en l'abastament de les poblacions per davant dels altres usos, encara que aquests siguin majors consumidors i tinguin de fet uns drets adquirits, que han de ser reconeguts per part de l'Organisme de Conca.

Si bé aquest plantejament inicial és vàlid, actualment estam immersos

L'abastament urbà constitueix l'aspecte que cara al futur serà prioritari en relació a l'ús dels recursos hídrics del territori.

en una polèmica derivada d'una necessitat de millorar la qualitat de l'aigua i de les necessitats, els interessos i les pressions dels diferents sectors implicats. No convé oblidar que la qüestió també està lligada directament a una situació de sequera. En poques paraules, de la primavera de l'any 1991 ençà la pluviometria se situa per davall de la mitjana.

Per tot això, els poders públics i els diversos estaments socials i sobretot els mitjans de comunicació han posat sobre la taula el problema de la manca d'aigua i, en conseqüència, han manifestat les intencions per tal de trobar solucions.

D'entre les actuacions que sembla que es poden dur a terme cal remarcar que el problema és doble i la solució ben diferent en cada cas. El més greu és obtenir, a mig termini i de manera definitiva, l'aigua; i el segon, resoldre a curt termini el dèficit de 7 hectòmetres cúbics (durant tres anys) que té la badia de Palma. Quant al segon problema, és possible escollir algunes de les solucions proposades per començar un debat que contempli els aspectes positius i negatius, així com analitzar algunes de les característiques particulars de cada cas.

Operació «barco».- Fa un parell de mesos es feia pública una «idea brillant» que contemplava la possibilitat de dur aigua des de la Península a Mallorca per mitjà del transport marítim.

Podria semblar que això era una barrumbada estiuenca per tal de tenir el galliner ocupat en possibles solucions. Però es tracta d'una opció que es pot convertir en realitat, amb polèmica inclosa amb altres comunitats autònomes.

En principi, la importació d'aigua no significa res de nou. Si observem arreu del món, és possible trobar exemples de la importació d'aigua a diferents illes des d'àrees continentals. Allò que potser no és igual són les característiques i els condicionants que existeixen en cada

GROTRIAN-STEINWEG

Pianos Can Garcias

L'Obra Mestra

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

L'«operació barco» apareix com una probabilitat força desmesurada que pot servir per tenir aigua a un determinat moment, però que no té gaire sentit si no es contempla en funció d'una planificació global del recurs aigua a les illes Balears.

cas i a cada lloc si ho comparem amb la nostra situació.

L'Operació «barco» apareix com una possibilitat força desmesurada, que pot servir per tenir aigua a un determinat moment, però que no té gaire sentit si no es contempla en funció d'una planificació global del recurs aigua a les illes Balears. Per exemple, d'on surt la xifra màgica dels 7 hectòmetres cúbics anuals? Si és el dèficit de l'aigua necessària per al consum de l'àrea de Palma, ho serà exactament durant els tres propers anys? I després dels tres anys, què hem de fer? Ningú no en parla.

Per altra banda, la solució dels «barcos» (traginar aigua per damunt l'aigua) només té la conseqüència immediata d'habilitar infraestructures de transport (en aquest cas amb els aspectes negatius que suposa una

important ruptura de càrrega; és a dir, carregar i descarregar diverses vegades). A més de les infraestructures que s'hagin de construir i de les despeses del transport, només s'assegura una disponibilitat momentània d'aigua, però amb l'aggravant d'incrementar la dependència de l'exterior en relació als punts de subministrament o, fins i tot, de les navilieres. En aquest sentit, sens dubte, té una incidència negativa per al nostre desenvolupament sostingut.

La despesa necessària per fer aquesta infraestructura específica compensa o és més interessant destinar el pressupost a infraestructures d'ús més permanent? Són reals les xifres de 7.500 milions de pessetes necessàries per a l'Operació «barco» que la converteixen en l'operació més cara?

Dessalar aigua.- Si bé en principi és una contradicció dessalar aigua salada o de la mar mentre no existeixin mesures concretes encaminades a controlar la salinització dels aqüífers, la construcció de plantes dessaladores significa optar per un tipus de solució que es veu afectada per una dependència tecnològica, i també econòmica, però que com a mínim permetria disposar d'una infraestructura que ofereix la possibilitat de «produir» aigua ara i aquí. Potser és, malgrat tot, una opció molt més econòmica a llarg termini que el fet d'haver de dependre del transport d'aigua. Les xifres de 3.000 milions de pessetes necessàries per a la construcció d'una dessaladora amb una capacitat de 20.000 m³/dia quantifiquen aquesta opció molt per davall de l'Operació «barco», encara que incrementa la nostra dependència energètica.

Ara bé, què té a veure construir dessaladores (i l'augment de la dependència tecnològica i energètica) amb una planificació global del recurs aigua? Les dessaladores permetran arreglar tot el problema? O primer hauríem de saber si distribuïnt l'aigua que tenim encara ens en manca?

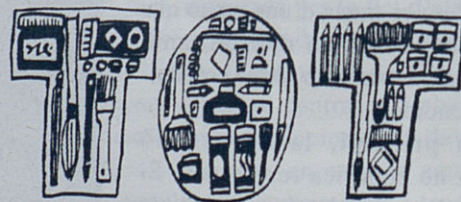
Ús agrícola, ús urbà.- En l'estat actual de la qüestió és indubtable que, almenys a mig i a llarg termini, la discussió sobre els recursos hídrics de les illes Balears s'ha de centrar inevitablement entre els usos agrícoles i els usos urbans i turístics.

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 72 14 83 - Fax 71 93 12 - 07002 PALMA DE MALLORCA

MATERIAL DE BELLES ARTS

PELLETERIA, 2 i SOL, 28 - Telèfon 72 28 59 - 07001 PALMA DE MALLORCA

Els primers es presenten com els màxims consumidors (tot i que representen també -no ho oblidem- el sector més dèbil), mentre que els segons són els que acaparen la màxima atenció i els màxims interessos (per tant, el sector més fort), per raons diverses, com per exemple pel diferent pes dels sectors econòmics implicats, a més de la prioritat que la llei d'aigües atorga a l'abastament de les poblacions.

La discussió entre els interessos agrícoles i urbans i turístics és una qüestió més transcendent i més directa que s'ha de plantejar a un nivell molt més local i que creim que no és possible sense el plantejament i el debat d'un pla d'actuació sobre els recursos hídrics globals, diguem-li pla hidrològic. En efecte, el sistema socioeconòmic i els seus responsables s'han de plantejar quin tipus d'agricultura volen, on i en quina extensió. O, simplement, si l'agricultura interessa per a res.

A tall d'exemple, obtenir els 7 hectòmetres cúbics que diuen que fan falta durant tres anys a l'àrea de Palma suposa deixar de regar unes 1.000 Hectàrees de regadiu de cultius no arboris que en doblers sembla que significarien uns 2.500 milions per a indemnitzacions. Encara que això sigui acceptable com a mesura provisional, sembla que no es dur a terme sense fer un estudi acurat de quines zones s'han de deixar de regar, ni on, ni quan, ni com. Per exemple, seria lògic tenir en compte la capacitat de resposta de l'aqüífer a la zona afectada i quina seria la repercussió directa a l'aqüífer o indirecta als altres aqüífers, per tal de poder adoptar la solució més eficient. Sens dubte, totes aquestes consideracions s'han d'emmarcar en una planificació global.

Depuració terciària.- L'aprofitament urbà i turístic de l'aigua no consumeix la totalitat del recurs, més aviat una bona part de l'ús consisteix a embrutar i contaminar l'aigua que d'aquesta manera se'n

va qui sap on. Per altra part, el consum d'aigua es produeix a un ritme molt superior al de la capacitat de regeneració del cicle natural. Per això, la depuració esdevé necessària per tal d'ajudar al reciclatge i permetre'n la reutilització.

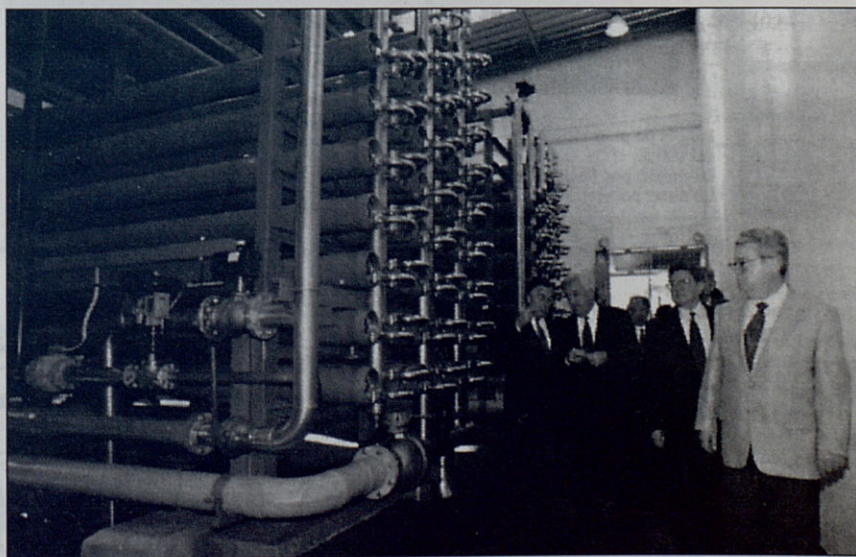
Si s'han de resumir els graus de depuració en paraules planes, podem dir que un nivell primari és aquell que elimina els sòlids, el nivell secundari elimina els sediments fins i el nivell terciari actua sobre les característiques químiques i bacteriològiques de l'aigua fins a assolir una aigua potable o sanitàriament permisible per a la reutilització.

Tractar la qüestió de la depuració no és simple, perquè abans de concretar els graus de depuració, primer s'hauria de parlar de depurar tota l'aigua o, fins i tot, de dotar tots els nuclis urbans de xarxes de clavegueram (i, per exemple, a hores d'ara hi ha pobles que encara no en tenen). Malgrat tot, i en la mesura que sigui possible, cal depurar al màxim l'aigua usada, però estudiant acuradament què s'ha de fer a curt, mig i llarg termini. Després ja es podrà parlar de com és més convenient aprofitar l'aigua depurada en cada cas (que no és només per regar camps de golf, sinó que altres usos

com regadiu o infiltració són també ben possibles). Fins i tot, el preu de la depuració terciària, encara que no sigui factible a curt termini, podria ser l'opció més econòmica i la que a més permetria incrementar la nostra autosuficiència hidràulica.

Altres consideracions.- Tots els comentaris anteriors tenen relació amb una qüestió que sembla prioritària i que és en general la mateixa: com és possible disposar més o menys aviat de més aigua per al consum bàsicament urbà i turístic.

Ara bé, quan hem de parlar d'altres opcions, potser menys espectaculars, però sens dubte més raonables? En aquest apartat hi hauríem d'incloure, entre d'altres, les mesures per a l'estalvi d'aigua, la possible introducció de restriccions (un terme que sembla maleït o tabú), el control (o la prohibició) dels consums sump-tuaris, la reducció de les pèrdues o el manteniment acurat de les xarxes de subministrament, la possible captació de volums potencials d'aigua superficial o les obres destinades a captacions locals o a l'increment de la recàrrega dels aqüífers, o, finalment, tot el que es refereix a la relació entre l'ús de l'aigua i l'oferta turística o l'ordenació del territori.

Planta dessaladora de Son Tugores. Dessalar l'aigua potser és, malgrat tot, una opció molt més econòmica a llarg termini que el fet d'haver de dependre del transport d'aquest recurs hídric.

El problema de l'aigua no ha arribat de cop. Tot i que ara es necessita aigua amb urgència no és un problema nou. Cal que les forces polítiques el resolguin acuradament per al present i per al futur de les nostres illes.

En general tot s'encamina bé a incrementar el recurs, bé a la reducció o al manteniment del consum d'aquest recurs.

Com es pot veure es tracta d'un problema que requereix un enfocament multidisciplinari on cada sector del sistema hi és implicat. Cada cas s'ha de discutir en funció de la seva perdurabilitat i dels beneficis que ofereix per a una futura sostenibilitat i millora de tot l'entremat socioeconòmic, sempre amb la menor dependència possible de l'exterior. Aquesta seria una de les claus del debat.

De tota manera, sembla que el problema té dues vessants, amb dos tractaments diferents. Una és el problema a curt termini, per exemple, de l'adopció de mesures transitòries per resoldre l'abastament de Palma i

de Calvià els propers tres anys. Tanmateix, aquestes mesures no es poden adoptar per separat sense tenir en compte que el futur no es redueix a un trienni.

L'altra vessant és abordar el problema del futur a llarg termini. I això sembla que no és possible sense l'elaboració d'un pla hidrològic operatiu que defineixi clarament quins són els recursos hídrics d'aquesta terra, disponibles o potencials (per exemple, la Costera és ara per ara només un recurs potencial mentre l'aigua no es capti i es condueixi fins a la xarxa de subministrament), quines són les necessitats per als diferents usos i, finalment, quines són les prioritats que s'han d'assignar a cada ús. Tot i tenint en compte que els anys que no plogui potser haurem d'usar inevitablement una aigua amb un major o menor grau de qualitat i

quantitat, la qual cosa afectarà les mesures que calgui prendre, és necessària una política hidràulica clara, decidida i democràtica que impliqui tots els sectors afectats.

Potser algú podrà retreure que la redacció del pla hidrològic està feta o està en marxa. Però, vet ací una pregunta: és un pla hidrològic, un estudi previ o un estat de la qüestió fet sobre estudis anteriors amb un grau de fiabilitat dubtosa?

Cal considerar que res no tindrà sentit si no es planteja d'una manera global i globalitzadora, per a la qual cosa cal reclamar de nou i amb urgència la realització d'un pla hidrològic per a cada una de les illes d'aquesta comunitat.

Potser l'existència d'un debat obert podria clarificar qui ha de dur a terme la planificació, qui és l'autoritat que ha de coordinar i assumir la responsabilitat de tirar endavant tot el procés i decidir i avaluar finalment la prioritat de cada una de les actuacions possibles.

En aquest sentit, per exemple, sembla que és urgent aclarir quines són i fins on arriben les responsabilitats concretes de l'administració central i de l'administració autonòmica o municipal i, si és possible, posar-se d'acord a l'hora de treballar. És evident que ens poden dir que la llei delimita les responsabilitats que s'han d'assumir a cada nivell. Però també és cert que sembla que aquesta informació no s'ha sabut transmetre a l'opinió pública.

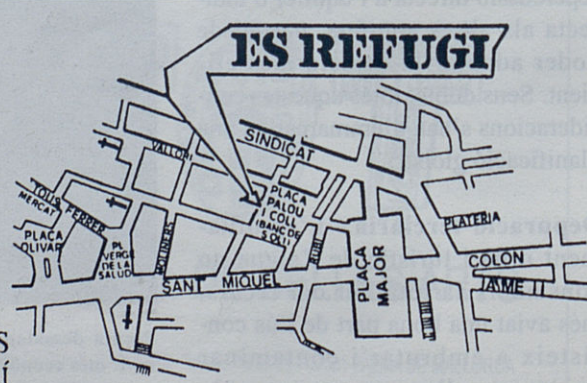
Per altra part, seria molt conve-

ES REFUGI

Pl. Palou i Coll, 10 (Banc de s'Oli)
Telèfon 71 67 31
07002 CIUTAT DE MALLORCA

ESPECIALISTES EN ARTICLES
DE MUNTANYA, CAMPING I ESQUÍ

nient «despolititzar» (per dir-ho d'alguna manera) aquest debat i reclamar un consens. Si més no, amb la finalitat d'evitar el que sembla una certa percepció de l'existència d'un doble joc per part dels responsables, que no admeten cap ingerència exterior a l'hora d'assignar i distribuir les partides pressupostàries, mentre que exclusivament es preocupen del que dirà l'opinió pública en la mesura que aquest fet pugui tenir repercussions en el recompte de vots.

És clar que les possibles solucions al problema de l'aigua obliguen a fer un plantejament que ultrapassi el concepte simple de la «imatge». Cal entendre que els diferents nivells de decisió han d'actuar bàsicament en funció dels condicionaments que imposa l'aprofitament d'un recurs natural escàs i necessari. Els vots que es puguin guanyar o perdre no serveixen per arreglar la situació.

El problema de l'aigua no ha arribat de cop. Tot i que ara es necessita aigua amb urgència, això no és un problema nou. La solució definitiva tampoc no es trobarà d'un dia per l'altre (i sobretot si no plou). Cal reclamar a les forces polítiques l'establiment d'un pacte de consens per intentar afrontar acuradament un dels problemes més importants per al present i per al futur de les nostres illes.

És necessari començar un debat reposat, seriós i honest que permeti analitzar una per una cada opció, amb l'execució d'un pla d'actuacions a curt, mig i llarg termini.

La problemàtica de la manca d'aigua és un fet inherent a aquestes illes. No hi ha dubte que no es pot resoldre ni amb una sola actuació, ni amb dos dies, que no té solucions úniques ni tampoc màgiques. És una qüestió que haurà d'afrontar aquesta generació i els polítics que són els responsables de les decisions de futur i la propera generació i els administradors públics que aleshores tinguin la responsabilitat. □

Setembre de 1994

EN MEMÒRIA

Joan Crexell, historiador, escriptor, articulista

JAUME BARÓ I QUERALT

El dia de Nadal de 1994 va morir a Barcelona Joan Crexell i Playà, un prestigiós historiador, escriptor i articulista del nacionalisme català, que havia nascut a la mateixa ciutat l'any 1946. Es va titular en Periodisme el 1972 i des d'aleshores comença a escriure i publicar obres de tipus històric i de signe marcadament nacionalista. A més a més, entre 1972 i 1976 fou portaveu del Servei d'Informació Català (SIC) i coeditor del butlletí mensual clandestí *Avui*. Fou detingut i empresonat l'octubre del 73 arran d'una batuda policial que va irrompre en una reunió de la permanent de l'Assemblea de Catalunya. Entre 1976 i 1980 milità a Convergència Democràtica de Catalunya, i dirigí la seva publicació oficial. A conseqüència de discrepàncies polítiques abandonà aquest partit, i no tornà a la militància activa en cap altra formació fins el 1986 en què es presentà com a independent a les llistes d'Esquerra Republicana de Catalunya pel Congrés de Diputats. Va ser director de la col·lecció «La Rella», de l'Editorial El Llamp, i director del quinzenal *El Llamp* els anys 1984 i 1985, publicat per la mateixa empresa.

La seva gran passió fou la història política i cultural de Catalunya, que el portà a escriure més d'una quinzena de llibres, a més d'altres encara inèdits. Entre aquells cal destacar *Els fets del Palau i el consell de guerra a Jordi Pujol* (1982), *Origen de la bandera independentista* (1984), *El monument a Rafel de Casanova* (1985), *La caputxinada* (1987), *El complot de Garraf* (1988) i *Nacionalisme i Jocs Olímpics de 1992* (1994), la seva darrera obra publicada.

Però el vessant menys conegut de Crexell és el de bibliòfil i bibliògraf. Era un gran col·leccionista de llibres i periòdics antics i moderns especialitzats en Catalunya. El 1977 va publicar *Prensa catalana clandestina, 1970-1977*, llibre on recull totes les publicacions d'aquestes característiques dels Països Catalans, tasca que va completar amb l'obra *Prensa catalana clandestina i d'exili: 1917-1938* (1987).

La seva inquietud intel·lectual el portà, també, a inventariar tots els llibres publicats en català durant una època fosca de la nostra història: la Guerra Civil i els primers anys del franquisme. A conseqüència d'aquestes recerques va escriure, conjuntament amb l'escriptor i historiador Albert Manent, dues obres cabdals: *Bibliografia catalana dels anys més difícils, 1939-1943* (1988) i *Bibliografia catalana: cap a la represa, 1944-1946* (1989), en què de forma precisa s'hi dona un llistat exhaustiu dels llibres editats en llengua catalana arreu del món. Poc després publicà una altra obra indispensable per al coneixement de la història dels nostres llibres -*El llibre a Catalunya durant la Guerra Civil* (1990)- en la qual repertoriava totes les monografies publicades en català arreu del nostre món entre 1936 i 1939.

Crexell era molt meticulós i precís, a més d'un treballador incansable, ja que creia que calia publicitar aspectes poc coneguts de la nostra història. Des de mitjans de 1994 tot sol redactava i editava la revista de bibliografia *Papers Grocs* -de la qual només trametia 33 exemplars a alguns estudiosos del país-, on feia públiques les seves investigacions en aquest camp.

Amb la seva mort, el nostre país ha perdut un historiador important, que, a poc a poc i sense grans escarafalls, va realitzar estudis de caire cultural que encara no han estat suficientment valorats.

Jaume Baró i Queralt és col·laborador del Centre d'Investigació de la Comunicació (CEDIC) de la Generalitat de Catalunya, i de diverses publicacions locals, comarcals i d'associacions.

Darrera conversa amb Joan Nadal i Bujosa. La guerra civil i l'exili

DAVID GINARD I FERON

El 5 de març del passat any morí a Palma Joan Nadal i Bujosa, darrer batle republicà de Bunyola. Joan Nadal havia nascut a Bunyola el 1911. Durant la Segona República fou vice-president de les Joventuts d'Esquerra Republicana Balear i president d'aquest partit a Bunyola. El març de 1936, després del triomf electoral del Front Popular, fou nomenat batle del seu poble. Com la majoria dels dirigents polítics republicans mallorquins, patí la repressió desfermada després de l'alçament militar de juliol de 1936. Entre 1950 i 1963 visqué exiliat a Veneçuela.

Amb el retorn de les llibertats democràtiques s'incorporà al projecte polític d'Unió Autonomista i fou candidat a diputat per aquesta formació en les eleccions de juny de 1977.

Amb la mort de Joan Nadal, Mallorca perd un dels darrers representants d'una qualificada generació de republicans compromesos amb la lluita per la democràcia, la justícia social i l'autonomia de les Illes Balears. El juliol de 1989 vaig tenir la sort de conèixer-lo i fer amistat amb ell, i fins a la seva mort vàrem conversar en nombroses ocasions al seu domicili del carrer de l'Alferes Goded Alonso, a Palma. Les següents ratlles són un resum d'alguns dels petits secrets que Nadal em confià sobre la seva trajectòria durant els anys de la guerra civil i la postguerra.

L'aixecament militar el juliol de 1936 a Mallorca

«N'Antoni Espina, darrer governador civil de Balears, era un bon

Una de les darreres fotografies de Joan Nadal i Bujosa, militant d'Esquerra Republicana Balear i batle de Bunyola durant la Segona República.

home i un beneit. Mira si era bon home i beneit, que el dissabte vespre que va esclatar la guerra, un amic meu i jo mos n'anàrem al bar Lenas, davant el Líríc, i allà hi havia el marquès de Zayas, cap de la Falange a Mallorca, i estava molt begut. I se n'anava al telèfon i tornava, i se n'anava al telèfon i tornava. I allà hi havia un poc de moviment de cotxes. I és que ja se preparava el cop. I devers la una de la nit, en Lluís Stengel i jo, mos vàrem anar al governador, que feia un parell de dies que havia pres possessió i jo l'havia conegut aquest dia. Tocam el timbre i surt en Martínez Sevilla, que era el seu secretari: «¿Y qué desean»? «-Queremos ver al gobernador.» «-El

gobernador está agotado, no los puede recibir. Díganme lo que le tengan que decir.» «-Dígale que en estos momentos está estallando la guerra civil en Mallorca.» «-No, tranquilos, el señor gobernador acaba de hablar hace media hora con el general Goded, y le ha dado su palabra de honor, y que esté tranquilo que no pasará nada.» I a les tres del dematí ja se l'havien enduit a la presó, a n'Espina.

»Dia 25 de juliol me'n vaig anar de Bunyola cap a Calarajada amb la idea de partir cap a Menorca, Alger... Però a Calarajada me varen dir: «Joan, ja saben que ets aquí». I és que hi havia un professor de l'Institut de Palma que me va veure, i ho

degué dir. Me'n torn i vaig a ca meva a cercar roba. I dia 26 em detengueren. Aquell dia, encara no mataben ningú. I em varen dur pres a la plaça de Santa Margalida, on havien improvisat una *jefatura* de Falange a un *sótanos*. I l'endemà dematí, a aquestes hores, em va venir a cercar la policia, i en un cotxe me varen dur al Jaume I, que era un *barco* ancorat al port de Palma.

Les presons de Mallorca durant la guerra

»Vaig anar al Jaume I, i me varen dur a un camarot de primera. I jo pensava: «No s'està tan malament». I varen dur tres o quatre presos més allà a baix. I després ja en varen dur més, i al cap d'un parell de dies, obren la bodega i hi posen vuit-cents presos. Només drets hi cabíem. Al mig dia, així mateix, sortia una hora a prendre l'aire. Tu t'imagines el mes de juliol i el mes d'agost, les planxes de ferro del *barco*? Cremaven!

»Allà, quan ho passàrem malament va ser quan vengué l'aviació de Barcelona a atacar Mallorca, que supòs que lo que tiraven eren pots de llet condensada amb un poc de pólvora. Eren quatre desgraciats, quatre avions antics. Bé, idò aquell dia varen venir els *Savoia* italians i els amarraren al *barco*, amb la idea que aquells no els bombardejarien sabent que hi havia presoners, però ho feren, i una de les bombes va tocar l'hidro, i el foteren. I després, en vista d'això, les autoritats d'aquí varen agafar uns avions de fusta i els posaren a una altra banda, perquè si venien a bombardejar se pensassin que eren els autèntics.

»I allà vàrem estar fins dia 21 de setembre, que mos varen dur a can Mir, que era un magatzem de ciment. Naturalment, començaren a dur camionades i camionades i allà hi devia haver un milenar de persones. I tot lo dia hi havia aquella pols, que els que estaven fotuts dels bronquis i això ho passaven molt malament. Sempre recordaré que hi havia

Any 1, núm.1, 27 de gener 1934. Portada de «República», òrgan del partit Esquerra Republicana Balear durant la Segona República. S'hi pot observar que el text superior és en castellà i l'altre en català.

un professor de l'institut de Palma que se deia Docmael López Palop, que era professor de matemàtiques, i en la nit sentíem els xiulos d'aquest pobre home. I ni metges, ni res. I al cap d'una parell de mesos el se'n varen dur a l'hospital, i va morir. I

parlant de metges, molts se queixaven de mal de queixal. I un dia, va venir un dentista, i assegut una cadira va començar a arrancar queixals. Però te vull dir que allà no era això d'empastar, ni res... i assegut a una cadira, a més!

»Allà hi havia metges presos, i advocats, i mestres d'escola i, fins i tot, rics. Els rics que no eren *beatos*, els fotien a la presó. Perquè en Ques, quin pecat havia fet? Era republicà, era liberal. En Llorenç Roses, què havia fet? S'havia educat a Puerto Rico, i no era un *beato* com aquella gent, a lo millor no anava a missa.

»Cada dia en venien de nous, i sabíem les notícies; lo que deia Ràdio Madrid o Ràdio Barcelona. Allà dins hi havia un optimisme, que no sé si era estoïcisme o heroïcitat. Cada dia conquistàvem Toledo, o Ciudad Real, o lo que fos, perquè era lo que deia Ràdio Madrid. Hi havia un pobre home que li deien «Barbó», d'Inca, que l'afusellaren, que cada dia recollia aquestes notícies i les escrivia. A això li deien «Ràdio Bodega».

»Va canviar la situació el novembre del 36, quan varen afusellar

«De mallorquins, a Veneçuela, tal vegada n'hi havia dos-cents. Record la família de Fc. de Sales Aguiló -ell era a Colòmbia-, n'Emília Darder, en Bernat Jofre, n'Antoni Salvà... En Bernat Gaita, amb qui me vaig posar a fer publicitat...» (Nelson Rockefeller -assegut, a l'esquerre- acompanyat de Bernat Jofre i Joan Nadal -dret- durant una conferència de premsa celebrada a l'Hotel Ávila, de Caracas.)

en José Antonio. Se va organitzar una manifestació allà davant, i l'oficial, que li deien tinent 'Cazalla' -perquè era un poc borratxo- se va portar molt bé. Volien entrar a la presó, assaltar-la. Després també, quan varen dir que havien conquistat Madrid, també hi va haver un conat d'això.

»Cada setmana, el dilluns, els presos posàvem la roba bruta de la setmana a dins una coixinera, amb el nom i la direcció. I les famílies nostres anaven a recollir els paquets de roba bruta de cadascú. I el dissabte dematí tornaven a venir amb la coixinera amb la roba neta. La setmana dels reis de 1937, el dilluns vàrem veure com se'n duïen la roba bruta. I al vespre, a la posta de sol, a les cinc o les sis del capvespre, sentim: «Atención, vamos a dar la lista de los que van a poner en libertad». I donaren unes vint persones. I entre elles, un amic meu, don Pedro Grau Dauset, que era maçó i que davant

l'institut tenia una acadèmia que se deia 'Santo Domingo de Guzmán'. I li dic: «Don Pedro, com li han posat en llibertat?» I diu: «*Debe ser que mi mujer es muy amiga de una señora que a su vez es muy amiga del obispo y, en fin, habrá conseguido ponerme en libertad*». Dimarts se'n varen dur una altra camionada. «Atención, los que van a poner en libertad, que preparen el equipaje». I venia el camió, i se'ls en duïa. Però el dissabte següent, va venir la roba neta d'aquests que havien posat en llibertat i havien deixat la roba bruta el dilluns. I hi va haver una sensació d'estupor allà dedins, de por. I és que no els posaven en llibertat, sinó que els mataven pel camí...

»T'he de dir, com a cosa curiosa, que jo vaig veure com anaven a morir d'aquesta manera -perquè ho feien de dilluns a divendres, els dissabte no ho feien-, prop d'un milenar de persones. I d'aquestes, només tres

varen perdre la serenitat en forma d'histerisme, en forma de por: un que era funcionari d'Hisenda, un que era professor d'institut, i un que era metge. Sempre me'n recordaré que un vespre d'aquests, estàvem jugant al dominó en Jaume Serra, en Tomeu Matas, en Bernat Marquès i jo. I sentim: «Atención, atención, los que van a poner en libertad...», i ja sabíem què significava això. I, comentari nostre: «Que mos deixin jugar la partida tranquil·lament». I diuen: «Fulano de tal, fulano de tal, Bartolomé Matas», que estava davant jo, mestre d'escola, va fer així: «Mala sort. Ja sabeu lo que vos toca fer». Me va donar una abraçada al coll i se'n va anar. O sigui, que això era cada dia, cada dia. També hi va haver casos de gent que els cridaven i a base de fer gestions i gestions, de doblers i d'influències, se salvaven, com en Nicolau Salvà, de Selva.

»Allà hi havia dues classes de presos. Hi havia presos governatius, que eren la majoria i els podien posar «en llibertat» a qualsevol hora, i els que eren considerats més destacats, que estaven sotmesos a consell de guerra. I, és clar, jo sabia que no me posarien una nit «en llibertat», perquè jo tenia un jutge, un defensor, un fiscal i un tribunal, sabia que me jutjarien a l'Escola d'Arts i Oficis.»

L'exili mallorquí a Veneçuela

»Jo, després de la guerra vaig passar a Barcelona, i després vaig estar un parell d'anys a l'Àfrica del Nord. I després, ja era l'any 50, vaig aconseguir un visat per als Estats Units, i vaig prendre l'avió de Miami cap a Rio, amb la intenció de quedar al Brasil. Però vaig decidir quedar dos dies a Caracas perquè allà coneixia a en Bernat Jofre.

»De mallorquins, a Veneçuela, tal vegada n'hi havia dos-cents. Record que hi havia la família d'en Francesc de Sales Aguiló -perquè ell era a Colòmbia-, n'Emília Darder, en Bernat Jofre, n'Antoni Salvà, de Selva, que aquests dos darrers estaven molt ben situats en l'organitza-

«Atención, los que van a poner en libertad que preparen el equipaje». I llegien la llista. Venia el camió i se'ls en duïa. T'he de dir que vaig veure com anaven a morir d'aquesta manera -perquè ho feien de dilluns a divendres, els dissabtes no ho feien- prop d'un milenar de persones.»

«Hi havia presos governatius, que eren la majoria i els podien «posar en llibertat» a qualsevol hora, i els que estaven sotmesos a consell de guerra. Jo sabia que no em «posarien en llibertat» perquè jo tenia un jutge, un defensor, un fiscal i un tribunal, sabia que em jutjarien a l'Escola d'Arts i Oficis.» (Presos a la presó provincial de Palma, 1939.)

ció Rockefeller. Un altre que hi havia allà era en Bernat Gaita Isern, que era periodista, i que era de les Joventuts d'Esquerra Republicana Balear, com jo. I allà hi havia una espècie de sistema d'ajuda entre els mallorquins. A Veneçuela no vaig veure cap mallorquí que estigués en mala situació. No és que es fessin rics, però bé, se situaven, atur no n'hi havia. De tota manera, havies de lluitar.

»En Bernat Jofre se va salvar durant la guerra perquè el 18 de juliol era a Madrid. N'Emili Darder era el batle de Palma, i ell era el tinent de batle, i havien d'anar a fer

una gestió a Madrid per l'ajuntament, i com que en Darder no estava bé de salut, hi va anar en Jofre. En Jofre, després de la guerra, va passar a Veneçuela, i se va fer col·laborador d'un diari, me sembla que era 'El Universal'. I amb això, un dia hi va anar de negocis en Nelson Rockefeller, i en Bernat Jofre li va fer una entrevista, i li va agradar a en Rockefeller, i per això se'l va quedar de relacions públiques de la seva organització. I després entraren els altres mallorquins.

»A Caracas, vaig visitar en Bernat Jofre, a les oficines del grup Rockefeller. I la seva secretària me

diu: «No hi és, és de viatge, però ara vendrà el senyor Salvà». I en Salvà, quan me veu, me diu: «Què fas?» Li dic: «No ho sé, me'n vaig a Rio, i ja veuré què faré». I va venir un botones, i li diu: «Acompanya aquest senyor a la secció d'estrangeria, que li donin una estada de quinze dies aquí». I així, me vaig quedar a Veneçuela. Vaig anar a una pensió que hi havia mallorquins, com en Bernat Gaita, que estava de cap de publicitat de la cambra d'industrial. I me vaig posar a fer publicitat amb ell. A jo, sempre m'havia agradat la decoració, i allà no n'hi havia. Se'm va encendre una llumeta, i vaig muntar una revista de decoració.

»A Veneçuela hi havia la Casa Catalana, la Casa Gallega i el Centre Basc. Però no hi havia centre mallorquí. Noltros mos fèiem més amb els catalans, anàvem al centre català. I al centre català, n'Emili Darder tenia molt de prestigi, la seva vídua, na Miquela, estava molt ben considerada. I hi havia exposada una fotografia de n'Emili Darder, juntament amb les d'en Macià i en Companys. Allà s'organitzaven moltes de conferències. Record que un any, el 14 d'abril, va venir en Gordon Ordàs, i també en Bayo, que me va parèixer un home molt exaltat. El que també me va causar una impressió rara va esser en José Antoni Aguirre, que només va parlar de salvar l'eusquera.» □

David Ginard i Feron és historiador.

ROLDAN

OFICINES I DESPATXOS S.A.

A la seva disposició en:

- Despatxos Direccionals
- Despatxos i Oficines Generals
- Mampares d'Oficina
- Separacions simples i dobles

- Estanteries Emmagatzematge
- Estanteries Gran Càrrega
- Biblioteques
- Cadires i Taules apilables per a col·lectivitats

Complements: Llums

Cendrers (de peu i sobretaula)
Caixes Fortes, etc.

Eusebi Estada, 68 (carrer del tren de Sóller)
Telèfon 20 98 13 CIUTAT

Fundació Pública de les Balears per a la Música

C.B.

Consolidar el simfonisme a les illes Balears i augmentar la projecció dels nostres compositors i intèrprets són els objectius principals de la Fundació Pública de les Balears per a la Música (FPBM), un organisme que fou creat l'any 1988 a instàncies del Govern Balear, de l'Ajuntament de Palma i del Consell Insular de Mallorca.

Les activitats organitzades per aquesta Fundació s'han multiplicat per sis des que fou creada i han passat, de les 19 activitats que es dugueren a terme el primer any, a les 121 organitzades al llarg del 1994.

D'altra banda, també s'ha treballat per millorar la situació laboral interna i assolir una formació ben regulada i que de cada vegada funcioni millor.

En aquest sentit, el passat dia 28 de març, la Fundació Pública de les Balears per a la Música i el Comitè d'Empresa subscripiren un conveni amb l'objectiu principal de regular les relacions laborals entre la Fundació i el personal que hi treballa.

Disposar d'un conveni col·lectiu com aquest equipararà l'Orquestra Simfònica de les Balears «Ciutat de Palma» amb les millors orquestres de l'Estat espanyol, com ara l'Orquestra de Ràdio Televisió Espanyola, l'Orquestra Nacional, l'Orquestra Ciutat de Barcelona, l'Orquestra del Liceu de Barcelona, l'Orquestra de València o l'Orquestra d'Euskadi. La manca de precedents i la complexitat per regular un col·lectiu dinàmic i divers com és el de la Fundació han fet que la redac-

ció d'aquest conveni hagi resultat una tasca complicada i difícil.

Aquest conveni ha representat un esforç econòmic important, que ha estat possible gràcies a un augment del pressupost, que s'ha incrementat en 43 milions (ha passat dels 350 milions el 1994, als 393 el 1995). Part d'aquest pressupost s'ha destinat a l'aplicació econòmica del conveni amb l'objectiu prioritari d'aconseguir les millors condicions laborals dels músics i del personal administratiu que treballen a la FPBM.

La regulació i la informació sobre el Pla d'activitats de la Fundació, l'organització dels serveis i del personal artístic, la planificació de les sortides, les retribucions salarials, les condicions de feina, la fixació d'horaris, la regulació d'assaigs, la regulació

El conseller de Cultura, Educació i Esports, Bartomeu Rotger, i el president del Comitè d'Empresa de la FPBM, Joan Barceló, firmen el conveni que permetrà equiparar l'Orquestra Simfònica de les Balears «Ciutat de Palma» amb les millors orquestres de l'Estat espanyol.

L'Orquestra Simfònica de les Balears «Ciutat de Palma» ha vist créixer la mitjana d'assistència de públic en un 67% per concert en els dos darrers anys. D'altra banda, de 8 centres escolars i 700 estudiants que hi assistiren en 1992, al llarg de 1994 han estat 400 centres i 3842 estudiants.

de les categories professionals, les condicions d'accés, els permisos, etc., són alguns dels aspectes més importants que es tracten en aquest conveni.

Memòria d'activitats de la FPBM de l'any 1994

El propassat mes de març es va presentar la memòria d'activitats de la Fundació Pública de les Balears per a la Música de l'any 1994. D'aquesta memòria, en destaca la programació estable de l'Orquestra Simfònica de les Balears «Ciutat de Palma» que, al llarg del 1994, ha inclòs 44 concerts a Palma i als pobles de les Illes Balears, la participació en les temporades d'òpera de Palma i de Maó i la primera actuació d'àmbit internacional a la ciutat francesa de Canes.

Cal destacar la consolidació de la Jove Orquestra Simfònica de les Balears que ha passat d'una sola actuació realitzada durant el 1993 als catorze concerts que dugué a terme l'any passat. Aquest augment tan espectacular significa la consolidació de l'Orquestra Jove com una de les plataformes més importants del panorama musical de les Illes Balears, una formació sorgida de la col·laboració entre la FPBM i el Conservatori Professional de Música i Dansa de les

Illes Balears, que integra els estudiants de música més ben preparats de la nostra Comunitat Autònoma.

Una altra de les dades importants d'aquesta memòria fa referència a l'augment progressiu de públic que acudeix als concerts. Aquest augment afecta el públic en general, que s'ha incrementat en un 67% (la mitjana d'assistència de públic ha passat de 582 persones per concert durant la temporada 90-91 a una mitjana de 972 persones durant la temporada 94-95) i el públic d'estudiants, que gairebé s'ha quadruplicat.

També ha experimentat un creixement significatiu el nombre de centres escolars i d'estudiants que assisteixen als assaigs generals de l'Orquestra Simfònica «Ciutat de Palma» i de la Jove Orquestra de les Balears.

Des del 1992, la FPBM ha posat en funcionament un programa de visites escolars als assaigs generals d'aquestes dues formacions musicals, amb la finalitat de facilitar el coneixement de la música simfònica als nostres estudiants. Aquesta iniciativa ha resultat tot un èxit, de manera que si el 1992 hi assistiren 8 centres escolars i 700 estudiants, al llarg del 1994 han estat 400 centres i 3842 estudiants els que hi han assistit.

Activitats previstes

A més de tots els concerts programats per a l'any 1995 de l'Orquestra Simfònica de les Balears «Ciutat de Palma», de la Jove Orquestra i de la col·laboració amb altres formacions musicals, està previst que el mes de juny d'enguany es faci la presentació a la Junta Directiva del projecte de reglament intern de l'Orquestra Jove que regularà tots els aspectes de pertinença, activitats i organització d'aquest conjunt.

Es preveu que l'Orquestra Simfònica de les Balears «Ciutat de Palma» dugui a terme, el mes d'abril de l'any que ve, la presentació de l'obra del compositor Joan Valent sobre els textos del prestigiós poeta mallorquí Blai Bonet.

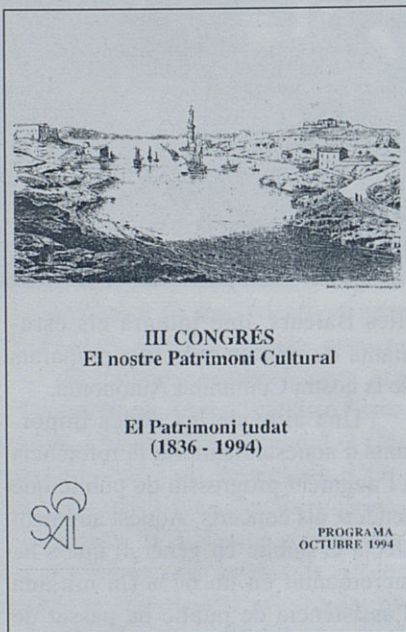
En aquests moments, s'estudia la possibilitat de construir una seu per a la Fundació Pública de les Balears per a la Música dins del nou Conservatori Professional de Música i Dansa de les Balears. Entretant, es procedirà a millorar i adequar la infraestructura de la seu actual de la FPBM. La formació d'una secció de cordes de la Fundació és un altre dels projectes que estan en fase d'estudi. □

III Congrés «El nostre patrimoni cultural»

GABRIEL ENSENYAT I PUJOL

Els dies 19-21 del propassat mes d'octubre, la Societat Arqueològica Lul·liana convocà un nou congrés sobre el nostre patrimoni cultural. En aquesta tercera edició el tema específic fou «*El patrimoni tudat (1836-1994)*» i, com ja indica l'enunciat, es tractà de debatre sobre les pèrdues patrimonials esdevingudes d'ençà de la desamortització. És ben conegut l'efecte negatiu que tengué l'afer desamortitzador respecte del patrimoni ja que molts edificis, un cop desallotjats els anteriors -i sovint ancestrals- propietaris, foren reconvertits, modificats o, en el pitjor dels casos, enderrocats. També els béns mobles que contenien es dispersaren i molts es perderen, sortiren de l'illa o bé no se'n sap res. D'ací, doncs, la fita inicial. I pel que fa a l'any que s'ha celebrat el predit congrés, el 1994, la data no podia ser més significativa ja que s'acomplia el centenari dels trasllats dels braus de Costitx al «Museo Arqueológico Nacional» de Madrid, en una de les espoliacions més dolgudes pels mallorquins que estimen el patrimoni illenc.

El congrés s'estructurà en tres ponències. La primera, sobre *La pèrdua del patrimoni moble i de les restes arqueològiques*, fou a càrrec del Dr. Guillem Rosselló Bordoy. La segona tractà *La pèrdua del patrimoni industrial* i va ser impartida pel Dr. Carles Manera Erbina i el Sr. Joan Roca Avellà. Finalment, el Dr.

Josep Morata Socías exposà *La pèrdua del patrimoni monumental i urbanístic*. La participació fou notable, ja que s'hi presentaren 18 comunicacions que arreplegaren una bona part dels estudiosos en aquest àmbit i, en general, de la història mallorquina. Així mateix cal remarcar la darrera jornada, dedicada al patrimoni tudat de la part forana, i que disposà d'informacions per part de 14 pobles. La publicació de les actes en recollirà tot el resultat.

Altrament, hem de valorar positivament l'assistència de públic que en determinats moments gairebé omplia la sala d'actes del Centre Cultural de la Misericòrdia, que fou el lloc escollit per a la celebració de

les sessions. I això malgrat el nul ressò que tant abans com durant el congrés se'n féu la premsa mallorquina, tot i que en fou informada puntualment. I és que aquí només interessa segons què. És clar que si la SAL fos una entitat amb pressuposts multimilionaris i pogués organitzar congressos a base de convidar els representants dels mitjans de comunicació a àpats i cocktails i amb hostesses molt polides per enmig (com les que els mateixos dies del congrés ocupaven les portades de la premsa d'aquí amb motiu de l'elecció de «Miss Rubia» o qualque cosa semblant), el ressò hauria estat un altre. Però per al patrimoni, ni un trist raconet. Així de lamentable. Després, a la premsa, tot són queixes, planys i demanar responsabilitats... alienes.

Evidentment, si el nostre patrimoni -cultural, lingüístic, ecològic... - està com està, de malmès, la responsabilitat no és *només* de la casta política que ens governa -que n'és la primera responsable- sinó també de qui hauria d'informar i -tampoc no hem de defugir responsabilitats- una mica de tots, per no saber crear consciència de respecte envers el patrimoni, els qui n'intentem crear, i per no voler-ne rebre els qui l'haurien de rebre. □

Gabriel Ensenyat i Pujol és Secretari de la Societat Arqueològica Lul·liana.

Missenyora

FRANCESCA BOSCH I CAPO

La mort de Josep M. Llopart va esser especialment sentida en la redacció d'aquesta revista. Hi havia vingut tan sovint i tantes vegades! Preparàrem un dossier que maquetàrem amb urgència, extens i significatiu de la seva obra i de la seva vida. Imponderables de darrera hora -no sempre la millor cosa és la més possible- ens feren ajornar l'edició fins al punt que l'oportunitat esdevingué inescaient. De llavors ençà no hem deixat de sentir el pes del compromís contret i no complert. Amb motiu de la concessió el passat mes de febrer del III Premi de poesia que l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana va instituir amb el seu nom, hem recuperat d'aquell dossier un text singularment sensible a l'afecte que Josep M. Llopart suscitava, i el publicam juntament amb les paraules que Antònia Vicens va dir en el lliurament del Premi. Tots dos textos, malgrat els dos anys de diferència en què han estat escrits, coincideixen en la mateixa manera de recordar el traspàs de l'amic, de veure'l acompanyat d'una Dama Mort amable i comprensiva, pacient, enamorada.- E.M.

És el mateix de sempre:
encara que t'esperis cada dia,
tu sempre arribaràs de matinada.

Dama Mort li sortí a camí de matinada i un poc a traïció. Ell sabia, tots sabem, que Missenyora el vetlava feia un parell d'anys, el vetlava de prop i d'enfora, deixant-se sentir sovint, sovint, amagadíssima.

Alaró, 7 de novembre de 1992, encontre de Delegacions de l'OCB. Josep M. Llopart, que va presidir l'entitat de 1978 a 1986, solia assistir a aquestes trobades. Aquí el veim ben enrevoltat de socis, cara el pla de l'illa i el sol lluent. (Fot. Coloma Julià)

Estic segura que l'esperava dins aquella estança plena de màscares, a desgrat de tots els qui la malmiraven com si fos una dona de la vida. Amb els rissos coronant-li el front, la vesta tavellada i ben composta i a la mà una rosa alexandrina, romania pacient, cap cot, recolzada al lllindar de la finestra. Clarejava. Somreia com un infant en un matí de reis: per fi, tant d'invocar-la, havia arribat l'hora d'abraçar-se. I ell, com sempre, no va dir-li que no.

M'imagín el diàleg: Jes! Què hi fas tu per aquí?, amb posat distingit, un mig somriure i les celles altes de sempre, com si no hi sentís a bastament o no acabàs d'entendre el que li deien... Anem, dóna'm la mà i anem. Ja és hora, no? Fa dos anys que

t'esper i fris... Dona, just ara que m'havia condormit...

I partiren. Partí sense mirar enrere, aquell vint-i-vuit del mes, gener, dijous, a trenc d'una alba tan clara com la seva paraula.

Axí de clar, lluminós i transparent ens queda el seu record per sempre, i més encara i sense mort possible el matí que visquérem a mig aire del castell d'Alaró, mentre miràvem el pla de l'illa i el sol lluent, assegut, ell, a una cadira cosidora a redòs del vent, contant-nos anècdotes i facècies divertidíssimes d'amics i coneeguts, soterrant els ídols encençats, traient-se lentament els guants: És que, sabeu, sempre tenc fred a les mans...

I n'Encarna se'l mirava. □

Josep M. Llompart, els altres amors

ANTÒNIA VICENS

...no us vengui de nou si la veu de tant en tant se m'aigualeix. Dos anys de patir la mancança d'una amistat com la d'en Josep M. Llompart, m'hi ha fet sortir goteres.

Veureu, quan en Ponç Pons (secretari de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana a les Illes) em va demanar si enguany, durant aquest acte tan entranyable, voldria esser jo l'encarregada de posar-hi un toc de calidesa parlant-vos, precisament, d'en Josep M. Llompart, tot d'una vaig sentir un rampell de satisfacció, emperò ben aviat em va burxar el neguit de: què en puc dir d'en Josep M. Llompart i de la seva obra que ja no s'ha dit?

Vaig capfilar una bona estona i a la fi em vaig resoldre a convertir alguns dels records del meu àlbum particular, en petits reportatges -tres en concret- posant-hi el ritme accelerat i alhora visual d'un enregistrament amb càmera de vídeo. I em vaig situar, fent tentines, damunt el corredís zigzaguejant de la memòria, amb un grapat de paraules penjades pel coll, atentes i desafiantes com un objectiu ben ajustat, pels passadissos de l'oficina d'Obres Públiques, copsant cares d'oficinistes abocades amb obstinació damunt taules plenes de paperassa, fins a arribar al despatx d'en Josep M. Llompart / *no us pensàssiu, confortable (...) i amb un sol feridor a cada finestra,* i, unes passes més enllà darrere la taula suran de la paret, na Maria, una mecanògrafa amb constants i atorollats problemes amorosos, demamant-li el seu parer.

Antònia Vicens llegeix el seu parlament amb motiu del lliurament del III Premi «Josep M. Llompart» i XII «Cavall Verd», atorgats per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. (Fot. Andreu March)

Vist així, senzillament, l'aspecte d'en Josep M. Llompart, encabit dins una jaqueta de llista retxada a punt de cedir a la pressió de la seva tivantor, ben bé hauria pogut passar per la d'un conseller sentimental, perquè tot ell transpuava bonhomia i agombol. Tret, emperò, del rictus lleument, agrament irònic dels seus llavis primis, i del paisatge malenconiós, amb racons d'ombra i parany de llum dels seus ulls miops amagats darrere unes ulleres amb muntures daurades.

Si hi hagués de posar-hi un text, al peu d'aquesta imatge, poc més o menys l'escriuria així: Josep M. Llompart està gras de lletres esmolades de fresc, ple a vessar de clams esbiaixats, i de lletanies com cops de

puny contra la conformitat, la falsedat. I, *amarat d'aigües amargues*, s'atreveix a fer una profecia, sobre Argensa, sobre tots nosaltres. Car el paisatge del seus ulls s'enterbolí, es tornà desafiant, tempestuós. De cop, va parèixer que hi plovia, per tant *d'oprobri, tanta cadena*. No obstant això, el seu rostre agafà una estranya, tallant, serenitat, i, amb la ploma indignada, proclamà:

que aquesta terra esdevindrà un incendi

perquè n'està farta, dels peus que la caliguen

perquè cerca les velles paraules que cantava

i només troba un pou de silencis feliços.

Imaginu-vos una nit de primavera d'hivern, amb el cel espès de blau raspós com el color dels uniformes de la policia nacional... Lesavingudes del Comte de Sallent completament desertes. Una esquerdada de llum projecta una ferida blanca, cangrena pura, al frontis de la Casa Catalana. Mentrestant un grup de gent fa conxorxa damunt la voreira del cantó. Embolcallats de fosca i de complicitat. La conferència que feia Antoni Serra sobre la sang de les víctimes del 36 ha estat interrompuda i després suspesa per un comissari de policia camuflat entre els assistents. Sura el baf de la indignació barrejat amb el fum de les cigarretes. La gent comença a dispersar-se quan se sent la frenada violenta d'una fur-

goneta. Són els *grisos*, i, sense miraments, comencen a detenir tothom que se'ls posa al davant.

Rebobín bona part dels records i em prepar el projector per poder-vos oferir en primer pla, i en càmera lenta, en Josep M. Llompart, primer de tot remolcat, a sèrps, llavors pujat, a colzades, a la furgoneta. Just un moment es va detenir, escrutador, i he pogut fixar, més enllà de l'ull de les paraules, cap endins, al plec més subtil de la meua ànima, la seva cara atabalada, però plena de voluntarietat. Fins i tot he cregut llucar la fluorescència de la seva veu, com un mig arc, obrint-se camí dins el silenci astorat d'aquella nit, planyent-se: *ah, què farem, companys quan ens eixuguin definitivament la mala bava?*

Vaig seguir la furgoneta amb el meu Siscent, disposada a no perdre'n calada. Tots els andarivells de les velles dependències de la policia al carrer de la Soledat. Els seus passadissos tèrbols, parets amb ditades, trespol descloscat. Inspectors amb ulls de fura, cara de rotweilers. Per què, vaig demanar-los, heu detingut en Josep M. Llompart? Ell només escoltava, no ha fet res, no ha dit ni pruna. Un inspector em va mostrar

L'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana va promoure un homenatge a Llompart el 28 de novembre de 1992. Una trentena de poetes acudiren aquell vespre al Teatre Principal de Palma a llegir els seus originals. Jaume Santandreu va titular el poema que li va dedicar *Beatus ille*, i l'acabava així: «Sanctus Josepmaria, Patriarcha et Doctor, poetarum patro, Patriaeque Pater, ora pro nobis. Amen. Amen. Al-leluia.» (Fot. Francesc Amengual)

les dents, va lladrar que aquest tal Josep M. Llompart era un subjecte molt perillós, molt a tenir en compte. I que nosaltres ens esfuméssim si no volíem, jo acabar a la garjola, i elles, les paraules, engrunades. Tanmateix vaig seguir escodrinyant fins que, a

través d'una vidriera, vaig poder veure els detinguts, dins una estança de malamort. Entretenint-me, expressament, amb l'expressió d'en Josep M. Llompart, sorruda, abstreta, *com de tenir a la boca, una argelaga dura*. Com si es digués a ell mateix, cor endins: *la pàtria que dius no és al carrer, no plora pels camins i els capvespres la sang que se t'arrapa esqueixada a les venes*.

I sendemà, a Santanyí, dins el recambró de l'apotecaria, en Bernat Vidal i Thomàs feia voltes a la camilla, molt inquiet. Em deia, que en Llompart, pel fet de treballar en una oficina estatal, s'hi jugava la feina amb aquesta malifeta. I, de mena retgiradís, no feia més que pronosticar fam i persecució.

Endebades jo li explicava que en Josep M. Llompart havia pujat en aquella carraca, conscient que guanyaria bastant més del que pogués perdre, ja que havia tengut l'ocasió, possiblement molt de temps cobejada, de rompre la seva campana de vidre davall la qual se solia refugiar, amb els seus almuds de pors, barcelles de covardies. I, d'aquesta mane-

Josep M. Llompart va ser per a molts, com recordava agudament Jaume Santandreu en el seu poema, un pare de la pàtria. En aquesta fotografia el veim capdavanter d'una manifestació pública a Palma el novembre de 1992, probablement la darrera a què va acudir. (Fot. Belén Tánago.)

Gregori Mir llegeix el parlament que va pronunciar a Omnium Cultural el dia que l'entitat va atorgar a Josep M. Llompart el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes 1982.

ra, a la fi, ésser una mica més del carrer, i dels homes.

Caminava balandrejant, una mica absort, els ulls damunt les sabates, vegades sabatotes. No mirava gaire prim. Darrerament se'l veia capficat en algun safareig del seu jardí interior. Una mica condolit, també. No en va les baies de la mandràgola començaven a engrapar-li el cor. I els records. Enyorances. En lloc de trepitjar l'asfalt del carrer pareixia que trepitjava agulles de rellotge. Camina caminràs: *amor i mort del temps; rellotge*.

Mentrestant el seu amor de setembre creixent-li dins el pit, rosegant-lo. El vaig enregistrar espesses vegades rient i xerrant tot sol amb el seu amor. Encara que mut el seu diàleg era eloqüent, entranyable, com si una barrumbada d'infantesa l'amarràs, i, just per un moment, el tornàs accessible. Perquè sempre he pensat que en sabem molt poc de les seves veritables passions, dels seus autèntics quinòccios. Va treballar l'aspecte de la seva persona acuradament, fins al punt que n'enyoram i n'esti-

mam el que ell mateix ens ha llegat, a consciència. Amb afecte. Vegades ens ho insinua: *ben fotut, esmaperdut, vaig fent camí de solitud; s'obre en el cel dolça mentida*.

També Jerusalem es perfilava damunt la corba del seu cel nafrat d'estrelles, amb tot el dolor de les absències: tasses de cafè que no es va beure, cases tancades de besllums. Tot el que hauria pogut viure i gaudir i potser no en va tenir el coratge. Tota la ràbia. Caminant, ara ja a poc a poc, *amb ells, amb elles, passes porugues*.

Va haver d'arribar Spiritual perquè es decidís a mostrar-nos la seva malura oberta, sense l'esparadrap del sarcasme, ni la gasa del dissimul. I, com en un gest suprem de coratge, deixant-se de l'aura de pudor que com un tul l'envoltava i el cobria, ens convidava a ser testimonis del seu encontre amb l'ombra de son pare una estona d'ensomni. A més consent que el vegem, tímid com un col·legial, mentre li parla del seu amor de setembre, tot esperant un *consol, potser un retret*. El seu pare, tanmateix, només li fa adéu amb la mà, i s'allunya.

Una altra vegada la soledat, el

desconcert, la malaltia. Però si quan era infant la Malaltia que va aglapir-lo en forma de nefritis li va significar, com ens conta a Vocabulari Privat, *un hivern placèvol i ple d'intimitat*, ara ja a la corba del raval de senectut, la Malaltia el va tornar com més amoixat, més a prop del dolor dels altres. Més comprensiu, i encara més tolerant. I, sobretot, més sadoll d'emocions. Ja que el seu intens flirteig amb Agnès al llarg de la seva obra poètica, es consolidava, formalitzava, fins al punt de convertir-se en amants inseparables.

Un dia del mes de gener de fa dos anys, exactament un horabaixa cellut de niguls vermells, amb la cantarella del vent, alegre i fatxenda com un alcavot major pregonant tebieses d'alcova i averanys, li vaig telefonar per demanar-li com es trobava. Com a resposta va posar-se a riure d'una manera estrepitosa. De tot d'una vaig quedar-me desconcertada perquè en Josep M. Llompart era un home de somriures ordenadíssims, mai de rialles acaramullades. Li vaig dir mèm si s'havia begut el seny, i em va contestar que no li passava res, senzillament, havia dormit tota la nit d'una tongada, i es trobava molt bé.

Dos dies després vaig saber que no havia estat ell qui havia rigut d'aquella manera tan escandalosa, sinó que era Agnès qui l'habitava, el dominava. No us malpenseu, però. No eren les rialles d'Agnès intrusa dins la nit del jardí *fregant-li la fimbria del seu vel pels polzes, rere els evònims*. Ni tampoc era l'Agnès despòtica, ni l'Agnès triomfant, sobre els altres amors del poeta.

Eren les rialles esburbades, una mica ingènues, un polsim eixelabrades, d'Agnès enamorada. □

(Antònia Vicens va llegir aquest text dia 13 de febrer de 1995 al Centre de Cultura de «Sa Nostra», en ocasió del lliurament del III Premi de Poesia «Josep M. Llompart», i el XII «Cavall Verd» de Traducció; atorgats, respectivament, a Miquel Martí i Pol pel poemari «Un hivern plàcid», i a Xulio Ricardo Trigo i Júlia Cortès per la versió catalana de l'obra en galleg «Foc Blau», de Xosé M. Álvarez Caccano.)

Tecnocràcia, felanitxerisme i d'altres berbes

LLORENÇ VALVERDE

Sexe per ordinador...Realitat virginal... Virginitat virtual...

Videos, màquines de rentar, d'afaitar, de retratar,... fins i tot comunes -waters- computeritzades i intel·ligents...

Programes d'ordinador que re-escriuen novel·les millor que els propis autors humans ...

Llibres substituïts per estris informàtics com el CD-Rom ...

Classes magistrals informatitzades: els alumnes no caldrà que vagin a la universitat... Més encara: Telefeina... ningú no haurà d'anar a treballar...

Virus informàtics en els disquets d'Hisenda...

Codis de barra barruts, que ens indiquen un preu a nosaltres i un altre -molt més gran- a l'ordinador...

Avions amb comandaments tan informatitzats que els fan caure ...

Rellotges amb comandament a distància per la tele i el vídeo incorporats...

Kasparov batut per una màquina en una partida d'escacs...

Ultramoderns trens que passen per un túnel que ha costat mils de milions i que no poden engegar per falta de corrent...

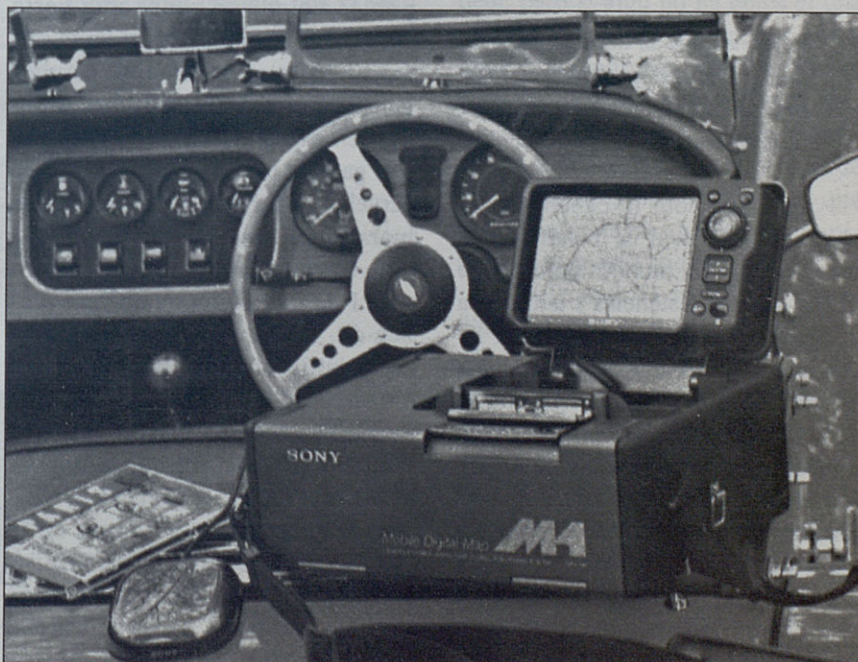
No és broma. Tampoc és ciència-ficció, ni tan sols tecnologia-ficció. Per no ser, ni ficció no és, diuen. Tot això que acabo d'esmentar són notícies de diari, cròniques d'esdeveniments que han passat. Notícies que, ben igual que acostuma a passar amb la informació política, contribueixen, per moltes raons, bàsicament a augmentar la nostra ignoràn-

cia real i potencial, el nostre desconcert com a membres d'una societat que es creu antropocèntrica -més o menys que només sabem mirar-nos el melic- i que, per una d'aquelles coses, és molt més tecnocèntrica -si fa no fa que estem aquí per servir la tecnologia- que un parell, en el sentit mallorquí, fan servir per guanyar diners, tot contaminant el medi ambient i els nostres cervells, a més d'altres subproductes semblants, tot fent-nos creure que l'únic objectiu que tenen és ajudar-nos a viure en un món millor. I el que és més trist és que se'n surten a fer-nos creure i participar activament d'aquesta fal·làcia.

Mireu, per comptes d'explicar grans teories grandiloqüents, inten-

taré explicar el que vull dir mitjançant històries del meu poble.

A dotze quilòmetres cap al nord hi ha Manacor, fa molts anys que, a més de haver-hi una fàbrica de perles artificials, hi tenen semàfors (de tres llums!). No us podeu fer una idea de la sensació de frustració tecnològica que això em va produir ja des de petit. Però la decadència ha anat a més, l'últim cop mortal ha estat que a Porreres, també a dotze quilòmetres, però una mica més cap al nord-oest, han posat un ordinador per controlar les campanes de l'església parroquial. Us ho imagineu? L'esglai encara no m'ha permès d'anar a veure una aital meravella tecnològica, tot i que, sigui dit de

Objectes tan emblemàtics de les tecnologies i tecnociències com són els ordinadors personals, varen néixer com a productes contraculturals.

Diuen que a Felanitx els més beneits fan rellotges. Però en cap dels reportatges que recentment s'han publicat no es deia que gairebé tots els cervells felanitxers privilegiats són cervells fuits, que han marxat del poble.

passada, el rector de Porreres és, mireu per on! de Felanitx.

El cas és que a Felanitx, el poble on vaig néixer, encara viuen pujats a la vana il·lusió que una cançoneta popular ens ha transmés de generació en generació. La cançoneta diu una cosa com ara:

Felanitx durà la doma
dels pobles en general
perquè enmig de s'Arraval
hi té una agulla com Roma

I és que com la cançó diu, la plaça de s'Arraval de Felanitx està presidida per un monòlit com el que hi ha -salvant distàncies i tamany- a la plaça de Sant Pere de Roma. És clar que si tot fóra cosa només d'una cançó i d'un monòlit, no pagaria la pena de parlar-ne, però és que, a més a més, hi ha forts indicis que la dita profecia, com moltes de les que va fer Nostradamus, està en el veritable camí de realització. Això sí, poc a poc i malgrat les travetes dels pobles veïns com Manacor i Porreres: ja és sabut que és de mica en mica que s'omple la pica.

M'explicaré: no fa gaire mesos

alguns mitjans de comunicació de les Illes -àdhuc de fora de les Illes, com és el setmanari valencià «El Temps»- van dedicar reportatges de més d'una pàgina de llargada a parlar de les excel·lències, en quantitat i qualitat, dels cervells oriünds del meu poble. De fet, la gent dels pobles veïns -no sense una certa enveja mal dissimulada per un to irònic- diuen que, a Felanitx, els més beneits fan rellotges. El que no es deia en cap d'aquests reportatges és que gairebé tots aquests cervells són cervells fuits. Atenció! fuits, que han marxat, car *anar fuit* vol dir una cosa ben diferent.

I és que el fenomen-mai més ben dit- felanitxer, diuen, ve d'enrra: felanitxers són des de Joanot Colom, líder de les Germanies i podria ser que pare putatiu o germà d'aquell altre Colom que va iniciar el costum de fer la guitza als indis occidentals; fins a canonges de la Seu; passant per poetes i demés lletraferits, artistes, científics, assessors del Banc Mundial, vidus il·lustres i polítics (això sí, sempre n'hi ha hagut més de dretes que d'esquerres.)

Tot i que diuen que ningú no és

profeta a la seva terra, els pobles acostumen a ser generosos a l'hora d'avaluar les virtuts dels seus fills més destacats -com fan els pescadors respecte dels peixos que han pescat - i per consegüent la llista també inclou militars d'alta, baixa i nul·la graduació, ex-alts (i no tan alts) càrrecs franquistes i, fins i tot, contrabandistes notables i narcotraficants de dubtosa filiació.

Us haig de confessar que em dol el fet obvi que, pels meus orígens, no hi tinc cap avantpassat en aquesta extensa llista. Jo tampoc figur entre els contemporanis i heus ací un altre dels principals motius que m'ha impulsat a escriure un o dos llibres. A veure si algú se n'adona i sóc esmentat a la propera llista, encara que només sigui de passada. Altrament dit, aquests llibres, en primer lloc, volen fer les funcions dels cop de colze necessaris per obrir-se pas enmig d'aquesta il·lustre multitud d'il·lustres.

Però és que, a més, quan l'anava escrivint, particularment pel que fa al segon, titulat «L'endoll foradat: màquines i humans», buscava comunicar algunes coses als pos-

sibles lectors. Anem, si vos ho sembla, per feina. Alguna pista ja n'he donat tot començant a parlar, però és que, a més, per una d'aquelles coses que té la vida, aquest estiu al bell mig de tota la polèmica sobre els felanitxers il·lustres contemporanis, remenant velles hemeroteques locals, m'he trobat amb una figura cabdal del nostre poble i que, aneu a saber per què, gairebé ningú no esmenta. Es tracta de l'alcalde -d'esquerres- Pere Oliver i Domenge, l'Apotecari Barceló, que va ser l'autèntic motor del darrer gran impuls de modernització experimentat pel meu poble. Eí, que xerram de l'any 31, 1931!

Conscient com era l'Apotecari que la ignorància de molts és el poder d'uns pocs, el seu govern va impulsar la construcció de la xarxa d'escoles rurals necessàries -en aquell moment i d'acord amb les característiques de la població felanitxera- per tal que cap al·lot -cap nen- no es quedés sense escolaritzar adequadament. Va impulsar l'ampliació de l'escola graduada de Felanitx, una escola que -als conservadors- els va costar ben bé una dotzena d'anys aconseguir, i es va ocupar també que hi hagués una escola de segon ense-

Monument a la Immaculada, obra de Jaume Mir. Presideix la plaça de s'Arraval de Felanitx, un monòlit com el que hi ha, salvant les distàncies, a la plaça de Sant Pere a Roma.

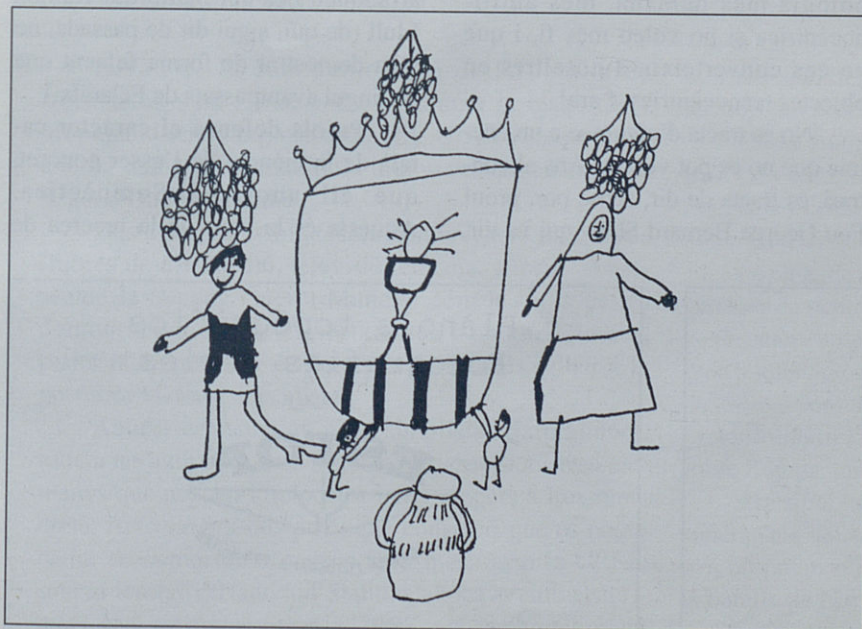
nyament -això que ara en diuen ESO- a més d'un seguit de molts altres projectes que, encara ara més de seixanta anys després, no han estat superats, alguns ni tan sols igualats.

Potser algú pensarà que el meu

tarannà està un xic esbiaixat o tendenciosament dirigit, si ara dic que tret d'un període d'onze mesos que acabà l'estiu del 93, l'ajuntament de Felanitx després de Pere Oliver i Domenge ha estat governat sempre per conservadors. Relacioneu, si us vaga, el fet que l'ampliació de l'escola graduada va ser destinada, durant la posguerra, a caserna militar, amb l'existència, cultiu i fuga de cervells que s'ha anat produint constantment en el meu poble per tal de poder arribar a arguments d'allò més sucosos.

De tota manera, avui per avui, és molt fàcil identificar el poder a què em referia abans com a contrapunt a la ignorància. Parlo, és clar, de les tecnologies, noves i velles, que a l'ensem que van penetrant de forma sibil·lina en les nostres llars, en les nostres maneres de fer, van provocant una nova divisió en classes -i no estic parlant de Marx- de la nostra societat: els que en tenen coneixements i les empren de forma conscient per guanyar en qualitat de vida i els que, d'una manera o l'altra però sempre relacionada amb la seva ignorància tecnològica, en són simples víctimes i/o esclaus. No us penseu que ara m'hagi posat transcendent, però si algú no ha entès el que vull dir, que pensi en el poder que li dóna a un individu conèixer la tan gastada llista dels reis godes o tenir els coneixements i/o mitjans necessaris per poder penetrar en alguna de les nombroses bases de dades que regeixen -encara que no ho sapiguem- les nostres vides.

I «L'endoll foradat» tracta d'això. Tracta amb ironia i sarcasme d'apuntar algunes de les claus necessàries per entendre d'aquest poder, tan bellament intuït per George Orwell, tracta de les formes de defensa que tenim davant aquesta procacitat invasora de les nostres intimitats. Però ho tracta, sobretot, des d'una perspectiva fugissera del rebuig que en molts de nosaltres provoquen aquests estris del dimoni; perquè la seva ignorància, aquest rebuig, només juga contra nosaltres

Escut de Felanitx. Dibuix de l'escolar Antoni Páramo al llibre "Resum d'Història de Felanitx" (1970), editat per la Fundació Mn. Cosme Bauçà.

Façana de l'Ajuntament. Als anys 30 el batle Pere Oliver i l'inspector d'inspecció pública Joan Capó, dugueren a terme una important política escolar del govern municipal.

mateixos. Sapiguem què ens poden fer i sabran que han perdut una bona part de la immunitat amb la qual han actuat fins ara. Sorpreneu-vos, com em vaig sorprendre jo mateix, en saber que uns dels objectes més emblemàtics d'aquestes tecnologies i tecnociències com són els ordinadors personals varen néixer com a productes contraculturals. Sorprenguem-nos, però cal aprendre-ho, com tantes d'altres coses. Quan més

siguem els que ho sabem, a part que riurem més, menys poder donarà als gurús que l'empren per manipular-nos. Cal repetir-ho, que facin la tecnologia més humana, més antropocèntrica si ho voleu més fi, i que no ens converteixin a nosaltres en objectes tecnocèntrics. I ara!

No es tracta d'afegir-se a un enemic que no es pot vèncer. Ans al contrari, es tracta de dir, sense por, prou! Fou George Bernard Shaw qui va dir,

ara fa una cinquantena d'anys, que la nostra societat és tan crèdula com podia ser-ho la societat medieval. L'única diferència només rau en el fet que abans era credulitat respecte de l'autoritat de la religió, fóra aquesta la que fóra, i ara la credulitat és respecte de l'autoritat de la ciència i la tecnologia. Tan perillosa és una com l'altra, en tant que ens deixa sense defensa davant els summes sacerdots, els únics que saben interpretar l'oracle. Més quan, cada vegada més, s'estan prodigant com mai els savis-ignorants: savis perquè diuen ser especialistes en alguna cosa rara, ignorants perquè no saben res més. L'única forma de combatre aquests perills és amb coneixements, escampant urbi et orbi els secrets de l'oracle.

I, encara més, està pensat, escrit i referit a la nostra cultura, la catalana. I no és un pur caprici. Un dels llibres més notables publicats aquest segle en el nostre país és el de Francesc Pujols «Concepte General de la Ciència Catalana» aparegut l'any 1918 i reeditat el 1983 i crec que mai no ha estat prou reconeguda la importància d'aquest llibre cabdal, on són reivindicats, amb valentia i sense embuts, els mèrits de la nostra manera, la catalana, de fer ciència que arranquen des del mallorquí Ramon Llull (de qui, sigui dit de passada, no s'ha demostrat de forma fefaent que no tingui avantpassats de Felanitx.)

Pujols defensa el caràcter català de la ciència de l'ésser concret, que ell anomena Sumpèctica. Aquesta és la base de la recerca de

carrer del
baix riera, 1-a
tel: 24 03 86
07009 palma

arts
XISCO
grafiques

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Teléfono 72 33 56

07002 Palma de Mallorca

qualsevol veritat científica i només els catalans hi podem arribar. Després de més de tres-centes pàgines, acaba per profetitzar que si es tira endavant amb aquest programa arribarà un dia que els catalans, com a únics posseïdors de les claus de la Veritat -amb majúscula- tindrem les despeses pagades arreu on anem només per ser catalans.

Permeteu-me que per començar a acabar vos digui que una de les coses que féu l'Apotecari Barceló, Pere Oliver i Domenge, i amb motiu de la publicació d'un decret sobre bilingüisme al Principat, va ser enviar telegrams a tort i a dret: al president de la República i al Ministre d'Instrucció Pública entre d'altres, demanant que també fóra d'aplicació el dit decret a les Illes. Encara ara seria bo que ho fessin, tan enrrera que anem en aquest assumpte, car un recent decret -curiosament publicat el passat mes d'agost- de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Autònom de les Balears

dóna carta de naturalesa a totes aquelles escoles -més de la meitat- que fan íntegrament, àdhuc l'assignatura de català, en castellà. Potser l'Apotecari no havia llegit el llibre de Pujols, però cosa intuïa Pere Oliver, ja que va treballar de valent perquè la nostra cultura ocupés el lloc que li pertocava.

A més de la seva tasca com a alcalde, ho va fer des de l'Associació per la Cultura de Mallorca que ell i tres o quatre clarividents més varen fundar. Aquesta Associació, a més d'organitzar jocs florals, possibilita la publicació de llibres, en català, adreçats sobretot al planter, als nins. Destaca una «Història de Felanitx contada als infants per un amic seu», escrita per un dels clarividents que esmentava més amunt, un pedagog molt notable i poc reivindicat, tot i ésser també de Felanitx. Es tracta de l'inspector d'instrucció pública, Joan Capó Valls de Padrines que fou, en bona part i tot i ésser conservador, l'executor de la política escolar del

govern municipal de l'Apotecari.

En qualsevol cas, sembla que els dos tenien ben clar el que es diu al final de la pàgina 433 de l'edició de 1983 del llibre de Pujols. El capítol corresponent es titula «Importància capital de la missió de Catalunya» i acaba d'aquesta manera, cito literalment:

... per arribar al coneixement de la veritat no n'hi ha prou de tenir una intel·ligència genial, tampoc no n'hi ha prou d'ésser català, sinó que són necessàries totes dues coses alhora i encara amb la condició precisa d'adaptar la intel·ligència a la realitat, que és el més difícil.

«L'endoll foradat. Màquines i humans» intenta barrejar -amb ironia i humor- realitat, catalanitat (ben mallorquina, per cert) i intel·ligència -genial o no, això ja ho decidiran vostès, encara que no em faig gaires il·lusions per aquest cantó- i he procurat mantenir en el llibre aquesta forma nostrada de recerca de la veritat. No m'ha costat gaire esforç, sigui dit de passada. □

Normàndia

ANTONI MARIMON

Arran de la commemoració de la batalla de Normàndia s'ha tornat posar en marxa la maquinària propagandística anglosaxona (EE.UU. i Regne Unit) que ha manipulat i manipula importants aspectes de la Segona Guerra Mundial.

Des dels grans mitjans de comunicació de masses (llibres de divulgació, televisió, cinema, còmic...) presenten la Segona Guerra Mundial com la lluita de les democràcies contra els feixismes i magnifiquen el poder d'Alemanya i el Japó per donar més relleu a la posterior victòria dels aliats.

Aquest esquema és molt simplista. Naturalment, estic a les antípodes dels historiadors «revisionistes» alemanys que neguen l'holocaust i són propers a l'extrema dreta. Això no vol dir, però, que consideri que es pugui parlar de democràcies versus feixismes, quan la URSS, sota la ferotge dictadura d'Stalin, s'alineava amb els primers. I va ser precisament la URSS -i el seu brutal règim polític- qui va dur el pes de la lluita contra Hitler i la

barbàrie nazi. Quan es produí el desembarcament de Normàndia (1944) ja feia dos anys que s'havia lliurat la batalla de Stalingrad on els alemanys foren aturats i patiren una gran derrota. Al costat dels centenars de mils de morts de Stalingrad, Normàndia fou un passeig militar. Varen ser els soviètics, i no els anglo-americans, els qui moriren a milions i varen veure àmplies zones del seu territori devastades pel terror nazi.

En tot moment, la superioritat tecnològica i industrial dels EE.UU. va ser abrumadora. En el Pacífic, els nord-americans disposaven de radars quan els japonesos encara avistaven a ull els seus enemics.

La caiguda dels règims nazi i feixista permeté la instauració de democràcies liberals a mitja Europa. Això no ho discuteix ningú. Però també implicà la destrucció d'un gran nombre de ciutats, deixar mig Europa en mans de les dictadures comunistes (el cas de Polònia va ser especialment dramàtic) i permetre el predomini dels EE.UU. sobre Europa, un predomini que encara continua.

Ara que es construeix la Unió Europea, caldria superar els vells antagonismes que han fet que Alemanya no pugui o no vulgui participar en la celebració de la batalla de Normàndia. La nova Europa s'ha de desfer de l'hegemonia nord-americana si vol tenir la seva pròpia política civil i militar a nivell mundial.

Les lloses, un sistema de caça tradicional a Mallorca

A. ORDINAS GARAU/ G. ORDINAS MARCÉ/ A. REYNÉS TRIAS

Una de les modalitats més peculiars de caça tradicional emprades a Mallorca és la que utilitza les **lloses** o **lloves**. Es tracta d'un enginy consistent en una pedra planera que, posada amb certa inclinació damunt bastonets i combinada amb altres pedres, constitueix una trampa per a agafar ocells o altres animals petits, els quals enclou en desfer-se la combinació i caure la pedra de pla.

garrigues de les possessions de la Serra de Tramuntana durant els mesos d'hivern, de manera que al llarg de l'any els llosers alternaven aquesta ocupació amb altres oficis diversos. La brevetat del cicle migratori dels tords obligava a una activitat molt intensa, però ben remunerada, fet que explica l'elevat nombre de llosers, especialment als pobles de muntanya.

entre Sant Antoni i, excepcionalment, Sant Josep, com ja ho diu la dita popular:

*Per Sant Macià
l'oronella ve
i el tord se'n va.*

Les condicions d'explotació variaven en funció de la qualitat del parany i el caràcter de la propietat.

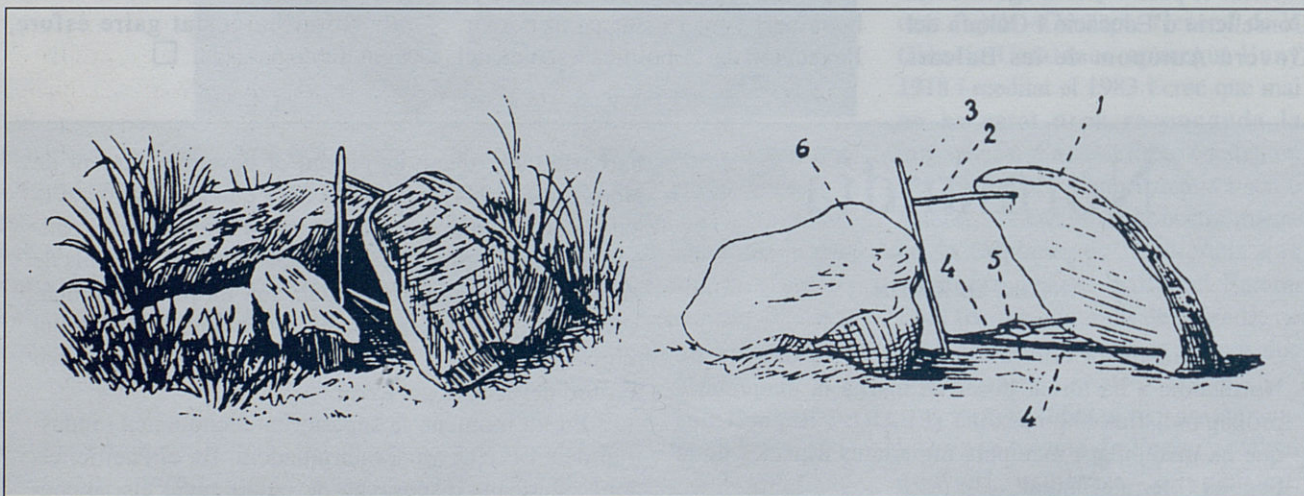

Figura 1: Parts de la llosa, segons l'arxiduc Lluís Salvador: 1) llosa o tiba. 2) puntal o batall. 3) palanca o clavilla. 4) costella. 5) menja o esca. 6) bancal, tibal o capçaler.

Sembla que és una activitat molt antiga, citada ja el 1480 al *Libre del Mostassaf de Mallorca* i que va perdurar fins a la seva desaparició, dues dècades enrera.

La captura de tords i altres **aucells de bec fluix** mitjançant aquest sistema va esdevenir un ofici tradicional: el de **lloser** o **parador de lloses**. La seva tasca es desenvolupava principalment als olivars i

Malgrat que la temporada de caça s'inicià entre Sant Rafel i Tots Sants, a darreries d'estiu ja es preparava el **parany** o lloc on es disposen les lloses. Aquesta preparació consistia a netejar i revisar totes les lloses per tal que es trobassin completes, a la vegada que també s'acondicionava l'itinerari. El final de la temporada venia determinat per la partida dels tords, fet que solia coincidir

En el cas de les propietats privades, la forma habitual de pagament era entregar setmanalment un cert nombre de tords. Aquesta quantitat es comptabilitzava amb dotzenes. En el cas de les propietats públiques i algunes grans possessions, el pagament del lloguer es realitzava en efectiu als respectius ajuntaments.

El lloser no acudia al parany fins ben entrat el matí perquè el tord

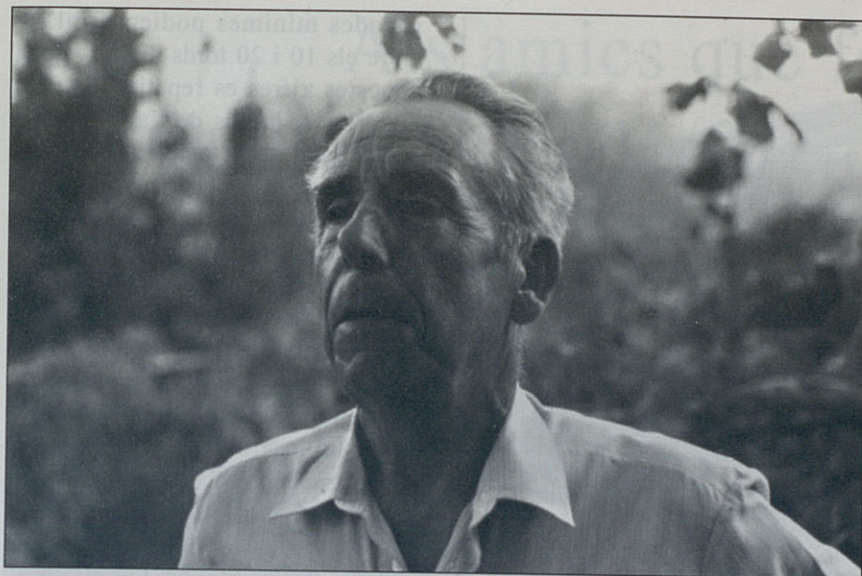

Figura 2: Francesc Bennàssar Morell «Gallet», un dels darrers llosers.

durant les primeres hores **cuqueja**, i és quan pot caure víctima de l'enginy. Mentrestant, els llosers aprofitaven per a proveir-se dels cucs que els servien d'esca. Començava després el repàs de les lloses, tasca que s'allargava fins ben entrada de fosca. La gran quantitat de lloses que conformaven els parany, usualment d'un milenar, i la curta jornada hivernal suposaven una dura tasca que impedia qualsevol distracció. Fins i tot alguns llosers arribaven a haver de menjar al temps que es desplaçaven d'una a altra llosa.

L'activitat del lloser consistia a retirar les captures i aixecar totes les lloses per tal que quedassin parades pel dia següent, el que s'anomena **armada**. En els parany de bosc, a més de l'armada existia la **repassada** o segona volta. Aquesta s'efectuava poc abans de la posta de sol per evitar que les genetes i els marts s'apropiassin de les peces capturades a la **colgada**, o retorn al bosc dels tords.

Les lloses es distribuïen de forma irregular dins el parany, en **tirades** formant un itinerari sovint heretat dels llosers predecessors. La separació entre les lloses era molt variable, si bé l'arxiduc Lluís Salvador l'establí en cinc o sis passes.

La llosa està formada per quatre pedres, entre les quals destaca una

pedra grossa, plana i mòbil anomenada **llosa** o **tiba** que és la que dona nom a l'enginy; i tres pedres més, llargueres, baixes i fixes que envolten la primera formant un petit tancat. D'aquestes, la situada al davant de la tiba s'anomena **capçaler**, **capçalera** o **capçalet**; mentre que les laterals són anomenades **parabandes** o **bandes**.

La tiba s'aguanta parada per quatre **bastons**: la **clavilla**, també anomenada **clau** o **capçaler**, que es troba estalonada a la pedra dita capçaler i en posició quasi vertical.

Per la seva funció, calia que fos bona de rompre, pel que normalment empraven xiprell o faió de càrritx. Recolzat sobre la part superior de la clavilla i badant la llosa es troba el **badall**, també anomenat **forca** o **romana**; mentre que de la part inferior, completant l'enginy, parteixen les **costelles**, també dites **bastons**, **tibalers** o **parabandes** que completen l'enginy. A diferència de la clavilla, la resta dels bastons eren d'albó. Els llosers recollien la totalitat dels bastons o **buscall** abans de la temporada i els preparaven durant les vetllades d'estiu.

La llosa es completa amb l'**esca** o menjar que ha d'atreure els tords, bàsicament cucs, si bé podia ser excepcionalment una oliva pansida. Entre els cucs, el més emprat era el de terra, malgrat que també s'utilitzaven el cuc milà, molt més llarg, el cuc de rossinyol o de llenyer i, fins i tot, llimacs i escòrpores. Per a la seva conservació, els cucs eren coberts amb fullaca d'estepa o d'alzina i, arribat el moment, eren col·locats a la llosa trossets i espidats, amb la part ventral, més blanquinoso, visible. La fixació a terra es realitzava mitjançant una pua d'esperguera vera clavada a la part central de la llosa, sobre una fulla verda d'heura, o més rarament, de rapa.

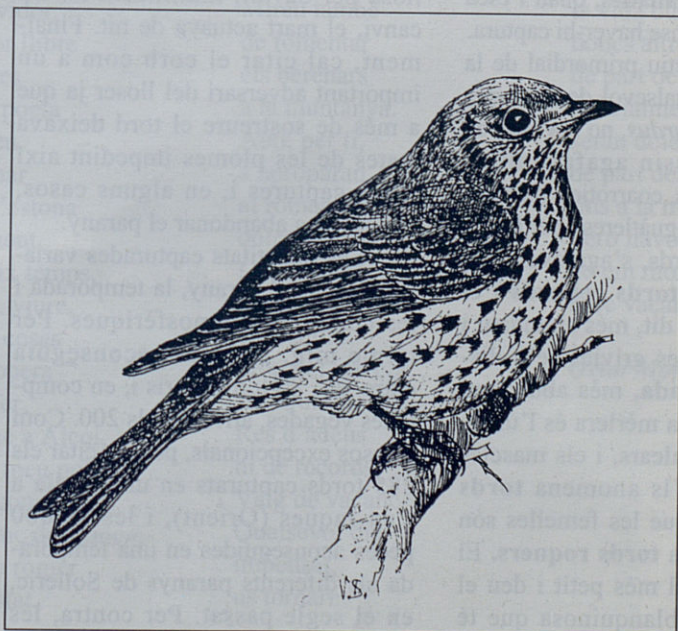

Figura 3: Tord (*Turdus philomelos*). Dibuix de Vicenç Sastre.

Figura 4: Solleric, possessió de nombrosos parany.

Finalment, la captura es produïa quan el tord entrava a la trampa per agafar l'esca i tocava algun dels bastons provocant la caiguda de la llosa. Per evitar que el tord quedàs massa aixafat, el lloser podia excavar una petita concavitat sota la tiba que permetia cloure-la millor.

Existia tota una terminologia per expressar l'estat de la llosa. Així, es diferenciava entre les **parades** i les que no eren utilitzades temporalment o que **dormien**. Les lloses que han estat parades poden resultar disparades **-tibes-**, o **enganades**, quan l'esca ha desaparegut sense haver-hi captura.

Si bé l'objectiu primordial de la llosa era caçar qualsevol de les espècies del gènere *Turdus*, no era tampoc estrany que fossin agafats altres aucells com ropits, coarrotjes, pinsans, estornells, titines, guàtleres i perdius.

Entre els tords, s'agafaven **grívies**, **mèrleres**, **tords cellards** i el **tord** pròpiament dit, més abundant i apreciat. Entre les grívies se'n distingeixen la **favada**, més abundant, i la **collarada**. La mèrlera és l'única que cria a les Balears, i els mascles joves sovint se'ls anomena **tords negres** mentre que les femelles són conegudes com a **tords roquers**. El tord cellard és el més petit i deu el nom a la llista blanquinosa que té

sobre els ulls.

A més dels aucells, també podien caure a la llosa alguns petits mamífers com el conill, l'eriçó o la rata, encara que aquest tipus de captures no sovintejaven. Menciò a part mereixen els mamífers que a la pagesia s'agrupen sota la denominació de **salvatgina** (mart, mostel, geneta i moix salvatge), que juntament amb els corbs representaven els principals enemics dels llosers. En el cas del mostel, a causa del seu petit tamany, al cercar el tord, desfeia la llosa per davall, inutilitzant-la. En canvi, el mart actuava de nit. Finalment, cal citar el corb com a un important adversari del lloser ja que a més de sostreure el tord deixava restes de les plomes impeding així altres captures i, en alguns casos, obligaven a abandonar el parany.

Les quantitats capturades variaven segons el parany, la temporada i les condicions atmosfèriques. Per terme mig, un lloser aconseguia entre 50 i 80 tords diaris i, en comptades vegades, arribava als 200. Com a casos excepcionals, podem citar els 285 tords capturats en un sol dia a Can Jaques (Orient), i les 48.000 peces aconseguides en una temporada als diferents parany de Solleric, en el segle passat. Per contra, les

caçades mínimes podien oscil·lar entre els 10 i 20 tords diaris i, quan aquestes xifres es repetien, ja dins els primers mesos de l'any, marcaven el final de la temporada i l'activitat, el que se coneixia per «tibar».

Les captures depenien en gran mesura de les condicions meteorològiques. Així, en els dies de vent i neu els tords eren difícils d'agafar, mentre que el calabruix tibava les lloses. Fins i tot ens han assenyalat que les gelades «entretenen» o retarden la caiguda de la llosa. Per contra, les grans caçades solien succeir quan brusqujava després d'alguns dies de sol.

Per designar el grau d'èxit de la caçada, els llosers, com tots els caçadors, empraven una terminologia específica, encara que per mor de la gelosia del parany mai reconeixien grans captures. Així, distingien entre una bona caçada: «*fer bones*»; una caçada mitjancera: «*mitja pell*» o «*tocar ploma*»; i una caçada nefasta: «*fer pola*», «*fer aranya*», «*fer blanc*», «*cala buida*» i «*un moixet*».

La comercialització de les captures anava destinada tant als pobles com a Ciutat, si bé ho feien a través d'intermediaris establerts als pobles. Alguns parlen de Barcelona, i fins i tot França, com a destí final dels tords capturats a Mallorca.

Des dels anys seixanta es pot constatar la progressiva disminució del nombre de llosers, atribuïble, per una banda, a la decadència dels olivars, principal font de l'alimentació dels tords; i per altra, a l'augment de la caça amb escopeta. Aquest fet, juntament amb la major pressió humana sobre la Serra, truncaren la necessària tranquil·litat dels parany. Finalment, la Llei de Caça que entrà en vigor l'any 1970, va suposar el punt i final de la caça amb lloses, al prohibir-la pel seu caràcter no selectiu.

Tot i que es considera justificable l'adopció d'unes mesures tan estrictes, no deixa d'envair-nos certa nostàlgia a l'escotar els darrers llosers. Amb ells desapareix, una vegada més, un antic llegat fins ara transmès de generació en generació. □

Als amics que foren

Guillem d'Efak / Ovidi Monllor

Amb molt pocs dies de diferència han desaparegut de l'escenari de la cultura catalana Guillem d'Efak i Ovidi Monllor. La manca de regularitat amb què apareix la nostra revista la descol·loca sovint per a una informació puntual d'esdeveniments recents, com és ara l'òbit d'aquests dos entranyables i carismàtics personatges. Així i tot, volem que a les nostres pàgines hi consti, a manera d'homenatge, una íntima referència seva, i ho feim reproduint els versos que tots dos cantautors escrigueren sobre la pròpia mort. N'Ovidi, els havia musicat, recitat i interpretat diverses vegades. En Guillem, no hi va ser a temps.- E.M.

Guillem d'Efak.

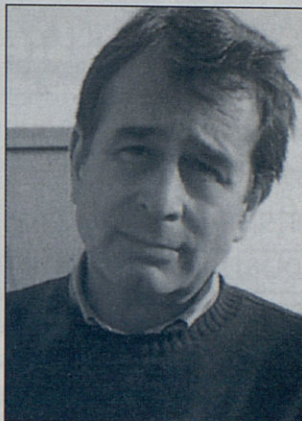
Comiat

Adéu Guillem d'Efak.
Serà mala d'emprenyar
la vida sense tu,
i n'eres ben conscient
quan te n'anaves.
Ho havies de fer
perquè la infància
pot ser qualsevol cosa
manco eterna.
I tanmateix
t'enyoraré una mica més
cada horabaixa.
Procuraré, tot sol,
denejar els dies
i els somnis que em resten;
tanmateix
serà molt gris viure
amb el capell de vidre
esmicolat.

Guillem d'Efak
(Desembre de 1994)

Les meves vacances

Tot ben senzill
i ben alegre.
Em creureu mort.
Jo no hauré mort.
Faré vacances!
El color negre
que tant m'estime,
se'n vindrà amb mi.
Jo sol de negre!
Beveu conyac,
i vi i caçalla
i si m'arriba
el pressupost,
beveu bon «wiski».
Ràpidament,
em boteu foc.
Sóc valencià!
Si no és molèstia
pels bons amics,
en una capsa
de cartó,
fiqueu la pols
d'un servidor,
i el millor llibre
de poemes
d'aquell poeta
que creieu.
És per anar
passant l'estona
amablement,
i al mateix temps,
aprendre, viure,
conèixer coses
per la propera
cançó a fer.
Porteu-me a Alcoi,
que és el meu poble
i allà on comença
el «Barranc del Cinc»,
prop d'un romer
al seu costat,

Ovidi Monllor.

deixeu-me ja.
Així tindrè
l'aroma bo.
I a prop també
del rierol.
Així a les nits,
amb la quietud
vindrà la música.
Mireu també
de fomentar
els berenars
a la muntanya.
Així, per fi,
s'aproparan
al romaní
dolces xicones.
I despistant,
com qui no vol,
em sentiré
prop del seu cor.
Ai! Quin tresor!
Res d'adéus
ni de records.
Vaig de vacances!
Qualsevol dia
impensat,
us tornaré

a empenyar
amb les darreres
cançonetes.
Potser d'entrada
us estranyeu,
bé pel físic
o per la veu.
Però seré
altre cop jo.
Doncs com el mestre
Maragall,
també crec jo
amb la resurrecció.
De la carn.
Seré més jove
i tornaré
a estimar
a cada instant.
Ai les xiquetes!
Ai les donetes!
Ai quines joies!
I si per cas,
jo no ho crec pas,
encara dura
la vida dura,
doncs altre cop
de part dels bons
(oficialment
seran dolents),
de part dels bons
fins a la mort!
Però llavors,
no em moriré.
Faré vacances.

Ovidi Monllor

Morges: vora el llac Léman i el Mont-Blanc

JOAN BARCELÓ I COLL

"Aquest aire del Léman té una densitat espiritual feta de la melangia que hi deixaren, surant com una boirina invisible, les mirades de tants d'ulls consirosos, els sospirs de tants de cors enfebrats, que vingueren a cercar un redòs de pau on covar els somnis que duïen secrets, i s'hi trobaren." - Gaziol, en «Seny, treball i llibertat», 1961.

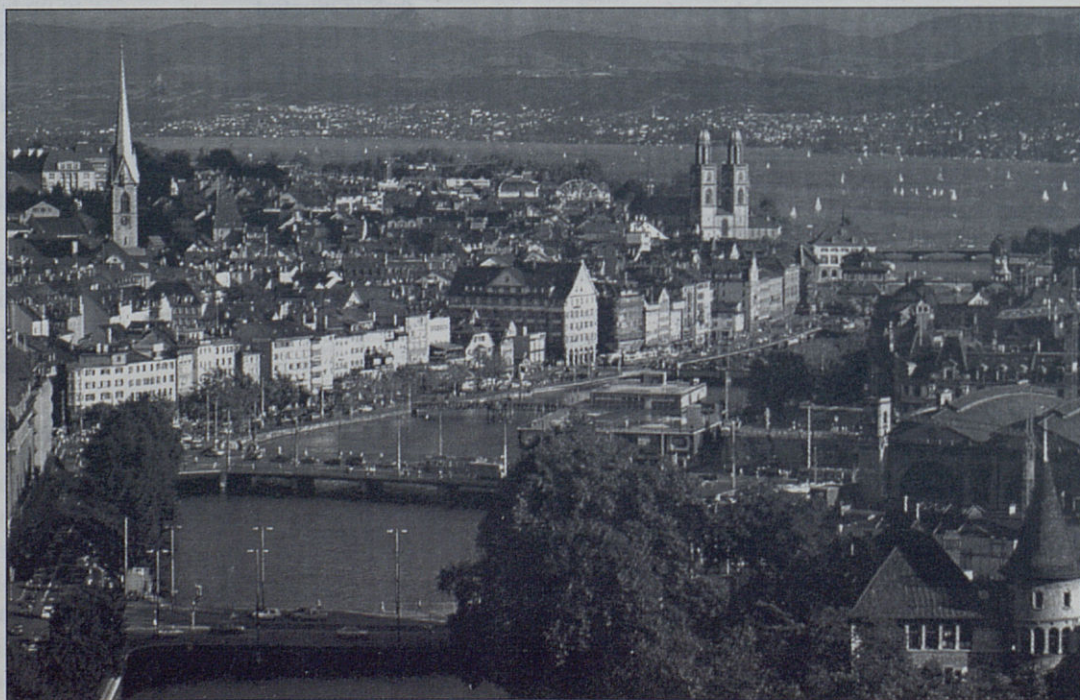
Conec molt poc Suïssa. Sempre ha estat un lloc de pas per mi. L'he creuada en tren, venint d'Alemanya, camí de casa. L'he feta en cotxe, de pas cap a Estrasburg. Però la major part de vegades l'he guaitada des de la finestreta rodona de l'avió. I és que cada sistema de comunicació té el seu encant. Si trieu el cotxe, les giragonses empinades del país confederat per excel·lència us fan penetrar l'es-

pai enigmàtic del bosc i us endinsen en el ventre i el llom de les seves muntanyes encadenades. L'elecció del tren mai és desencertada. Són còmodes, lleugers, amb un toc d'elegància. Per les finestres veieu passar els paisatges, tendres, rúfols, emboirats o estargits i enjogassats, segons les estacions i la roda del temps.

Per altra banda, la situació centrada de Suïssa dins Europa fa que la imatge enfarinada de les seves muntanyes sigui una companyia plaent en els vols internacionals. Hi vaig anar uns dies a l'inici de la Tardor de 1993, devora el llac Léman.

En tot cas, de Suïssa sempre m'ha impressionat el seu localisme obert i casolà i la seva imatge tradicional de poble tranquil i compli-

dor. La pau, l'ordre, la netedat, la quietud plaent, el bon viure, tot forma part del tòpic més estès i reputat. I hem de convenir que és veritat. Al meu parer, l'explicació de moltes d'aquestes característiques i la seva peculiaritat té molt a veure, d'una banda, amb el règim de la seva confederació de cantons i, de l'altra, amb el pes real, madur i eixerit del sistema cívic democràtic exercit al llarg del temps. Rere tota determinació pública hi ha aquest engranatge de seguretat. Fins les coses més nimies són sempre objecte de consulta popular. D'aquí la pau, benestar i seguretat habituals en el país, qualitats sempre tan apreciades pel capital, i la càrrega positiva i estimulant dels valors tradicionals que

Zürich, la capital financera de Suïssa.

La plaça de Garus, en un acte de democràcia directa. No crec que sigui per simple inèrcia sinó per reflexió i experiència madura, el vot popular ha donat la continuïtat al sistema suís i el refús a la integració a la CE.

l'experiència ha revalidat. Així, la banca, la religió, el tramat familiar, la discussió política sana, els costums i formes establertes són de difícil remoció. Es mouen dins una certa inèrcia que no necessàriament és negativa. Suïssa és un poble estable dins un món inestable. Això és la salut de la seva moneda i el motor prudent de la seva gent.

Les bases d'aquesta estructura descansen en la banca, el turisme d'alta categoria -que ara ja es massifica inevitablement-, l'agricultura (llet, formatges, xocolates, etc.), el reguitzell de rellotges que des de tantes cases particulars i aparadors de botigues marquen el pas del temps, i una indústria electrònica i química en creixement.

Últimament, sobre aquesta estructura i mentalitat s'està produint un cert clivellament. Algunes veus crítiques sostenen que el sistema s'o-fega, que cal assimilar-se a la nova Europa de la Comunitat Europea. Però a molts no se'ls escapa que amb la unió als mecanismes econòmics i polítics de la CE els suïssos hi poden perdre força, fins i tot el mateix concepte operatiu, bàsic i democràtic del seu federalisme popular. I, en efecte, de moment, i no crec que

sigui per simple inèrcia sinó per reflexió i experiència madura, el vot popular ha donat la continuïtat al sistema i el refús a la integració a la CE. És tota una lliçó de política, de mecanisme democràtic o de bon sentit. El fet encara contrasta més si veniu d'un país com el nostre, sempre tan ple de prestidigitació.

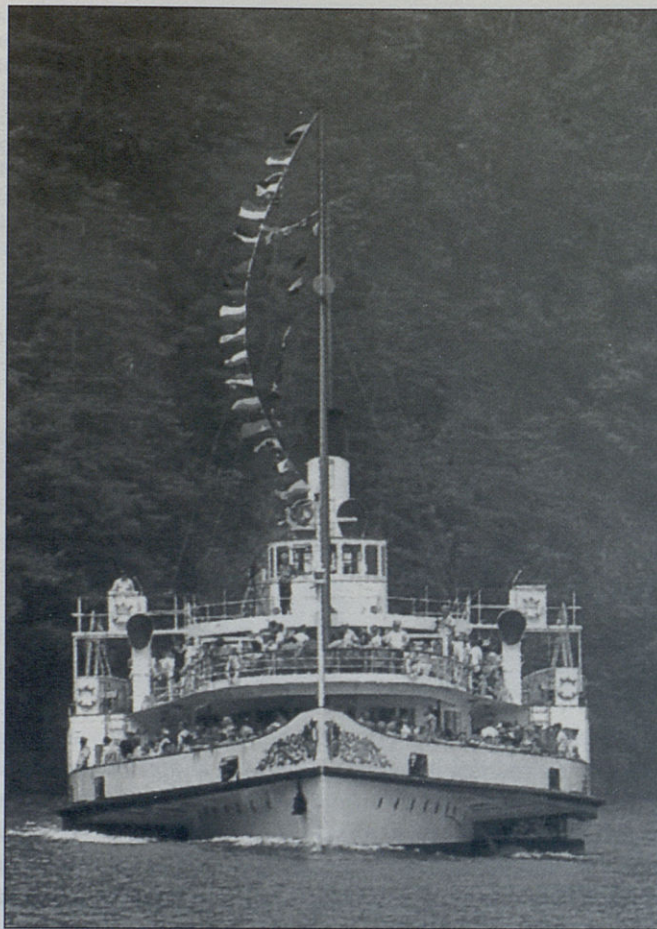
Tampoc no cregueu que aquesta pau i quietud sigui un llast pels esperits inquiets i innovadors. Tot el contrari. Suïssa ha estat sempre terra de pas o d'estada per a personatges de molt de tremp i alenada innovadora. Calví, Erasme de Rotterdam, Mme. Staael, el mateix Goethe, Salvador Madariaga, el nostre Josep Carner en són exemples. I quan hi ha hagut convulsions internes, tot i haver patit alguna atzagaiada d'intolerància cruenta, com la crema de Miquel Servet per ordre de Calví, el país ho ha resistit i superat.

Per a mi, Suïssa té, a més, l'encant del moment transitori, irrepetible, dins el pas del temps. Això és a causa de la bellesa privilegiada de la seva naturalesa, tota plena de petites variacions estacionals. Muntanyes de totes les altures, planes entollades, obagues fosques i humides, comellars lluminosos de vaques en pastura, llacs

de colors vius, alegres o penserosos i endormiscats. Tots els tons del verd del camp, des dels més tendres i vaporosos als densos i ennegrits. Els celatges en moviment on alternen el blanc, el gris i el blau. I la majestuosa coronació que fa la neu tova, blanca, de mantell suau.

Aquests dies els vaig passar a Morges, a la vorera del llac Léman, al qual dona directament el meu hotel. Des de la finestra es veu la planta abrupta i magnífic del Mont-Blanc (4810 metres d'alçada). No em cansaria d'observar aquest paisatge. En espai de poques hores podeu veure les transformacions més extremes i variades en el color i el moviment de les aigües i en la mansuetud o vibració dels arbres. I és que a Suïssa el paisatge té l'encant dels límits. Sempre us moueu en un món clar de fites i d'espais individuals, sempre les carenes defineixen la visual. En el meu cas és l'escplendor florida d'escuma blanca que retalla el Mont-Blanc dins la llarga carena de muntanyes. La pau de l'entorn que forma el llac tranquil, de fons gris perla, amb cignes solemnes i estarrufats, i la deambulació silenciosa de la gent en el petit port, just al costat del castell, de propor-

En un curt període de temps, s'inicià el vent de ponent, els núvols cavalcants cobriren ràpidament de gris fosc amenaçant el fons tèrbol de les aigües. De sobte, la gotellada, densa, gruixuda, en cortina. En una hora escassa desfilà el grop sobre el llac.

cions menudes i formes massisses i arrodonides, conformen un ambient agradable i malenconiós que us infon sentiment i companyonia.

Però no us cregueu que aquesta és la imatge permanent i benèfica. Tot al contrari, aquesta naturalesa és molt mòbil i canviant dins la seva permanència limitada. Anys enrere, a l'estiu, des de la taula d'un restaurant, mentre sopàvem, una mica abans del capvespre, vaig contemplar embadalit

el pas inexorable, metòdic i gradual d'una tempesta sobre aquest mateix llac. Era un diumenge tranquil, sense a penes brisa. Sobre la gespa, petits grups familiars somiejaven dins la calma estiuenca. L'aigua era tersa i llambrejant. El bany purificador era obligat. La transició va ser en un curt període de temps. S'inicià el vent de ponent, els núvols cavalcants cobriren ràpidament de gris fosc amenaçant el fons tèrbol de les aigües. De sobte, la

gotellada, densa, gruixuda, en cortina. Gran enrenou de gent que fugí cercant aixopluc... En una hora escassa desfilà el grop sobre el llac. Passàrem del sol tebi al vent fort. Va seguir la remor agitada de les branques dels arbres, el degoteig pesant de la pluja, l'agitació tèrbola, anàrquica i desfermada de les aigües. El pas final, a la cua del grop, ens portà de nou les clarianes, els raigs del sol sobre el xarboteig en decliu de l'aigua i la pau final dels arbres i el llac.

Tot plegat em semblà molt emblemàtic i demostratiu. Des del restaurant, dins el conjunt general, semblava una tempesta en un vas d'aigua. Una habitualitat en el país. En el nostre, la mateixa història hauria estat molt diferent. Clavegueres que no engolen, gent inermes i xopa, qualche imprudència a la mar i més d'un refredat a l'estiu. Fins amb això som diferents.

Per a nosaltres Suïssa és llunyana en les formes i en la mentalitat. Rarament els mediterranis hi arrelen, allà. El contrast és massa gran. Els qui poden hi tenen doblers a les caixes dels bancs, fan alguna escapada per jugar amb la neu o hi fan estada de repòs físic o mental. Pel demés, un excés de pau, d'ordre, de mètode i de sentit cívica acaba mancat d'estímul. La nostra disbauxa existencial en pateix i fugim o tornem a l'alegria més oberta del mar i dels paisatges més crepitants. □

Joan Barceló i Coll és Catedràtic de Fisiologia Vegetal.

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura estam al vostre servei

Demaneu informació a c/ Rubén Darío, 12, 5è-B
07012 PALMA

Ses Piules
Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

NOVETAT

SANT JORDI-95

VARIS

Dreta i Esquerra
Raons i significats
d'una distinció política
Bobbio, N.
1995, 149 p., 1.560 PTS.

Jeroni Alomar Poquet
El capellà mallorquí afusellat
pels feixistes el 1937
Pons i Llinàs, Nicolau
1995, 148 p., 2.000PTS.

Quo vadis, Catalonia?
Quinze anys de Jordi Pujol
Udina, Ernest.
1995, 339 p., 2.900PTS.

Marià Manent-Biografia
intima i literària
Manent, Marià
1995, 235 p., 2.000 PTS.

Baltasar Porcel, de la realitat
al mite - Antologia crítica
1994, 261 p., 2.500 PTS.

Capellet de vidre
D'efak, Guillem
1995, 54 p., 600 PTS.

Mort en el temps (il·lustracions d'Àlex Fito)
Volney, Àlex
1995, 45 p., 990 PTS.

Aiguaforts
Margarit, Joan
1995, 70 p., 1.600 PTS.

Àmbit humà (il·lustracions de Vicent Calbet)
Serra, Jean
1995, 72 p., 700 PTS.

NARRATIVA

La reina de Sabà
Rayó Ferrer, Miquel
1995, 110 p., 1.400 PTS.

Canvi de perruqueria i altres
misèries
Ensenyat, Xesca
1995, 112 p., 1.400 PTS.

Històries del desencís
López Crespi, Miquel
1995, 119 p., 1.400 PTS.

Silèncis
Crespi, Rafel
1995, 163 p., 1.600 PTS.

Joan Paraula
Fito, Jeroni
1994, 187 p., + CD 3.000 PTS.

Amor de cans
Oliver, Maria-Antònia
Premi Ciutat de Palma de novel·la 1994
1995, 219 p., 1.820 PTS.

Les Rondalles d'Eros i Psique
Rondalles Catalanes-Selecció
Janer, M.P.
1995, 1.800 PTS.

Gràcies per la propina
Torrent, Ferran
Premi Sant Jordi-94
1995, 223 p., 1.850 PTS.

Noms a la sorra
Baulenas, Lluís-Anton
1995, 334 p., 2.350 PTS.

Mai no serem estrelles del rock
Sierra i Fabra, Jordi
1995, 183 p., 1.100 PTS.

Pel bell nord glaçat
Pi de Cabanyes, Oriol
Premi Sant Joan 1994
1995, 149 p., 1.550 PTS.

Els dies rojos
Vallbona, Rafael
1995, 176 p., 1.750 PTS.

La palmera de blat
Ibarz, Mercè
1995, 207 p., 1.800 PTS.

Cactus
Sunyer, Magí
1995, 195 p., 2.150 PTS.

El pont de Mallorca
Coll, Pep
1995, 150 p., 1.500 PTS.

Noranta-nou contes
Jané, Albert
1995, 319 p., 2.500 PTS.

El món de Sofia
Novel·la sobre la història de
la filosofia
1995, 506 p., 3.295 PTS.

Manifestos d'avantguarda-
antologia
1995, 278 p., 1.940 PTS.

Un metge rural
Kafka, Franz
1995, 120 p., 1.000 PTS.

Sylvie
De Nerval, Gerard
1995, 84 p., 900 PTS.

Les temperatures de Sant
Antoni
Fallubert, Gustave
1995, 2.600 PTS.

Born de llibres

Sant Miquel, 55.
Tel. 71 03 04 - 72 75 40.
07002 Palma de Mallorca

Disseny Gràfic: D17 87 03 48

NOVETAT

JERONI ALOMAR
POQUET
EL CAPELLÀ MALLORQUÍ
AFUSELLAT PELS FEIXISTES
EL 1937
PONS I LLINÀS
NICOLAU
1995, 148p., 2.000PTS.

L'esquerra Mallorquina i el
franquisme
Girard, David.
1994, 318 p., 2.250 PTS.

Les illes inoblidables-crònica
d'emigrants
Segura, Miquel
1995, 172 p., 2.500 PTS.

El meu Llorenç Villalonga
Pomar, Jaume
1995, 143 p., 800 PTS.

De pagesos a ciutadans
Cent anys de sindicalisme i
cooperativisme agraris a
Catalunya 1893-1994
Mayayo i Artal, A.
1995, 313 p., 3.120 PTS.

Les figueres Mallorquines
1994, 317 p., 2.800 PTS.

Les cançons eròtiques del
camp de Mallorca
Janer Manila, Gabriel
1995, 1.950 PTS.

Sóller, a peu - Itineraris urbans
Pérez, Plàcid
1995, 177 p., 2.300 PTS.

40 excursions a peu per les
muntanyes de Lluc
Roig i Roig, Bartomeu
1995, 158 p., 2.000 PTS.

POESIA

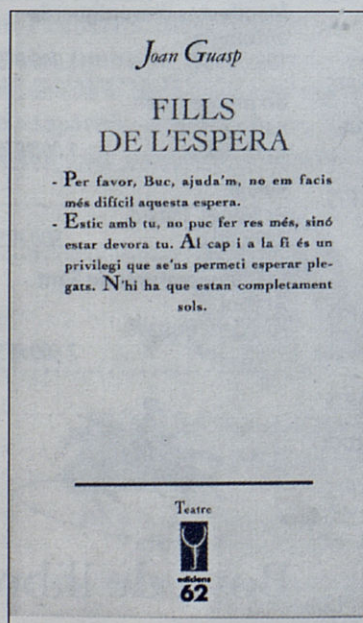
Talaia de Migjorn
(Poesia Catalanda del SXX)
1995, 182 p., 1.500 PTS.

Vols des d'orly
Hugué, Damià
1995, 78 p., 600 PTS.

Una curiosa i personal visió de Becket: *Fills de l'espera*, de Joan Guasp. E. 62. El Galliner, núm. 141.

Els mites són precisament per a això: per interpretar-los amb esperit crític. I sembla evident que, a aquestes alçades, el text més conegut de Samuel Becket, *Tot esperant Godot*, ja ha rebut prou homenatges de tota casta com perquè pugui ser considerat un mite d'aquest segle. És per això que ara qualsevol ja pot dir-ne la seva, per grossa que sigui. Com ha fet Joan Guasp (la qual cosa li ha valgut el premi Recull de teatre 1994) tot convertint el desconegut i sempre absent Godot en la figura corpòria -Dogmo- d'una religiositat inconfessadament catòlica.

Tanmateix, allò que compta no és la conclusió filosòfica que Guasp en treu, del seu particular homenatge, sinó el suc teatral que aconseguix exprémer d'aquest -massa ambiciós, potser- plantejament. Com diu, al pròleg del llibre, Joaquim Vila, per tal de justificar el fet d'agafar una obra com a font d'inspiració d'una altra, "tot val... sempre que el resultat tenguin una identitat sòlida, sempre que el resultat sigui vàlid per ell mateix, sense dependències ni servituds". I això és, precisament, el que no trobam a *Fills de l'espera*.

Per davall d'una construcció certament correcta, bastida a partir d'accions dramàtiques simples però ben definides, no hi ha en el text de Guasp altre objectiu que el d'intentar baratar l'angoixa existencial del creador del teatre de l'absurd per un sentiment d'ingènua esperança justificada per una metafísica excessivament casolana. Massa simple tot plegat com per comparar-se amb el model.- **Josep Ramon Cerdà i Mas.**

Miquel Ferrà i Martorell. *La primavera romana del cardenal Despuig*. (Col·lecció *Evast e Aloma*, núm.5. Miquel Font, editor. 1994.)

Dins el clima de l'ocupació napoleònica de Roma, un cardenal mallorquí, humanista, amic de les Belles Arts, ensinistrat polític, clergue aventurer, que ja compta amb una seixantena d'anys sobre la seva esquena, descobreix una conjura dels jacobins i evita un magnicidi, l'assassinat del Papa, que hagués escandalitzat el món catòlic i provocat la confusió entre els rengles bonapartistes. El que en el seu dia només va ser una sospita, Miquel Ferrà ho converteix en un fet real i, d'aquesta manera, un mogut argument d'intriga es posa en joc. La

«rocambolesca» història, com el mateix autor la qualifica, entretinguda, divertida, porta de forma ben intrínseca una dinàmica que el lector no pot deixar de mans fins que n'ha enllestit l'acabament, un acabament que ens duu a la sorpresa com quasi tots els capítols.

Aquest tipus de novel·la respon, com la majoria de les de Ferrà (una trentena d'obres editades), a les que ell diu «història/ficció», un gènere que juga amb agosarades teories o hipotètiques situacions entorn a un fet del passat que manqui d'exhaustiva documentació. En aquest cas, la fèrtil imaginació de l'escriptor ha d'omplir els buits i les mancances que a cada punt es presentin. Crec que l'autor se n'ha sortit i se n'ha sortit tot emprant un llenguatge acurat i ben a l'abast del públic juvenil.

Tipogràficament, el llibre se'ns ofereix acuradament maquetat i, llevat d'alguns errors d'impremta, ben resolt pel que fa a les atractives il·lustracions d'època.

Com a nota personal diré que m'ha semblat interessant el rerefons de la política eclesiàstica d'aquell temps, és a dir, finals del segle XVIII i començaments del XIX, quan les idees de la Revolució Francesa xocaven frontalment contra la tradició estàtica d'una Roma amb poders temporals massa exagerats i evidents.- **Miquel López-Crespí.**

Tres personatges al llinard de la norma. *Personatjes (sic)*, de Rafel Crespí i Ramis.

Amb *Personatjes (sic)*, Rafel Crespí i Ramis (Pòrtol, 1961) va obtenir el Premi Francesc Puig i Llena 1994, dins els Prenis Recull, de Blanes. Aquest és el primer llibre publicat pel nostre narrador, que, fins ara, només ens havia donat a conèixer relats esparços en diverses publicacions periòdiques, sovint guardonats en certàmens d'àmbit local. Tanmateix, com ja vaig apuntar a un article sobre la narrativa «jove» a Mallorca(1), cal tenir en

compte Rafel Crespi a l'hora d'avaluar l'aportació de les últimes promocions a la narrativa catalana. Jaume Reixach assenyala en el pròleg de *Personatjes (sic)* que cal reconèixer a Crespi «no haver volgut estirar més el braç que la màniga»; això és, acceptar, alhora amb honestitat i modèstia, el caràcter primerenc dels seus textos i no presentar-los, cosa que massa sovint fan molts, com una obra ja feta i consolidada. Segurament, avui, cansats de veure com es descobreixen noves «promeses» que no arriben a port, hem d'agrair-li que s'enfronti a la literatura amb les cartes descobertes i ens faci palès que, per a ell, escriure sobretot és un *divertimento*.

Personatjes (sic)(2) és un aplec de tres relats breus, cada un dels quals se centra en un personatge protagonista. Tots tres duen com a títol un nom propi («Sidney McPherson», «Jimmy Ferrari» i «Joan Manel»), que, excepte en el tercer cas, són els del caràcter principal. En les tres ocasions el relat és contat en primera persona, la qual cosa ens permet conèixer-los a través de la pròpia veu, és a dir, del seu llenguatge, que, d'aquesta manera, es converteix en el principal signe d'identitat. Cal subratllar que un dels principals mèrits del llibre és l'expressivitat de la llengua emprada per Crespi, en què tant utilitza el llenguatge juvenil com les expressions més tradicionals i populars. Crespi fa ús d'una varietat de registre, cosa que l'allunya tant de la pobresa del català *light* com d'una llengua massa encarcada per l'excés de purismes. D'aquesta manera l'autor ens presenta els seus personatges sense necessitat de cap comentari addicional, amb tota la riquesa que emana de la seva simplicitat/complicitat psicològica.

Tanmateix, però, els motius i les cabòries dels actants cauen pel propi pes i, just a través de la seva parla, sense necessitat de cap altra veu o aclariment, es palesa la seva deformitat. Per això, en contra del que diu la contraportada del llibre,

tal volta no hem d'atribuir el caràcter grotesc a la (mala) intenció de l'autor, que es diverteix martiritzant els éssers ficticis que ha creat. Més tost podríem pensar que és aquest caràcter grotesc el que els ha donat personalitat, «vida» pròpia, ja que, precisament, si no sortissin de la norma i de la vulgaritat d'on han estat extrets, no tendrien cap interès per a nosaltres, ni tampoc per a l'escriptor. Segurament, l'única mostra de «sadisme» de l'autor ha estat

posar un títol al llibre que, per tal de demostrar-nos la imperfecció dels seus éssers de ficció, els agrupa sota el denominador comú d'una errada ortogràfica, ben freqüent, subratllada (i/o alertada) amb un erudit «sic».

Els tres protagonistes de Rafel Crespi presenten evidents símptomes de «deformació professional»: una adolescent obsessionada pels tòpics de la seva edat; un gris agent d'assegurances que únicament se sent realitzat en descobrir el plaer que el risc de la velocitat li produeix; i, finalment, una dona major que està segura que el conductor de l'ambulància que la duu a rehabilitació està enamorat d'ella. Aquests motius ens permeten circumscriure el llibre dins tot un corrent de la narrativa dels anys 80, caracteritzada per la presentació de

personatges urbans, extrets de la vida quotidiana, no exempts d'un cert to costumista, que ens són presentats des d'un punt de vista irònic i humorista. Sens dubte, Quim Monzó ha estat el narrador que més ha influït sobre aquests autors joves: ell ha fet evolucionar els personatges, també antiherois extrets de la vida quotidiana, cap a una deformació que, més que l'aparició d'un fet extraordinari o màgic, com trobàvem a Pere Calders, neix de l'accentuació o exageració dels trets psicològics. Tanmateix, a diferència de molts dels autors joves d'aquests últims temps, crec que un dels encerts dels personatges de Rafel Crespi és que l'excentricitat se circumscriu únicament al món interior, al seu pensament, i, amb excepció de Jimmy Ferrari (l'únic dels tres en què es pot parlar d'autèntica anormalitat), no arriba a manifestar-se exteriorment en accions que sobresurtin de la norma.

Certament, l'humor pot ésser un bon mitjà per desvetllar les contradiccions íntimes dels éssers humans i del nostre món quotidià. Però també pot arribar a convertir-se en un entrebanc a l'hora de trobar i fixar personalitats i realitats més riques i complexes. La hipèrbole i la distorsió -la caricatura, en definitiva- no sempre són els mètodes millors per a una anàlisi detallada i justa de la realitat humana. Llorenç Villalonga, després de l'esperpent de *Mort de Dama*, va haver de cercar altres camins fins que va arribar a l'antítesi amb *Bearn*. Per això també els narradors de les últimes promocions han trobat el mitjà més adient en el conte i sovint han fracassat en la novel·la. Tanmateix l'esperit crític i la cautela amb què s'ha introduït en el món de les lletres ens asseguruen que Rafel Crespi no caurà en el parany de la facilitat, tan fressat per molts de narradors actuals.- **Pere Rosselló i Bover.**

NOTES.

1. Pere Rosselló Bover, «La narrativa «jove» a Mallorca». *Lluc*, 755 (març/abril 1990, pp. 3(35)-6(38).

2. Rafel Crespi i Ramis, *personatjes (sic)*. (Barcelona, Editorial Pòrtic i Premis Recull, 1994).

Biografia d'un il·lustrat liberal. Josep de Togores i San-glada, comte d'Aiamans, de Joan Mas i Vives.

Dins el camp de la història el gènere biogràfic cada vegada és més valorat i conrat. En són exemples recents les obres de Rosa Montoriol sobre Ferran Soldevila, de Javier Tusell sobre Antoni Maura, o de José Álvarez Junco sobre Alejandro Lerroux, entre altres.

Dissortadament, en el cas de Mallorca encara tenim poques biografies. S'ha de destacar la col·lecció «Biografies de Mallorquins», editada per l'Ajuntament de Palma, on podem trobar algunes de personatges del segle XIX, com Marià Aguiló (obra de Margalida Tomàs, 1984), el general Valerià Weyler (de Joan Santaner, 1985) i el bisbe Bernat Nadal (de Miquel Duran, 1986).

Sense sortir del segle XIX, també són de gran interès els estudis de Margalida Tomàs sobre Ramon Picó Campaner (1979), de Damià Pons i Pons sobre Joan Torrandell (1981) i del mateix Joan Mas sobre Tomàs Aguiló (1975). Tot i que sovint encara tenen un to excessivament apologètic hem d'esmentar algunes biografies d'eclesiàstics com Sebastià Gili, Rafel Caldentey, Miquel Maura i Gabriel Ribas, entre altres. Així mateix cal recordar la biografia de Francesc de Borja Moll sobre Antoni Maria Alcover (1962).

En aquest context, resulta especialment interessant poder disposar de la biografia d'un personatge tan important a nivell polític, militar i literari com fou Josep de Togores i Sanglada, novè comte d'Aiamans.

Nascut a Palma el 1767, s'incorporà a l'exèrcit (1780) i participà en la Guerra Gran contra França. Fou membre de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País - SEMAP- i regidor de l'Ajuntament de Palma. Després d'un llarg i complicat plet aconseguí el fideicomís i el títol de comte d'Aiamans (1804) i es convertí en un dels principals

terratinents de Mallorca.

El comte d'Aiamans va tenir un paper de primer ordre arran de la Guerra del Francès (1808-1814). Llavors, formà part de la Junta Suprema de Govern de les Balears i, en un moment en què s'havia enfonsat el poder central, representà aquesta entitat davant la Junta Central de Madrid. Poc després, com esmenta Joan Mas i ha remarcat l'historiador Miquel Duran, es produí un canvi important i el comte d'Aiamans fou nomenat per la Junta Central president de la Junta de Balears i totes les autoritats insulars reconegueren la seva preeminència. El febrer de 1809, la Junta Suprema de Govern de Balears es convertí en Junta Superior Provincial de Balears. El canvi de denominació resulta prou significatiu. Sobta molt que en aquella conjuntura els grups dominants, amb el comte Aiamans al capdavant, no aprofitassin aquella circumstància excepcional per aconseguir una certa autonomia. Convé recordar que no feia ni cent anys que s'havien perdut les institucions pròpies i que l'aïllament de les Balears i la llarga guerra contra França podrien haver servit per potenciar el particularisme illenc.

Al final de 1809, passà a Cadis i es reintegrà a la Junta Central. Formà part de la comissió encarregada de preparar les corts de Cadis. Retornà a Mallorca i ocupà càrrecs a la SEMP i al Reial Consolat de Mar, dues institucions econòmiques de gran importància.

Entre el 1810 i el 1813 participà com a brigadier en la Guerra del Francès. Quan es restaurà l'absolutisme (1814) no fou perseguit i fins i tot ocupà la presidència del Consolat de Mar. Durant el Trienni Liberal (1820-1823), va ésser nomenat governador de Menorca. Només quan tornaren a ocupar el poder els reaccionaris fou progressivament marginat.

La figura d'aquest comte d'Aiamans és especialment interessant perquè es tracta d'un home a meitat de camí entre l'antiga noblesa i els nous corrents liberals democràtics. Sense renunciar mai al seu grup estamental, Joan Mas assenyala que intentà posar en pràctica idees innovadores però sense anar més enllà del que la conjuntura li permetia i sense posar en perill els seus privilegis i la seva situació econòmica.

En aquest sentit, és molt il·lustratiu l'afer del seu casament amb Aina Rosselló i Rosselló. Aquesta dona era d'una família humil i el seu matrimoni fou molt malvist en una societat fortament dividida en estaments. El comte no renuncià al seu objectiu, casar-se amb Aina, però maniobrà amb discreció perquè l'escàndol fos mínim. No s'enfrontà amb la seva família i es casà en secret fins que arribà un moment favorable i pogué regularitzar el seu matrimoni.

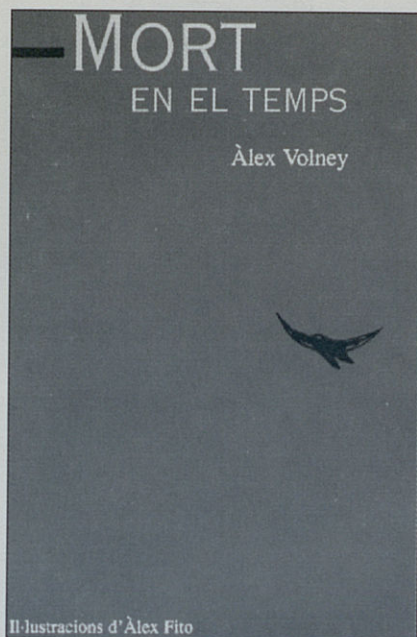
Proper al despotisme il·lustrat i al liberalisme més moderat, Josep de Togores no va voler saber res del parlamentarisme restaurat a Cadis el 1812. En canvi, sense ésser absolutista, es va trobar bé durant el primer període absolutista (1814-1820). En paraules de Joan Mas, «en una societat basada en l'Antic Règim era una punta de llança, un esperit crític que

Joan Mas i Vives

**JOSEP DE TOGORES
I SANGLADA
COMTE D'AIAMANS
(1767-1831)
BIOGRAFIA
D'UN IL·LUSTRAT LIBERAL**

Biblioteca Miquel dels Sants Oliver / I

volia renovar-la en tots els sentits». El que no volia era una autèntica revolució liberal que pogués posar en dubte el seu poder econòmic fonamentat en un latifundisme que el feia esser el tercer contribuent més important de Mallorca.

En aquest llibre, Joan Mas no s'endinsa en l'estudi de la important obra literària del comte ja que té en preparació l'edició, amb una àmplia introducció, de les seves poesies. Així mateix, aquest autor aviat publicarà a la revista «Llengua i literatura» l'estudi «Josep de Togores i la llengua catalana».- **Pere Fullana / Antoni Marimon.**

MAS I VIVES, Joan: *Josep de Togores i Sanglada, comte d'Aiamans (1767-1831). Biografia d'un il·lustrat liberal.* Departament de Filologia Catalana i de

Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears / Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1994. 152 pàgs.

Poemari. *Mort en el temps*, d'Àlex Volney.

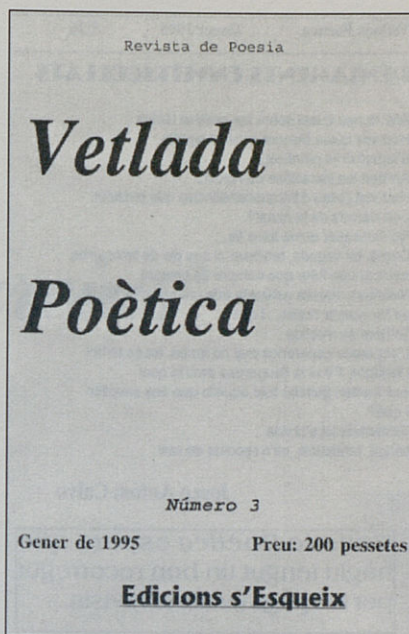
Primer poemari d'Àlex Volney, ple de sensibilitat i tendresa. Àlex és, efectivament, desafiant, coratjós i irònicament realista, com diu l'autor del pòrtic, Jaume Santandreu.

Poemes que parlen de la mort, de no fer cas a Crist per haver conegut la mort injusta de l'amic; que parlen dels nus de cor i d'esperit i del perill de sentir-se més viu a prop de la mort; que parlen de no entendre a temps l'amor dels altres i que la natura no és perfecta; que parlen d'errades advertides, d'un gran decebut i de la llibertat virtual. Que parlen d'això i de molt més. Té molta raó en Jaume Santandreu quan diu que aquest poemari i les seves grafies enramen.

És un record, un homenatge a l'amic perdut en el temps, un record vital, sincer i desinteressat (els diners de la venda del llibre seran destinats a l'acolliment d'*El Refugi*).

No en tenc cap dubte, Àlex Volney respira bé i fort, i amb aquest poemari defensa moltes postures dignes.- **Santi Adrover.**

Edició Bec Ferrutx, Il·lustracions d'Àlex Fito. Palma, 1995.

Els crits ofegats. *Vetlada Poètica*. Diversos autors.

Els qui vàrem posar en marxa el projecte de «*Vetlada Poètica*» ja sabíem a què ens exposàvem. No ens ha vingut de nou el silenci quasi sepulcral envers el nostre projecte i la nostra idea. Preteníem i pretenem fer qualche cosa, no restar plegats de mans, impassibles, mentre el món passa com una locomotora davant els nostres ulls.

Ara ja han passat gairebé dos anys de la darrera vegada que ens vàrem engrescar en aquesta mena de follia editora. Si ho recordau, vàrem presentar el número 2 en aquesta mateixa revista;(1) d'aleshores ençà no n'havíem editada d'altra. Els problemes econòmics per una banda, i la manca d'il·lusió per l'altra, que

EL MIRALL

AMB EL
SUPORT DE

Fundació promoció de cultura catalana
1111

FAJAS REINA

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

Vetlada Poètica Gener 1995 3/26

PENSAMENTS ENVITRICOLLATS

Ahir la neu queia sobre les nostres testes...
 Heu vist quina blancor sobre l'espatlla
 d'aquell drac petrificat?
 Arriben les vacances de Nadal...
 Heu vist fallau d'intranscendències que pul·lulen
 pels carrers de la ciutat?
 No vull saber quina hora és...
 Demà, tal vegada, tendrem el cos ple de teranyines
 esperant un futur que sempre és present.
 Malairam aquella estúpida que tan malament ens
 va fer passar festiu... i què?
 Tothom se n'oblida...
 L'esperada esperança mai no arriba, tot és tèrbol
 i fastigós. Fa oi la lleugeresa amb la qual
 ens tracten gairebé tots aquells que ens envolten.
 I què?
 Tanmateix tot s'oblida...
 Ningú, tanmateix, se'n recorda de res!

Josep Antoni Calvo

Vetlada Poètica espera que
 hàgiu tengut un bon recorregut
 per les pàgines de la revista.

ens demostraren la majoria de col·laboradors, provocaren que deixàssim el projecte dins l'avenc de l'oblit. Allà ha romàs ple de teranyines. Alguns dels qui s'oferiren per col·laborar, ja fos amb poemes, distribuïnt exemplars o proferint-nos qualche mot de suport (això és molt important), a poc a poc es desentengueren i es desempallegaren del sacrifici que suposava posar al carrer la publicació.

En aquest sentit s'ha de dir que qualsevol projecte que es dugui endavant és un autèntic termòmetre per conèixer el grau d'interès i de credibilitat dels humans. Moltes paraules belles i després la passivitat. Tot i això, després del silenci ressorgiren els crits ofegats. Aparegueren noves veus i nous col·laboradors; els seguidors més fidels ja feia temps que ens demanaven més revistes i alguns ens donaren la mica d'alè que ens feia falta.(2)

Un dia ens va arribar la notificació del depòsit legal que ens advertia que si no trèiem més exemplars ens donarien la revista de baixa. Així, doncs, el foc colgat es va convertir de bell nou en una bona flamarada. La matèria per atonar el caliu anava sorgint, amb pas lent però segur, per alguns racons insospitats. La flama es va encendre de

nou. Vàrem col·locar diversos reclams (cartells a biblioteques, una sèrie d'anuncis a la revista «Pòrtula»),(3) l'Informatiu Cultural de Marratxí, i sobretot la veu. A la facultat vàrem fer que la veu viatjàs de boca en boca i cal agrair la utilíssima col·laboració que ens va aportar cert estudiant de Filosofia.(4)

Hem aconseguit arribar a la xifra màgica. Tres són les «*Vetlades*» que hem tret al carrer en dos anys;(5) no penseu que hagi estat gens fàcil! Ara bé, voldríem advertir els lectors. A «*Vetlada poètica*» no hi trobaran creacions, per ventura, de gran qualitat. Els poemes que hi ha són purament provatures, assaigs que cal polir perquè assolesquin un grau més elevat de factura. Hem publicat tot el que ens ha arribat, fins i tot hem incorporat alguns poemes en espanyol tot i que la idea inicial del projecte era, és i serà aconseguir una revista de poesia únicament i exclusiva en català.

Si en voleu qualche exemplar, procurarem que, almanco a les llibreries Sagitari i Jovellanos, encara n'hi hagi durant uns mesos.- **Josep Antoni Calvo / Catalina Bestard.**

NOTES

- (1) Vegeu *El Mirall*, 61 (març-abril 1993).
- (2) Agraïm les paraules d'ànim i suport que ens han donat alguns dels nostres professors del Departament de Filologia Catalana de la UIB.
- (3) Podeu consultar, si voleu, els exemplars de novembre i desembre de l'any 1994 i el de febrer d'enguany.
- (4) Ens referim a Montserrat Alcaraz i Vich.
- (5) Maig i desembre de 1992, i gener de 1995.

Edicions s'Esqueix. Palma, 1995.

SA TALAIA

Per favor, no pegueu foc

BENIGNE PALOS I VADELL

Durant segles s'ha anat cremant el càrritx perquè brostés tendre de nou i així poder disposar de menjar per a les ovelles o les cabres sense haver de fer cap despesa. Amb aquesta perillosa pràctica, i amb l'errònia creença que d'aquesta manera es regenerava la terra, es va anar desforestant la muntanya fins a l'extrem que quan es feia carbó de llenya, en alguns indrets de la Serra de Tramuntana, se'n va arribar a fer de mata per manca d'alzines o pins. Avui, els redols que hi resten semblen voler testimoniar que per allà hi havia hagut boscos que la inconsciència humana ha fet desaparèixer.

És clar que el foc és el sistema més ràpid, còmode i barat per netejar de brossa un torrent, voreres de camins, sementers de rostoll, etc., però també el més arriscat. Un petit canvi de direcció del vent provoca el desastre cremant allò que no s'havia de cremar.

La necessitat d'extremar la prevenció d'incendis ens ha d'obligar tots a considerar la imprudència de tirar una llosca, de rompre una botella de vidre, de fer un torrada sense posar-hi les màximes precaucions per evitar qualche descuit, encara que els qui ho fan siguin una minoria. El més greu és la estupidesa dels qui peguen foc per interessos especulatius o per motius d'una inqualificable venjança.

Crec que ja és arribat el moment de pensar seriosament a cercar altres mitjans que no sigui el foc per netejar la brossa, i que les nostres autoritats tinguin ben present que l'única manera efectiva de prevenir incendis forestals és netejar els boscos abans de l'estiu. L'estalvi de molts doblers, maldecaps i qualche vida humana bé s'ho valen.

Per favor, no pegueu foc.

Pianos Can Garcias®

Pere Josep Garcias

Pianer

Rösler

Bang & Olufsen

DISTRIBUIDOR EXCLUSIVO
EN MALLORCA

Radio Control

LA RAMBLA, 15

Telf.: 71 36 58

07003 PALMA DE MALLORCA